MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

ERIKA PUDŽMYTĖ
TEISĖS (SPECIALIZACIJA – BAUDŽIAMOJI TEISĖ IR KRIMINOLOGIJA)
MAGISTRANTŪROS NUOLATINIŲ STUDIJŲ PROGRAMA

BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ DISPONAVIMĄ PORNOGRAFINIO TURINIO DALYKAIS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Profesorius dr. Oleg Fedosiuk

Vilnius, 2017

TURINYS

ĮVADAS ... 3

1. PORNOGRAFIJOS SAMPRATA IR JOS APYVARTĄ RIBOJANTIS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS ... 7

1.1. Bendroji pornografijos samprata ir jos apyvartos ribojimo pagrindimas ... 7

1.2. Pornografijos kriminalizavimas Lietuvoje ir užsienio valstybėse ... 14

2. DISPONAVIMAS PORNOGRAFINIO TURINIO DALYKAIS KAIP NUSIKALSTAMOS VEIKOS SUDĖTIS IR JOS TAIKYMO PROBLEMOS ... 23

2.1. Objektyvieji ir subjektyvieji požymiai ... 23

2.2. Pornografinio turinio dalykų demonstravimas ir reklamavimas kaip baudžiamasis nusižengimas ir tokio teisinio reguliavimo pagrįstumas ... 35

2.3. Disponavimo suaugusių asmenų pornografijos dalykais kriminalizavimo pagrįstumas ... 40

3. DISPONAVIMAS VAIKŲ PORNOGRAFIJOS TURINIO DALYKAIS KAIP NUSIKALSTAMA VEIKA IR ŠIOS NUSIKALSTAMOS VEIKOS SUDĖTIES TAIKYMO PROBLEMOS ... 45

3.1. Vaikų pornografijos samprata ir jos probleminiai aspektai ... 45

3.2. Veikos požymiai ... 51

3.3. Disponavimo vaikų pornografijos turinio dalykais normos santykis su kitomis BK normomis, saugančiomis vaikus nuo išnaudojimo ir lytinės prievartos ... 61

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI ... 67

LITERATŪROS SĄRAŠAS ... 69

ANOTACIJA ... 80

ANNOTATION ... 80

SANTRAUKA ... 81

SUMMARY ... 82

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ ... 83

ĮVADAS

Baigiamojo darbo aktualumas. Sparčiai vystantis informacinėms technologijoms bei internetinei erdvei, pornografija tapo aktualia problema, kadangi interneto vystymasis paskatino pornografinio turinio medžiagos plitimą elektroninėje erdvėje. Šiandien elektroninė erdvė yra pagrindinė priemonė, kurios pagalba disponuojama pornografinio turinio medžiaga. Todėl esant šiai specifinei nusikalstamos veikos formai, būtina išsamesnė ir gilesnė disponavimo pornografinio turinio dalykais nusikaltimo analizė, atskleidžiant tradicinių nusikalstamos veikos požymių turinį, kai veika padaroma elektroninėje erdvėje. Disponavimo pornografinio turinio dalykais kaip nusikalstamos veikos tyrimo aktualumą lemia ir kitos priežastys. Pirma, disponavimo pornografinio turinio dalykais kaip nusikalstamos veikos požymių analizė nepasiekė nei teisės moksle, nei teisminėje praktikoje būtino sąvokų tikslumo, veikos požymių aiškumo. Skirtingai suvokiami ir vertinami kai kurie veikos požymiai, neleidžia numatyti ir tinkamai įgyvendinti baudžiamosios atsakomybės už disponavimą pornografinio turinio dalykais reglamentavimo. Antra, disponavimas pornografinio turinio dalykais susijęs su viena pažeidžiamiausių socialinių grupių – vaikais. Pastaraisiais metais vaikų pornografija tapo vienu aktualiausių klausimų ne tik nacionaliniame, bet ir tarptautiniame kontekste. Nors Lietuvoje teismų praktikos, susijusios su vaikų pornografija nėra gausu, tačiau pastarųjų metų teismų praktikos analizė rodo, kad su vaikų pornografija susijusios nusikalstamos veikos pasižymi nuolatiniu augimu. Trečia, disponavimo vaikų pornografija dispozicijos nuolat yra keičiamos. Intensyvus naujų požymių įtraukimas į analizuojamą nusikalstamą veiką skatina šios problemos tyrimą, ypač naujų, nenagrinėtų požymių analizę. Ketvirta, kintantis visuomenės vertybių ir moralinių nuostatų suvokimas bei interpretavimas reikalauja naujo požiūrio į suaugusių asmenų pornografijos kriminalizavimo būtinumą.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Disponavimas pornografinio turinio dalykais kaip nusikalstama veika Lietuvos teisės mokslo doktrinoje nėra išsamiai ir plačiai nagrinėta. Esantys kai kurie disponavimo pornografinio turinio dalykais problemų nagrinėjimai nėra išsamūs ir pakankami siekiant atskleisti pornografijos kaip nusikalstamos veikos esmę bei šios normos funkcionalumą teismų praktikoje. Disponavimą pornografinio turinio dalykais tam tikru aspektu (vaiko pornografijos sampratos analizė, vaiko išnaudojimo pornografijai požymių atskleidimas) nagrinėjo T. Žėkas disertacijoje „Vaiko

išnaudojimas pornografijai: baudžiamieji teisiniai ir kriminologiniai aspektai“[1]. Tai yra vienas reikšmingiausių Lietuvos teisės mokslo apie vaikų pornografiją šaltinių. Užsienio literatūroje pornografijos fenomenas, o ypač vaikų pornografija nagrinėta plačiau ir išsamiau. Tarp užsienio autorių paminėtinas R. Showers, kuris analizavo pornografijos žalą, nurodydamas, kad pornografija sietina su nusikalstamumu, iškrypimais ir pan.[2] M. Kimmel nagrinėdama pornografijos fenomeną, priešingai nei minėtas autorius nurodė, kad pornografija yra vienas iš pagrindinių seksualinės informacijos šaltinių, kuris yra svarbus vyriškumo patvirtinimui[3]. Taip pat paminėtinas A. Gillespie, kuris išsamiai nagrinėjamo vaikų pornografijos sampratos problematiką, išskirdamas fiktyvios vaikų pornografijos prieštaringumą[4].

Tiriama problema. Nagrinėjant baudžiamosios atsakomybės už disponavimą pornografinio turinio dalykais (vaikų ir suaugusių asmenų) sąlygas bei teisminę praktiką, pastebima, kad teismų praktikoje pasitaiko problemų dėl šios nusikalstamos veikos požymių turinio atskleidimo bei šių požymių taikymo. Todėl pagrįstai kyla probleminiai klausimai, ar tinkamai Lietuvos Respublikoje reglamentuota baudžiamoji atsakomybė už disponavimą pornografinio turinio dalykais ir kokių sunkumų kyla Lietuvos teismams, nustatant ir taikant nagrinėjamos nusikalstamos veikos požymius? Atskirai analizuojant vaikų pornografijos sampratą ir šios veikos požymius, kyla klausimas, ar Lietuvos Respublikos (toliau – LR) Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtintas pornografijos apibrėžimas yra pakankamas identifikuojant vaikų pornografijos atvejus? Taip pat, atsižvelgiant į tai, kad visuomenėje vertybių ir moralinių nuostatų suvokimas bei interpretavimas skirtingais jos gyvavimo laikotarpiais keičiasi, keliamas probleminis klausimas, ar yra būtinumas drausti suaugusių asmenų pornografiją Lietuvos Respublikoje?

Baigiamojo darbo reikšmė. Šis darbas naudingas, kadangi išanalizuota teismų praktika susijusi su disponavimo pornografinio turinio dalykais padės nustatyti esamo teisinio reguliavimo ir teismų praktikos trūkumus bei pateikti galimus jų sprendimo būdus. Atlikta Lietuvos, pasirinktinai užsienio šalių literatūros šaltinių, teismų praktikos analizė ir pateikti apibendrinimai gali būti reikšmingi teisės mokslininkams, įstatymų leidėjui ar teismams, kadangi padės geriau suvokti kai

[1] Tautvydas Žėkas, “Vaiko išnaudojimas pornografijai: baudžiamieji teisiniai ir kriminologiniai aspektai“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2011), http://www.lvb.lt/primo_library/libweb/action/dlDisplay.do?vid=LDB&docId=TLITLIE.02~2011~1367186474178&fromSitemap=1&afterPDS=true.

[2] Robert Showers, “Pornografijos žala,“ *Už gyvybę* 2, 3 (1999), http://www.gyvybe.lt/uzgyvybe/19990203/uzg02-3_05.html.

[3] Michael S. Kimmel, *The Gender Of Desire. Essays On Male Sexuality* (New York: State University Of New York Press, 2005), 65-95.

[4] Alisdair Gillespie, “Legal definitions of child pornography,“ *Journal of Sexual Agrgression* 16, 1 (2010): 19-31, http://www.tandfonline.com.skaitykla.mruni.eu/doi/pdf/10.1080/13552600903262097?needAccess=true.

kuriuos disponavimo pornografinio turinio dalykais požymius ir galbūt išvengti tų požymių inkriminavimo klaidų.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Baigiamojo darbo tikslas - išanalizuoti baudžiamąją atsakomybę už disponavimą pornografinio turinio dalykais, identifikuojant esamo reglamentavimo ir šios teisės normos įgyvendinimo trūkumus bei pateikti galimus sprendimus, rekomendacijas šiems trūkumams pašalinti.

Tyrimo tikslui pasiekti darbe keliami šie uždaviniai:

1) atskleisti pornografijos sampratą bendrąja prasme bei jos apyvartą ribojančius teisės aktus;
2) aptarti disponavimo pornografinio turinio dalykais reglamentavimą Lietuvoje bei užsienio valstybėse;
3) išanalizuoti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – LR BK) 309 straipsnį, numatantį atsakomybę už disponavimą pornografinio turinio dalykus, atskleidžiant objektyviuosius ir subjektyviuosius šios nusikalstamos veikos požymius;
4) nustatyti pornografijos kaip nusikalstamos veikos teisinio reguliavimo ir praktinio įgyvendinimo trūkumus bei pateikti šių trūkumų sprendimo būdus;
5) įvertinti kai kurių disponavimo pornografinio turinio dalykais nusikalstamos veikos požymių, susijusių su suaugusių asmenų pornografija, dekriminalizavimo galimybes;
6) atskirai išanalizuoti vaikų pornografijos sampratos problematiką bei nustatyti vaikų pornografijos santykį su kitomis nusikalstamomis veikomis.

Tyrimo metodika. Magistro baigiamajame darbe pasiremta sisteminės analizės metodu, siekiant atskleisti disponavimo pornografinio turinio dalykais ypatumus, atskirų objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių problematiką bei šių požymių svarbą nusikaltimo sudėties struktūroje. Apibendrinimo metodas panaudotas išanalizuotai medžiagai apibendrinti ir išvadoms, pasiūlymams pateikti. Lyginamasis ir istorinis metodas taikyti siekiant apžvelgti pornografijos kriminalizavimo raidą Lietuvoje, taip pat nustatyti baudžiamosios atsakomybės už disponavimą pornografinio turinio dalykais reglamentavimo ypatumus kai kuriose užsienio valstybėse. Darbe taikytas ir vienas iš empirinių metodų – dokumentų analizės metodas, kurį pasitelkus buvo analizuojami teisės aktai, disponavimo pornografinio turinio dalykais bylos, nagrinėtos pirmosios, apeliacinės ir kasacinės instancijos teismų, kurios padėjo atskleisti tam tikrus darbo probleminius aspektus.

Tyrimo struktūra. Struktūriškai darbą sudaro įvadas, trys dėstomosios – tiriamosios dalys (smulkiau skirstomos į skyrius), remiantis atlikta analize pateikiamos suformuluotos išvados ir

pasiūlymai. Darbo pabaigoje pateiktas naudotų tyrimo šaltinių sąrašas, anotacija ir santrauka (lietuvių ir anglų kalbomis). Siekiant išsamaus ir nuoseklaus tyrimo pirmoje dalyje aptariama pornografijos samprata lingvistine ir teisine prasme, jos apyvartą ribojantys teisės aktai. Taip pat aptariama pornografijos kriminalizavimo raida Lietuvoje bei esamas teisinis reglamentavimas kai kuriose užsienio valstybėse. Antra dalis yra skirta disponavimo suaugusių pornografinio turinio dalykais kaip nusikalstamos veikos požymių analizei, atskleidžiant tam tikrų nusikalstamos veikos požymių taikymo problemas. Taip pat šioje dalyje vertinamas disponavimo suaugusių asmenų pornografinio turinio dalykais kriminalizavimo pagrįstumas. Trečioje dalyje atskirai tarptautiniu ir nacionaliniu lygiu nagrinėjama baudžiamoji atsakomybė už disponavimą pornografinio turinio dalykais, kuriuose vaizduojamas vaikas ar asmuo pateikiamas kaip vaikas. Atskleidžiama vaikų pornografijos samprata ir jos probleminiai aspektai, analizuojami veikos požymiai. Taip pat apžvelgiamas disponavimo vaikų pornografijos dalykais normos santykis su kitomis LR BK normomis, saugančiomis vaikus nuo išnaudojimo ir lytinės prievartos.

Ginamieji teiginiai. Siekiant darbo tikslo, ginami šie teiginiai:

1. LR BK 309 straipsnio sudėties požymiai teismų praktikoje ne visada tinkamai ir vienodai vertinami, todėl atsiranda šios normos inkriminavimo problemų.
2. LR visuomenės informavimo įstatyme pateikta pornografijos sąvoka kartais yra nepakankama siekiant nustatyti galimus vaikų pornografijos atvejus.
3. Esamas suaugusių asmenų pornografijos teisinis reglamentavimas neatitinka kriminalizavimo kriterijų.

1. PORNOGRAFIJOS SAMPRATA IR JOS APYVARTĄ RIBOJANTIS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

1.1. Bendroji pornografijos samprata ir jos apyvartos ribojimo pagrindimas

Siekiant išanalizuoti baudžiamąją atsakomybę už disponavimą pornografinio turinio dalykais, pirmiausia būtina atskleisti pornografijos sampratą bendrąja prasme. Tačiau tai gana sudėtinga, nes egzistuoja daug pornografijos apibrėžimų ir nėra bendrai sutarta dėl vieno, kuris aiškiai atskleistų, kokią medžiagą galima laikyti pornografine. Kai kurių mokslininkų teigimu, pornografija apskritai yra neapibrėžiama[5]. Mokslinėje literatūroje „pornografija dažnai apibūdinama kaip sunkiai apibrėžiama, bet lengvai atpažįstama“[6]. 1964 m. JAV Aukščiausiojo Teismo teisėjas Potter Stewart, Jacobellis v. Ohio byloje, pasakė: „Aš nebandysiu apibrėžti kokie dalykai laikomi pornografija, bet aš žinau, kas yra pornografija, kai tai pamatau“[7]. Tokiu atveju galima teigti, kad pornografijos apibrėžimas priklauso nuo kiekvieno žmogaus asmeninio įsivaizdavimo apie tai, kas yra pornografija.

Terminas „pornografija” yra kilęs iš graikų kalbos žodžių *porni (*prostitutė) ir *graphein* (rašyti), paraidžiui tai reiškia „rašymą apie prostitutes“[8]. Pornografijos terminas atsirado XVIII a., Prancūzijoje pasirodžius Retifo de La Bretono knygai „Pornografas“, kurioje buvo aptarti tuo metu visuomenėje nepadoriais laikyti klausimai, prostitucijos amoralumas[9]. Tačiau reikia pažymėti, kad apie pornografiją buvo žinoma nuo senų senovės. Pavyzdžiui, „Indijos šventyklų skulptūros, vaizduojančios dievų ir deivių meilės žaidimus, Japonijoje jaunavedžiams dovanotos dovanos, taisyklės, pagalvės, knygos „Kama Sutra” ir daugelis kitų buvo skirtos sujaudinti, informuoti ir suteikti meilės idėjų“[10]. Pornografijos terminas pirmą kartą buvo apibrėžtas 1857 m. Oksfordo anglų kalbos žodyne, nurodant, kad „tai yra rašymas apie prostituciją, nešvankybes ir nešvankius atvaizdus“[11].

Šiandien pornografija yra įgavusi kiek kitokią reikšmę ir vartojama daug platesniu kontekstu. Pastebima, kad nuo pornografijos termino atsiradimo iki šių dienų pasikeitė ne tik

[5] Robert Showers, *supra* note, 2.
[6] Susan Easton, *The Problem of Pornography. Regulation and the Rights of Free Speech* (London and New Yourk: Routledge, 1994), 12.
[7] Jacobellis v. Ohio, 378 U.S. 184, 1964 (Cituota iš: Susan Easton, *Ibid.*, 13).
[8] Marcel Danesi, *Encyclopedia of Media and Communication* (Toronto Buffalo London: University of Toronto Press, 2013), 522.
[9] *Visuotinė lietuvių enciklopedija . XVIII Perk – Pra.* (Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų institutas, 2010), 584.
[10] Irena Leliūgienė, *Žmogus ir socialinė aplinka* (Kaunas: Technologija, 1997), 9.
[11] Monique Mattei Ferraro ir Eoghan Casey, *Investigating Child Exploitation and Pornography: the internet, the law and forensic science* (Elsevier Academic Press, 2005), 8.

priemonės, kuriomis pornografija yra perteikiama, bet ir erdvė, kurioje šis reiškinys gali atsirasti. Pavyzdžiui, XVIII a. vyravo romanai[12], kurie buvo pripažinti pornografiniais kūriniais, o dabar gausu internetinių svetainių, kuriose pateikiamos pornografinės nuotraukos, vaizdo medžiaga. Bėgant metams kito ir moralinis pornografijos vertinimas: kai kuriose šalyse pornografija tapo priimtina ir teisėta, o kai kuriose - iki pat šių dienų laikoma nepadoraus seksualumo simboliu.

Tarptautinių žodžių žodyne pornografija apibrėžiama kaip „nepadoraus turinio rašiniai, piešiniai, fotografijos, filmai, vaizduojantys erotines scenas ir žadinantys skaitytojo, žiūrovo seksualinį smalsumą“[13].

Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje pateikiamas toks pornografijos apibrėžimas: „pornografija - meninės vertės neturinti vaizduojamojo, aprašomojo ar kitokio pobūdžio informacija, kai atvirai ir detaliai perteikiamas tikras ar suvaidintas lytinis aktas, lytiniai organai, ejakuliacija, tuštinimas, masturbacija, specifinių lytinių santykių formos (pvz., pedofilija, sadizmas, mazochizmas, zoofilija, nekrofilija) ir visa tai yra pagrindinis tokios informacijos tikslas. Tokia informacija siekiama sukelti lytinį susijaudinimą. Pornografinio pobūdžio gali būti paveikslas, nuotrauka, kino ar vaizdo filmas, skulptūra ar kita“[14].

Dabartiniame lietuvių kalbos žodyne pornografija apibūdinama kaip „nepadori, nešvanki literatūra, nepadorūs filmai ir kita“[15]. Ši sąvoka kritikuotina, kadangi nepadorumas, nešvankumas yra vertinamojo pobūdžio sąvokos. Pasak S. Easton būtina skirti pornografijos sąvoką nuo nešvankumo sąvokos, kadangi „nešvankumas“ dažniausiai siejamas su tuo, kas purvina, bjauru ir nebūtinai tai reiškia seksualinius santykius[16].

Kriminologijos vadovėlio autoriai nurodo, kad „pornografija suvokiama kaip seksualinio turinio rašiniai, piešiniai, fotografijos, filmai, vaizduojantys erotines scenas ir skatinantys skaitytojo ar žiūrovo seksualinį smalsumą“[17]. Teisės sociologijos vadovėlio autoriai pateikia tokį pornografijos apibrėžimą: „pornografija yra vaizduojamojo arba aprašomojo pobūdžio kūriniai, kuriais siekiama nukreipti stebinčiojo dėmesį į lytinio akto metu vaizduojamus lytinius organus, sukelti seksualinį susijaudinimą“ [18] . Mokslinėje literatūroje aptinkamas ir toks pornografijos apibrėžimas: „pornografija laikytina įvairūs išorės dirgikliai, skirti paveikti žmogaus psichologiją, „įkaitinti“

[12] 1749 m. John Clenald romanas „Fanny Hill“ buvo pripažintas pornografiniu kūriniu ir uždraustas. Ray Browne ir Pat Browne, *The Guide to United States Popular Culture* (The University of Wisconsin Press, 2001), 273.
[13] Aldona Bendorienė ir kt., *Tarptautinių žodžių žodynas* (Vilnius: Alma Litera, 2003), 591-592.
[14] Visuotinė lietuvių enciklopedija, *supra* note, 9: 584.
[15] *Dabartinis lietuvių kalbos žodynas - 7-as patais. ir papild. leid.* (Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012), 577.
[16] Susan Easton, *supra* note, 6: 12.
[17] Genovaitė Babachinaitė ir kt., *Kriminologija* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010), 591.
[18] Asta Kazlauskienė ir kt., *Teisės sociologija* (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2015), 406.

vaizduotę, sužadinti lytinį instinktą, didinti seksualinį jaudulį bei skatina jį realizuoti bet kuriuo būdu ar forma (prostitucija, masturbacija)“[19].

Užsienio autoriai – M. Kimmel pornografiją apibrėžia kaip „įvairius vaizdus ir tekstus, kurie pagaminti turint tikslą lytiškai sujaudinti, palaikyti lytinį susijaudinimą ir pasiekti lytinį pasitenkinimą“[20]. D. Russell pornografiją apibūdina kaip „medžiagą, kurioje sujungti tiek seksas, tiek genitalijų demonstravimas išnaudojimo ar pažeminimo kontekste, ir tas būdas, kuriuo visa tai yra pateikiama, patvirtina, toleruoja ir skatina tokį elgesį“[21].

Išanalizavus aukščiau pateiktus pornografijos apibrėžimus, pastebima, kad daugelis autorių akcentuoja tai, kad pornografija laikoma tokia medžiaga, kuri turi tikslą seksualiai sujaudinti. Pavyzdžiui, M. Kimmel teigimu, „pornografija yra tai, ką ji daro. Jeigu pornografijos stebėtojas negali savęs lytiškai patenkinti vartodamas tam tikrą medžiagą, ši medžiaga nėra pornografija“[22]. Tačiau vargu ar galima sutikti su tokiu M. Kimmel teiginiu. Pavyzdžiui, žurnalas su nuogų moterų ir vyrų fotografijomis, kuriose detaliai užfiksuoti lytiniai organai, paprastai bus traktuojamas kaip pornografija. Tačiau dalis žmonių žvelgdami į žurnalą gali nejausti lytinio susijaudino ir matyti tai, kaip tiesiog atskiras kūno dalis, ar net kaip meno kūrinį. Manytina, kad sprendžiant, ar tam tikra medžiaga laikytina pornografija derėtų įvertinti ne tik subjektyviuosius, bet ir objektyviuosius kriterijus - atkreipti dėmesį į tai, kokio turinio medžiaga yra vaizduojama, kokiame kontekste ji pateikiama. Taip pat reikia pažymėti, kad vertinat pornografiją kaip nusikalstamą veiką, autorių akcentuojamas „tikslas sujaudinti pornografijos adresatą“ neturi reikšmės, priešingu atveju turėtų būti atliekami tyrimai, kurie šį subjektyvųjį kriterijų turėtų nustatyti.

Tęsiant apie pornografijos sampratą, svarbu paminėti, kad pornografijos sąvoka dažnai yra lyginama bei painiojama su erotikos sąvoka, kadangi riba tarp šių reiškinių yra paslanki. Paprastai teigiama, kad „vienam asmeniui - erotika, kitam - pornografija“[23]. Terminas „erotika“ yra kilęs iš graikų kalbos žodžio *eros* (meilė) ir reiškia jutiminė meilė, geidulingumas[24]. Erotika suprantama kaip įvairios meno rūšys (dailė, skulptūra, fotografija, kinas, literatūra ir kt.), kurių vaizduojami objektai išryškina nuogo žmogaus kūno grožį, žadina lytinį susijaudinimą, bet nėra vulgarūs[25]. D. Russell teigia, kad erotika reiškia seksualinio pobūdžio medžiagą, kurios tikslas seksualiai

[19] Rūta Gajauskaitė, *Sodoma ir Gomora* (Kaunas: Naujasis lankas, 2008), 43.
[20] Michael S. Kimmel, *supra* note, 3: 84.
[21] Diana E.H. Russell, *Making Violence Sexy. Feminist Views on Pornography* (New York and London: Open University Press, 1993), 6-7.
[22] Michael S. Kimmel, *op.cit.*, 67.
[23] Diana E.H. Russell, *op.cit.*, 6.
[24] Tarptautinis žodžių žodynas, *supra* note, 13: 216.
[25] Craig A. Hill, *Human sexuality: Personality and Social Psyhological Perspectives* (Indiana University – Purdue University For Wayne, 2007).

sujaudinti, bet kuri nėra diskriminuojanti ir užgauli[26]. Pasak D. Linton „erotika susijusi su malonumu ir seksualumo menu, visada pasireiškianti pozityviuose emociniuose santykiuose, tuo tarpu pornografija, dehumanizuoja seksualinius santykius, kadangi žmonės traktuojami kaip daiktai ir, ypač moterys, kaip sekso objektai"[27].

Lietuvos autorių – S. Valiulio ir S. Žvirgždo nuomone, „šiandien pornografijos zonoje yra atsidūrę viskas, kas susiję su lytinių santykių vaizdavimu. Vienas iš pornografijos ir erotikos skiriamųjų ženklų yra tas, kad pornografija – tai tik lytinio akto fiksacija, vien kūniškas geismas, o erotika – grožis ir jausmas, meilės išraiška. Tačiau ta skiriamoji linija vis labiau trūkinėja, nes atskirti, kur yra vien geismas, o kur – esminių žmogaus gyvenimo momentų raiška, vien apibrėžiant objektus, kuriuos galima vaizduoti, o kurių ne (krūtys, vyro ir moters lytiniai organai, sueitis ir įvairiausi jos būdai), jau beveik neįmanoma"[28].

Apibendrinant galima teigti, kad norint visapusiškai suvokti pornografijos reiškinį būtina atriboti pornografijos ir erotikos sąvokas, kurios iš esmės yra skirtingos savo turiniu. Pornografija labiau akcentuoja lytinį aktą su anatominėmis bei fiziologinėmis smulkmenomis, kuria siekiama seksualiai sujaudinti, o erotika priešingai, vaizduoja grožį, jausmus, kurios tikslas parodyti meninę seksualumo pusę. Taigi vargu ar įmanoma pateikti galutinę ir neginčijamą pornografijos definiciją. Atsižvelgiant į tai, kad pornografijos suvokimas priklauso nuo kiekvieno žmogaus įsitikinimų, amžiaus, socialinio statuso, moralinių vertybių ir dorovinių nuostatų, iš dalies galima sutikti su visais autorių pateiktais pornografijos apibrėžimais. Tačiau žvelgiant į pornografijos reiškinį iš teisinės pusės, į tai, kad pornografija daugelyje valstybių yra iš dalies legali (ribojama), o vaikų pornografija – nelegali ir draudžiama, sutiktina su T. Žėko nuomone, kad „teisinio stabilumo, konkretumo ir efektyvios kovos su pornografija labui reikalingas, kad ir aptakus, bet esminius kriterijus talpinantis pornografijos apibrėžimas"[29].

Toliau kalbant apie pornografijos apyvartos ribojimą, reikia paminėti, kad žmonių seksualinis gyvenimas visais laikais buvo ir išlieka viena iš kūrybos krypčių. Tačiau tokių darbų vertinimas visai laikais buvo ir yra labai skirtingas. Pavyzdžiui, R. Showers teigimu, pornografija susijusi su nusikalstamumu (iššaginimais, vaikų seksualiniu išnaudojimu), sietina su iškrypimais,

[26] Diana E.H. Russell, *supra* note, 21: 3.
[27] David Linton, "Why Is Pornography Offensive," *Journal of Value Inquiry* 13 (1979), 57 (Cituota iš: Michael C. Rea, "What Is Pornography?," *Nous* 35,1 (2001): 125).
[28] Skirmantas Valiulis ir Stanislovas Žvirgždas, "Aktas Lietuvos fotografijoje," *Lietuvos fotomeninkų sąjungos leidinys, 2008.*
[29] Tautvydas Žėkas, *supra* note, 1: 19.

pinigais, daro žalą šeimoms, yra veiksnys lytiniu keliu plintančioms ligoms ir pan.[30] M. Kimmel nuomone, „pornografija yra vienas iš pagrindinių seksualinės informacijos šaltinių, kuris instruktuoja jaunus vyrus apie santykį tarp jų seksualumo ir vyriškumo, parodo ką reiškia būti tikru vyru, užsiimančiu seksualiniais santykiais. Pornografija svarbi vyrų seksualinių scenarijų dalis, kuri, savo ruožtu, yra gyvybiškai svarbi vyriškumo patvirtinimui“[31]. Taigi vieningos nuomonės šiuo klausimu nėra. Vienų autorių pornografija suprantama kaip neigiamas reiškinys, darantis asmenims neigiamą įtaką, žalą, o kitų autorių - kaip teigiamas reiškinys, padedantis sumažinti seksualinę įtampą, užkertantis kelią prievartai, traktuojamas kaip mokomoji priemonė. Tačiau visiems turbūt neabejotina, kad pornografija gali didžiausią poveikį padaryti vaikams, jų fiziniam ir psichiniam vystymuisi. Todėl nuo pornografijos platinimo pirmiausia siekiama apsaugoti vaikus, bet ne suaugusius asmenis. Toliau paminėtini teisės aktai, kurie užtikrina visuomenės apsaugą nuo pornografijos platinimo:

1) 1989 m. gegužės 5 d. Europos konvencija dėl televizijos be sienų. Konvencijos 7 str. 1 d. nurodyta, kad „*visos programos laidos tiek savo forma, tiek turiniu turi gerbti žmogaus orumą ir pagrindines žmogaus teises. Laidos jokiu būdu negali būti nepadorios ir ypač turėti pornografijos elementų [...]“*[32], o antroje straipsnio dalyje įtvirtinta, kad *„laidos, kurios galėtų pakenkti fizinei, protinei ar moralinei vaikų ir paauglių raidai, neturi būti rodomos tuo metu, kai vaikai ir paaugliai galėtų jas matyti“*[33].
2) 1989 m. lapkričio 20 d. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. Konvencijos 17 str. įvirtinta, kad *„valstybės dalyvės pripažįsta svarbų masinės informacijos priemonių vaidmenį ir rūpinasi, kad vaikas galėtų naudotis įvairių nacionalinių ir tarptautinių šaltinių informacija ir medžiaga, ypač tokia informacija ir medžiaga, kuri prisideda prie vaiko socialinės, dvasinės ir dorovinės gerovės ir skatina jo fizinį bei psichinį vystymąsi“*[34]. Konvencijoje 34 str. nustatyta, kad *„valstybės dalyvės įsipareigoja ginti vaiką nuo visų seksualinio išnaudojimo ir seksualinio suvedžiojimo formų. Šiam tikslui valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių nacionaliniu, dvišaliu ir daugiašaliu lygiu siekdamos uždrausti: a) lenkti arba prievartauti vaiką dalyvauti kokioje nors neteisėtoje seksualinėje veikloje; b) išnaudoti vaikus verčiant juos užsiimti prostitucija*

[30] Robert Showers, *supra* note, 2.
[31] Michael S. Kimmel, *supra* note, 3: 74.
[32] “Europos konvencija dėl televizijos be sienų,“ *Valstybės žinios* 29, 805 (2000).
[33] *Ibid.*
[34] “Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija,“ *Valstybės žinios* 60, 1501 (1989).

arba kita neteisėta seksualine veikla; c) išnaudoti vaikus pornografijai ir pornografiniams leidiniams“[35].

3) 2007 m. spalio 25 d. Europos Tarybos konvencija dėl vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos prieš juos. Konvencijos 20 str. 1 d. nurodyta, kad *„kiekviena šalis imasi būtinų teisėkūros ar kitų priemonių siekdama užtikrinti, kad būtų baudžiama už toliau nurodytus, padarytus neturint tam teisės, tyčinius veiksmus, t. y.: a) vaikų pornografijos gamyba; b) vaikų pornografijos siūlymas ar pateikimas; c) vaikų pornografijos platinimas ar perdavimas; d) vaikų pornografijos įsigijimas sau arba kitam asmeniui; e) vaikų pornografijos laikymas; f) sąmoningas prieigos prie vaikų pornografijos įgijimas naudojant informacines ir ryšių technologijas“*[36]. Konvencijos 21 str. 1 d. taip pat nustatyta, kad *„kiekviena šalis imasi būtinų teisėkūros ar kitų priemonių siekdama užtikrinti, kad būtų baudžiama už šiuos tyčinius veiksmus: a) vaiko verbavimas dalyvauti pornografiniuose renginiuose arba vaiko įtraukimas dalyvauti tokiuose renginiuose; b) vaiko vertimas dalyvauti pornografiniuose renginiuose arba pelnymasis iš to arba kitoks vaiko išnaudojimas minėtais tikslais; c) sąmoningas dalyvavimas pornografiniuose renginiuose, kuriuose dalyvauja vaikai“*[37].

4) 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/93/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR. Direktyvos 5 str. įtvirtinta, kad *„valstybės narės imasi būtinų priemonių siekdamos užtikrinti, kad už vaikų pornografijos įsigijimą arba turėjimą, platinimą, sklaidą ir perdavimą, siūlymą, tiekimą ar galimybės ją gauti sudarymą, gamybą, sąmoningą vaikų pornografijos gavimą naudojantis informacinėmis ir ryšių technologijomis, būtų baudžiama“* [38]. Taip pat direktyvos 25 str. 1 d. nurodyta, kad *„valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad būtų skubiai pašalintos jų teritorijoje esančios tinklavietės, kuriose yra vaikų pornografijos arba per kurias ji platinama, ir stengtis, kad būtų pašalintos už jų teritorijos ribų pagrindiniuose kompiuteriuose esančios tokios tinklavietės“*[39].

---

[35] JT vaiko teisių konkvencija, *supra* note, 34.
[36] "Europos Tarybos konvencija dėl vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos prieš juos," *Valstybės žinios* 136, 6972 (2007).
[37] *Ibid.*
[38] "Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/93/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR," *Europos Sąjungos oficialus leidinys L 33*5 (2011).
[39] *Ibid.*

5) daugelis kitų nacionalinių įstatymų. LR vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 46 str. nurodyta, kad *„draudžiama rodyti, parduoti, dovanoti, dauginti ir nuomoti vaikams žaislus, kino filmus, garso ir vaizdo įrašus, literatūrą, laikraščius, žurnalus ir kitus leidinius, kurie tiesiogiai skatina ar propaguoja […], pornografiją ar kitaip kenkia vaiko dvasiniam bei doroviniam vystymuisi“* [40]. LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 4 str. 4 d. nustatyta, kad *„draudžiama skleisti informaciją, […], ypač pornografinio turinio, informaciją, taip pat nepilnamečių seksualinę prievartą ir jų išnaudojimą skatinančią ir (ar) savitikslį smurtą pateikiančią informaciją“* [41]. LR visuomenės informavimo įstatymo 17 str. 1 d. įtvirtinta, kad *„viešosios informacijos rengėjai ir (ar) skleidėjai įstatymų nustatyta tvarka turi užtikrinti, kad nepilnamečiai būtų apsaugoti nuo neigiamą poveikį jų fiziniam, protiniam ar doroviniam vystymuisi darančios viešosios informacijos, ypač susijusios su pornografinio pobūdžio […] informacijos skleidimu“*[42].

Apžvelgus tarptautinius dokumentus ir nacionalinius įstatymus, galima teigti, kad šių teisės aktų esmė yra apsaugoti nuo pornografijos platinimo pažeidžiamiausią socialinę grupę – vaikus. Tiek teisinėje literatūroje, tiek Lietuvos teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad „pornografinių kūrinių platinimas nepriimtas visuomenėje ne tik moralės požiūriu, bet yra pavojingas ir kenkia vaikų bei paauglių protiniam, fiziniam ir doroviniam vystymuisi, formuoja iškreiptą seksualinių santykių įsivaizdavimą“ [43]. Teisės sociologijos mokslininkai nurodo kad „socialiai nesubrendę asmenys perima ir įsisavina matomas elgsenos formas, matydami, kad tai, kas vaizduojama minėtuose kūriniuose, yra tikrovė. Išmoktas elgesys ne tik kartojamas praktikoje, bet ir perduodama patirtis aplinkiniams, taip formuojasi nuo visuomenėje priimtų nukrypstančios vertybės, elgsenos modeliai“[44]. Pritartina tokiems teiginiams, kadangi akivaizdu, kad ta pati informacija skirtingai veikia vaiką ir suaugusį asmenį, vaikams trūksta gebėjimo kritiškai vertinti pateikiamą informaciją. Taigi teisinis reglamentavimas susijęs su vaikų apsauga nuo pornografijos vertintinas teigiamai, tačiau kalbant apie suaugusius asmenis, manytina, kad suaugę asmenys patys turi turėti teisę spręsti, ar jie nori susipažinti su pornografinio turinio medžiaga, ar ne.

[40] "Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas," *Valstybės žinios* 33, 807 (1996).
[41] "Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas," *Valstybės žinios* 91, 3890 (2002).
[42] "Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas," *Valstybės žinios* 82, 3254 (2006).
[43] Armanas Abramavičius ir kt., *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213 – 330 straipsniai)* (Vilnius: Registrų centras, 2010), 555.
[44] Asta Kazlauskienė ir kt., *supra* note, 18: 406.

1.2. Pornografijos kriminalizavimas Lietuvoje ir užsienio valstybėse

Saviraiškos laisvė yra vienas esminių demokratinės visuomenės principų ir viena svarbiausių sąlygų pažangai bei kiekvieno individo vystymuisi[45]. Žmogaus teisė turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti yra įtvirtinta LR Konstitucijos 25 str. 1 d, o antrojoje straipsnio dalyje yra nurodyta, kad „žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas“[46]. Ši norma užtikrina „žmogaus subjektines teises ir laisves bei saugo visą komunikacijos procesą, kartu ir visuomenės informavimo priemonių teisę nekliudomoms ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas“[47]. Tačiau informacijos laisvė nėra absoliuti ir gali būti ribojama. Jos ribas lemia siekis apsaugoti konstitucinę santvarką, kitų asmenų teises ir laisves, tai patvirtina ir Konstitucijos 25 str. 3 d., kurioje nustatyta, kad „laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai“[48]. Toks žmogaus teisių apribojimas iš esmės sutampa su Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 straipsnio nuostatomis. Minėtos konvencijos 10 straipsnis, įtvirtinantis saviraiškos laisvę, numato galimybę šią teisę riboti, laikantis tokių sąlygų:

1) jeigu tai numatyta nacionaliniuose įstatymuose,
2) būtina demokratinėje visuomenėje,
3) apribojimais siekiama užkirsti kelią viešos tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, apsaugoti žmonių sveikatą ar moralę, taip pat kitų asmenų garbę ar teises[49].

Atkreiptinas dėmesys, kad Konstitucinis Teismas ne kartą yra pažymėjęs, kad „asmens teisės ar laisvės ribojimo pagrįstumas demokratinėje visuomenėje gali būti vertinamas sveiko proto ir akivaizdžios būtinybės kriterijais, jis turi atitikti teisingumo sampratą ir reikalavimus bei Konstitucijoje nustatytas atitinkamos teisės ar laisvės ribojimo galimybes bei sąlygas“[50]. Tokiu atveju galima teigti, kad „bet koks pagrindinių teisių ir laisvių ribojimas sietinas su racionaliu

[45] Algimantas Šindeikis, “Saviraiškos laisvė v. Asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika?,“ *Jurisprudencija* 2, 120 (2010):123.
[46] “Lietuvos Respublikos Konstitucija,“ *Valstybės žinios* 33, 1014 (1992).
[47] Edita Žiobienė, “Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta privataus gyvenimo apsauga: informacijos skleidimo apie viešuosius ir privačiuosius asmenis skirtumai,“ *Jurisprudencija* 30, 22 (2002): 91.
[48] LR Konstitucija, *op.cit.*
[49] “Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija,“ *Valstybės žinios* 40, 987 (1995).
[50] “Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 ir 30 straipsnių, Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 1, 3 ir 11 straipsnių, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. 179 dėl alkoholio reklamos kontrolės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai,“ *Valstybės žinios* 15, 314 (1997).

konkuruojančių vertybių santykiu, garantuojančiu, kad apribojimais nebus pažeista atitinkamos žmogaus teisės esmė“[51].

Lietuvos Respublikoje pornografijos platinimas yra nepriimtinas, neatitinkantis visuomenėje vyraujančių moralinių vertybių ir dorovinių normų. Todėl siekiant įgyvendinti visuomenėje egzistuojančių moralinių vertybių apsaugą, Lietuvoje pirmą kartą tiesiogiai baudžiamoji atsakomybė už pornografinių daiktų gaminimą ir platinimą buvo reglamentuota 1961 m. Baudžiamojo kodekso[52] (toliau – 1961 m. BK) 242 str., X skirsnyje „Nusikaltimai visuomenės saugumui ir viešajai tvarkai“. Pirminėje pornografinių daiktų gaminimo ir platinimo normoje buvo numatyta atsakomybė už tris veikas: *1) pornografinių raštų, spausdintų leidinių, atvaizdų ar kitokių pornografinio pobūdžio daiktų gaminimą; 2) laikymą; 3) platinimą*. Siekiant inkriminuoti pirmas dvi veikas taip pat buvo būtina nustatyti ir subjektyvųjį fakultatyvų požymį – tikslą platinti. Pastebėtina, kad minėtame straipsnyje buvo įtvirtinta bendra teisės norma, kuri draudė pornografiją apskritai, t.y. pornografinių daiktų gaminimą, laikymą ir platinimą, neišskiriant atskirai vaikų pornografijos. Tokiu atveju galima teigti, kad vaiko pornografijos atvejai buvo baudžiami pagal bendrąją teisės normą.

Pirmą kartą vaiko pornografiją išskiriantis straipsnis į Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą buvo įtrauktas tik 1998 m. liepos 2 dienos įstatymu[53]. Minėtu įstatymu 1961 m. BK 242 straipsnis (pornografinių daiktų gaminimas ir platinimas) buvo papildytas antrąja dalimi, kuri numatė kvalifikuotą sudėtį: *„vaikų iki aštuoniolikos metų panaudojimas pornografiniams spausdintiems leidiniams, atvaizdams, videofilmams, kino filmams ar kitiems pornografinio pobūdžio daiktams gaminti, baudžiamas laisvės atėmimu nuo vienerių iki ketverių metų ir bauda“*[54]. Manytina, kad šie pakeitimai buvo susiję su 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimu, kurią Lietuvos Respublikos Seimas ratifikavo 1995 m. liepos 3 d[55]. Minėtos konvencijos 34 straipsnyje yra nurodyta kad „siekiant ginti vaiką nuo visų seksualinio išnaudojimo ir seksualinio suvedžiojimo formų, valstybės dalyvės turi imtis visų reikiamų priemonių nacionaliniu, dvišaliu ir daugiašaliu lygiu siekdamos uždrausti išnaudoti vaikus pornografijai ir pornografiniams leidiniams[56]. 2000 m. BK 242 straipsnis buvo dar kartą keičiamas papildant

[51] Algimantas Šindeikis, *supra* note, 45: 128.
[52] “Lietuvos TSR baudžiamasis kodeksas,“ *Valstybės žinios* 18, 148 (1961).
[53] “Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8^1, 25, 32, 35, 45, 47^1, 53^1, 54, 55, 131, 239, 241, 242, 306, 321^2 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei papildymo 131^3, 310^1 straipsniais įstatymas,“ *Valstybės žinios* 67, 1937 (1998).
[54] *Ibid.*
[55] “Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos ratifikavimo,“ *Valstybės žinios* 60, 1501 (1995)
[56] “JT vaiko teisių konvencija, *supra* note, 34.

antrosios dalies dispoziciją žodžiais *„arba šių daiktų pardavimas ar kitoks platinimas“* ir koreguojant sankciją, išbraukiant žodžius *„nuo vienerių“.* Taip pat minėtas straipsnis buvo papildytas nauja 3 dalimi, kuria buvo uždraustas 2 dalyje numatytų pornografinio pobūdžio daiktų įgijimas ir laikymas.[57] Reikia pažymėti, kad šioje dalyje nebuvo numatyta itin kvalifikuota nusikaltimo sudėtis. Joje buvo numatyta švelnesnė atsakomybė negu 1961 m. BK 242 str. 2 d.

Priėmus naująjį LR BK[58] ir jam įsigaliojus 2003 m. gegužės 1 d., pornografijos norma buvo įtvirtinta 309 str. (pornografinio turinio produkcijos gaminimas, platinimas, viešas demonstravimas), XX skyriuje „Nusikaltimai žmogaus dorovei“. Šiame straipsnyje, kaip ir prieš tai, buvo numatytos trys dalys. Atkreiptinas dėmesys, kad galiojant 1961 m. BK pornografijos norma buvo įtvirtinta X skirsnyje „Nusikaltimai visuomenės saugumui ir viešajai tvarkai“. Šiame skirsnyje tuo metu buvo įtraukta apie 60 straipsnių, kurie tarpusavyje neturėjo daug bendro. Teisiniai gėriai į kuriuos kėsinosi šiame skirsnyje numatytomis veikomis, taip pat buvo labai skirtingi[59]. Manytina, kad įstatymo leidėjo sprendimas pornografijos normą priskirti „Nusikaltimams žmogaus dorovei“ buvo teisingas, kadangi tokiu būdu pavyko sukonkretinti nusikaltimo objektą, kas leidžia tinkamiau pritaikyti baudžiamosios teisės normą.

Lyginat naująjį straipsnį su prieš tai galiojusia straipsnio redakcija, pastebėtina, kad pasikeitė ne tik nusikaltimo objektas, bet ir normos dispozicija, kuri pasipildė naujomis veikomis, sankcijomis, naujomis požymių formuluotėmis. Pavyzdžiui, LR BK 309 str. 1 dalyje (*„tas, kas turėdamas tikslą platinti pagamino ar įsigijo arba platino pornografinio turinio dalykus“*[60]) atsirado nauja veika *„pornografinio turinio dalykų įsigijimas“*, tačiau neliko veikos *„pornografinio pobūdžio daiktų laikymas“.* Taip pat minėtoje dalyje pasikeitė veikų formuluotė, galiojant 1961 m. BK, nusikalstama veika buvo įvardinta *„pornografinių daiktų gaminimas“*, o įsigaliojus naujajam BK, buvo įtvirtinta - *„pornografinio daiktų pagaminimas“*. Tokiu atveju galima teigti, kad įsigaliojus naujajam BK pornografinių daiktų kūrimas, nesant šio darbo rezultato nebuvo vertinamas kaip baigta veika. Kadangi galiojant 1961 m. BK gaminimas buvo suprantamas ne tik kaip pornografinių daiktų sukūrimo rezultatas, bet ir kaip kūrimas, procesas turint tikslą vėliau šiuos kūrinius platinti[61].

[57] "Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 232^1, 242 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 327^1 straipsniu įstatymas," *Valstybės žinios* 54, 1559 (2000).
[58] "Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas," *Valstybės žinios* 89, 2741 (2000).
[59] Vladas Pavilionis ir kt., *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga* (Vilnius: Eugrimas, 2000), 132.
[60] LR BK, *op.cit.*
[61] Vladas Pavilionis, *op cit.*, 311.

Kalbant toliau apie pasikeitimus įsigaliojus naujajam BK, 309 str. 2 ir 3 dalys kaip ir galiojant 1961 m. BK numatė atsakomybę už vaiko pornografiją *(„tas, kas turėdamas tikslą platinti pagamino ar įsigijo arba platino pornografinio turinio dalykus, kuriuose atvaizduotas vaikas [...] (2 d.); tas, kas viešai demonstravo ar reklamavo pornografinio turinio dalykus arba įgijo ar laikė pornografinio turinio dalykus, kuriuose atvaizduotas vaikas, padarė baudžiamąjį nusižengimą [...]“ (3 d.))*[62]. Pastebėtina, kad įsigaliojus naujajam BK, siekiant inkriminuoti antroje dalyje nurodytas veikas susijusias su vaikų pornografija, atsirado būtinybė nustatyti subjektyvų fakultatyvųjį požymį – tikslą platinti, ko nei anksčiau, nei dabar nėra. Taip pat pastebėtina, kad minėto straipsnio trečioje dalyje atsirado naujos veikos *„viešas demonstravimas“* ir *„reklamavimas“*. Atkreiptinas dėmesys, kad pastarojo straipsnio dalyje įtvirtintos veikos buvo susijusios tiek su suaugusių asmenų, tiek su vaikų pornografija ir buvo vertinamos kaip baudžiamasis nusižengimas. Tai reiškia, kad tuo metu tam tikros veikos susijusios su vaikų pornografija buvo vertinamos mažiau pavojingos, negu veikos, susijusios su suaugusių asmenų pornografija, kas šiandien būtų kritikuotina. Tačiau reikia pažymėti, kad toks teisinis reglamentavimas ilgai neužsibuvo. Siekiant užkirsti kelią vaikų pornografijai, efektyvesnio baudžiamojo įstatymo pritaikymo, naujoji norma buvo peržiūrėta ir patikslinta. Nuo naujojo BK įsigaliojimo BK 309 straipsnis buvo pakeistas keturis kartus.

Pirmu pakeitimu, 2004 m. buvo pakeistas straipsnio pavadinimas, numatant „*Disponavimas pornografinio turinio dalykais*“ bei abi 309 straipsnio dalys, reglamentuojančios vaiko pornografiją. Antroji dalis numatė tokią dispoziciją: *„tas, kas pagamino, įsigijo, laikė, demonstravo, reklamavo ar platino pornografinio turinio dalykus, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas [...]“*[63]. Trečioji minėto straipsnio dalis įtvirtino tokią dispoziciją: *„tas, kas demonstravo ar reklamavo pornografinio turinio dalykus, padarė baudžiamąjį nusižengimą [...]“*[64]. Kaip matyti, antroje straipsnio dalyje neliko būtinojo subjektyvaus fakultatyvinio požymio – tikslo platinti, o trečioje straipsnio dalyje jau nekalbama apie vaiko pornografiją, baudžiamuoju nusižengimu laikomi tik suaugusiųjų pornografinio pobūdžio atvaizdų demonstravimas arba reklamavimas. Taip pat svarbu paminėti naujoves, kurios atsirado minėtu pakeitimu ir kurių nebuvo nė vienoje straipsnio redakcijoje. Pirma naujovė, LR BK 309 str. 2 d. taikoma ir tada, kai pornografinio pobūdžio medžiagoje pavaizduotas asmuo, kuriam pagal kūrėjų sumanymą patikėtas vaiko vaidmuo, t.y. kai pornografinėje medžiagoje asmuo pateikiamas kaip vaikas. Antra naujovė, už disponavimą

[62] LR BK, *supra* note, 58.
[63] “Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 13, 162, 191, 196, 197, 203, 206, 216, 219, 221, 309 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 198^1 ir 198^2 straipsniais įstatymas“, *Valstybės žinios* 25, 760 (2004).
[64] *Ibid.*

pornografinio turinio dalykais numatyta atsakomybė ir juridiniams asmenims (išskyrus, kai atsakomybė kyla dėl baudžiamojo nusižengimo)[65]. Taigi nauji pakeitimai ne susiaurino atsakomybę už disponavimą pornografija, o priešingai, suaktyvino kovą su vaikų pornografija, kas pastebima ir vėlesniuose straipsnio pakeitimuose.

Antru pakeitimu, 2006 m. LR BK 309 straipsnis buvo keičiamas papildant jį nauja dalimi su nusikalstamą veiką kvalifikuojančiu požymiu: *„tas, kas turėdamas tikslą platinti pagamino ar įsigijo arba platino didelį kiekį pornografinio turinio dalykų, kuriuose vaizduojamas mažametis vaikas [..]"*[66]. Už šį straipsnį įtvirtinta atsakomybė ir juridiniam asmeniui. Vertinant šią teisės normą, kritikuotina tai, kad įstatymų leidėjas įtvirtindamas požymį „didelis kiekis", jo nepaaiškino. Pastebėtina, kad šis požymis ir šiandien neapibrėžtas nei baudžiamuosiuose įstatymuose, nei teismų praktikoje, kas kliudo tinkamai pritaikyti baudžiamojo įstatymo normą.

Trečiu pakeitimu, 2014 m. LR BK 309 straipsnio antra dalis susijusi su vaikų pornografija buvo papildyta naujomis veikomis *„siūlė arba pasinaudodamas informacinėmis ir ryšių technologijomis ar kitomis priemonėmis įgijo ar suteikė prieigą prie pornografinio turinio dalykų, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas"*[67]. Minėtos įstatyme įtvirtintos veikos dar naujos, todėl jų turinys neanalizuotas nei teisinėje literatūroje, nei teismų praktikoje[68]. Ir 2016 m. buvo padarytas paskutinis analizuojamo straipsnio pakeitimas, kuriuo buvo pakeista LR BK 309 str. 2 d. sankcija, numatanti laisvės atėmimą iki ketverių metų (prieš tai buvo iki trejų metų)[69].

Apibendrinant galima teigti, kad disponavimo pornografinio turinio dalykais sudėtis baudžiamajame įstatyme nėra nusistovėjusi, o priešingai, nuolat koreguojama ir tobulinama. Išanalizavus disponavimo pornografinio turinio dalykais Lietuvos Respublikoje kriminalizavimo raidą, pastebima, kad daugiausiai buvo keičiamos tos LR BK 309 straipsnio dalys, kurios reglamentuoja vaikų pornografija. Manytina, kad tam turėjo įtakos ne tik prisiimti tarptautiniai

[65] Manytina, kad tokius pakeitimus paskatino prisiimti tarptautiniai įsipareigojimai, o būtent Europos sąjungos aktas – 2003 m. gruodžio 22 d. Tarybos pagrindų sprendimas 2004/68/TVR dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija.

[66] "Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 149, 150, 151, 162, 260, 265, 266, 307, 308, 309 straipsnių ir priedo pakeitimo bei papildymo ir kodekso papildymu 151^1 straipsniu," *Valstybės žinios* 77, 2961 (2006).

[67] "Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 8, 27, 60, 95, 97, 151, 151^1, 153, 162, 307, 308, 309 straipsnių ir priedo pakeitimo ir kodekso papildymo 100^1, 100^2, 152^1, 251^1 straipsniais įstatymas," *Valstybės žinios* 3404 (2014.

[68] Manytina, kad nauji požymiai buvo kriminalizuoti įgyvendinus ES teisės aktą – 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2011/93/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR.

[69] "Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 198^2, 309 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas," *Valstybės žinios* 17730 (2016).

įsipareigojimai, bet ir nusikalstamų veikų susijusių su vaikų pornografija augimas[70], kas ir lemia baudžiamųjų įstatymų turinį.

Toliau kalbant apie pornografijos teisinį reglamentavimą, paminėtina, kad baudžiamoji atsakomybė už disponavimą pornografija labai skirtingai reglamentuojama užsienio valstybėse. Kalbant apie suaugusių asmenų pornografiją, reikia pažymėti, kad daugelyje pasaulio valstybių ji yra visiškai ar iš dalies legali (prieinama tik nuo tam tikro amžiaus, dažniausiai nuo 18 m. arba draudžiama tik „sunkioji“ pornografija, įtraukianti lytinius iškrypimus (zoofilija, nekrofilija), smurtą, patyčias lytinio santykiavimo metu). Pavyzdžiui, Lenkijos Respublikoje suaugusių asmenų pornografija yra legalizuota, išskyrus jos demonstravimą asmenims, kurie nenori susipažinti su pateikta medžiaga[71]. Šveicarijos Konfederacijoje[72] suaugusių asmenų pornografija taip pat legali, išskyrus jos disponavimą asmenims, jaunesniems negu 16 metų, Albanijos Respublikoje[73], Kroatijos Respublikoje[74], Čekijos Respublikoje[75], Vokietijos Federacinėje Respublikoje[76] - jaunesniems negu 18 metų, Slovėnijos Respublikoje[77] – jaunesniems negu 15 metų. Kitos valstybės pornografijos

[70] 2015 m. buvo užregistruotos 84 nusikalstamos veikos, susijusios su vaikų pornografija (LR BK 309 str. 2 d.), o 2016 m. – 99 nusikalstamos veikos (17,9 % daugiau nei 2015 m.). Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie užregistruotas ir ištirtas nusikalstamas veikas įstaigose, atliekančiose ikiteisminius tyrimus (Forma_1G-ITĮ), http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/?metai=2016&menuo=12&idAta=2&rt=1&oldYear=2016&id=136&idStat=10&regionas=0&id3=1#Atas-FORMA_1G-ITI.

[71] Lenkijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes.

[72] Šveicarijos Konfederacijos BK 197 str. 1 d. numatyta, kad „siūlymas, rodymas, perdavimas ar darymas prieinamos pornografinių dokumentų, garso ar vaizdo įrašų ar kitos panašaus pobūdžio pornografinės medžiagos jaunesniam negu šešiolika metų [...] baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki trejų metų“. Šveicarijos Konfederacijos baudžiamasis kodeksas, http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes.

[73] Albanijos Respublikos BK 117 str. nurodyta, kad „gaminimas, platinimas, reklamavimas, įvežimas ar išvežimas, pardavimas, publikavimas pornografinės medžiagos aplinkoje, kurioje yra vaikų bet kokios priemonėmis ir būdu, baudžiamas laisvės atėmimu iki dvejų metų“. Albanijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes.

[74] Kroatijos Respublikos BK 197 str. 1 d. nurodyta, kad „tas, kas parduoda, dovanoja, rodo, viešai demonstruoja ar kitaip daro prieinamu vaikui kūrinių, nuotraukų, garso ir vaizdo medžiagos ar kitų pornografinio turinio objektų [...] turi būti baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu ne daugiau kaip iki trejų metų“. Kroatijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes.

[75] Čekijos Respublikos BK 191 str. 2 d. numatyta, kad „kas siūlo, daro prieinamu, ar pasiekiamu vaikams, ar vietose pasiekiamose vaikams, parodose, ar kitokiu būdu daro prieinamu kūrinių, nuotraukų, filmų ar kitokios formos pornografinės medžiagos turi būti baudžiamas iki dviejų metų laisvės atėmimu [...]“. Čekijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes.

[76] Vokietijos Federacinės Respublikos BK 184 str. 1 d. numatyta baudžiamoji atsakomybė tam „kas pornografinę medžiagą pasiūlo, duoda ar daro ją prieinamą asmeniui jaunesniam negu aštuoniolikos metų amžiaus; 2 d. demonstruoja, dovanoja ar kitaip daro ją prieinama vietose, kur yra jaunesnių negu aštuoniolikos metų amžiaus asmenų [...]“. Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas, http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes.

[77] Slovėnijos Respublikos BK 176 str. 1 d. nurodyta, kad „kas parduoda, dovanoja ar viešai rodo dokumentus, nuotraukas ar audiovizualinius ar kitus pornografinio pobūdžio daiktus jaunesniam negu penkiolikos metų amžiaus, suteikia jiems prieigą prie jų ar kitokiu būdu jiems rodo pornografinį ar seksualinį veiksmą, baudžiamas bauda arba laivės atėmimu iki dviejų metų“. Slovėnijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes.

apyvartą riboja kriminalizuodamos „sunkiąją“ pornografiją. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje Kriminalinio teisingumo ir imigracijos aktas (angl. The Criminal Justice and Immigration Act) (toliau – CJIA), kriminalizuoja ekstremalių pornografinių vaizdų turėjimą, jeigu ji yra 1) pornografinė, t. y. tokio pobūdžio, kai pagrįstai manoma, kad ji buvo gaminama vien tik arba daugiausia turint tikslą seksualiai sujaudinti ir 2) ekstremali, t. y. šiurkščiai įžeidžianti, bjauri ar kitaip nepadoraus pobūdžio (CJIA 63 str.). CIJA 63 str. 7 d. nurodyta, kad „ekstremalūs pornografinio turinio vaizdai apima vaizdus, kuriuose vaizduojami veiksmai, keliantys pavojų žmogaus gyvybei, aktus, kurie sukelia ar gali sukelti rimtų traumų asmens išangės, krūtų ar lytinių organų srityse, taip pat aktus, kuriame atliekamas lytinis aktas su lavonu, gyvūnu (gyvu ar mirusiu)“ [78]. Kitose šalyse taip pat išskiriama „sunkioji“ pornografija, tačiau jos nedraudžiama turėti, draudžiama tik ją disponuoti. Pavyzdžiui, Čekijos Respublikos BK 191 str. 1 d. nurodyta, kad „kas gamina, importuoja, eksportuoja, perveža, siūlo, daro viešai pasiekiamu, paleidžia į apyvartą, parduoda ar kitaip aprūpina nuotraukomis, filmais ar kitais pornografiniais darbais, kuriose vaizduojamas smurtas ar nepagarba žmonėms, ar kuriame pavaizduotas lytinis aktas su gyvūnu, baudžiamas laisvės atėmimu iki vienerių metų, įskaitant nusikaltimo dalyko konfiskaciją“ [79]. Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau – JAV), taip pat nedraudžiama turėti „sunkiosios“ pornografijos, tačiau draudžiama ją publikuoti ir platinti. Reikia pažymėti, kad JAV pornografijos teisinis statusas apibrėžiamas 1973 m. byloje *Miller v. California*. Šioje byloje vartojamos dvi sąvokos: nešvankus ir pornografija, kurios nėra laikomos sinonimais, kadangi ne visa pornografija yra nešvanki. Pastaroji sąvoka vartojama „sunkiosios” (angl. hardcore) pornografijos apibūdinimui, kuri nėra ginama Pirmosios Konstitucijos pataisoje įtvirtintos žodžio laisvės. Teismas šioje byloje nustatė Miller testą (tris kriterijus: 1) jeigu pagal “vidutiniškai protingą“ asmenį, joje pavaizduoti gašlūs, geidulingi momentai; 2) medžiagoje aprašyti arba vaizduojami lytiniai santykiai pažeidžiantys bendruomenėje vyraujančias moralines nuostatas; 3) medžiaga neturi jokios literatūrinės, politinės, mokslinės, meninės reikšmės) pagal kurį, kiekvienu konkrečiu atveju nustatoma, ar tai yra „sunkioji“ pornografija. [80] Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvoje nėra atskirai išskiriama „sunkioji“ pornografija.

[78] 2008 m. Kriminalinio teisingumo ir imigracijos aktas, http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/4/contents.
[79] Čekijos Respublikos BK, *supra* note, 75.
[80] Miller v. California, 413 U. S. 15, 1973 (Cituota iš: Kathleen Ann Ruane, “Freedom of speech and press: Exceptions to the First Amendment,” *Congressional Research Service* (2014): 2).

Taip pat reikia paminėti, kad kai kuriose valstybėse uždrausta bet kokia pornografija. Prie tokių šalių galima priskirti Iraną, Siriją, Egiptą, Singapūrą, Kiniją, Kubą, Indiją, Malaiziją, Jungtinius Arabų Emyratus ir kt. [81]

Kalbant apie vaikų pornografiją, reikia pažymėti, kad vaikų pornografija draudžiama ir baudžiama praktiškai visose valstybėse, tačiau taip pat gana skirtingai įtvirtinta užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose (skiriasi objektai į kuriuos kėsinimąsi, vaiko pornografijos sąvokos įtvirtinimu įstatyme, baudžiamosios atsakomybės diferencijavimu už veikas, susijusias su vaikų pornografijos disponavimu ir pan.). Pavyzdžiui, Estijos Respublikoje baudžiamoji atsakomybė už vaiko pornografiją reglamentuota BK 178 str. (produkcijos susijusios su vaiko pornografija gaminimas arba vaiko pornografijos darymas prieinamos) II skyriuje „Nusikaltimai prieš nepilnamečius“. Minėto straipsnio pirmoje dalyje nurodyta, kad „gamyba, įsigijimas, laikymas, perdavimas, rodymas ar darymas prieinamos kitiems medžiagos, kurioje pavaizduotas jaunesnis nei aštuoniolikos metų vaikas pornografinėje padėtyje ar jaunesnis nei keturiolikos metų vaikas pornografinėje padėtyje ar erotinėje padėtyje yra baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki trejų metų“[82]. Pastebėtina, kad minėtoje dalyje yra kalbama ne tik apie nepilnametį, bet ir apie mažametį asmenį. Lietuvos Respublikoje taip pat yra įtvirtinta mažamečio asmens pornografija, tačiau ji numatyta itin kvalifikuotoje nusikaltimo sudėtyje, kurioje numatytas laivės atėmimas iki penkerių metų. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad 178 str. 1 d. kalbama ne tik apie vaiko pornografiją, bet ir apie vaiko erotiką (jei joje vaizduojamas vaikas iki 14 metų), kas yra išskirtinis atvejis, nes vaiko erotika pasaulyje nėra visuotinai draudžiama. Paminėtina, kad Latvijos Respublikos BK 166 str. (sąlygų pažeidimas dėl importavimo, pornografinės ar erotinės medžiagos gamyba ir platinimas)[83] taip pat įtvirtintas vaiko erotikos draudimas. Analizuojant Estijos Respublikos BK įtvirtintas normas, reglamentuojančias vaiko pornografiją, taip pat pastebima, kad nuo 2015 m. Estijos Respublikos BK yra kriminalizuotos veikos - prašymas prieigos prie vaikų pornografijos ir net sąmoningas jos žiūrėjimas, kas dar yra retas atvejis valstybių nacionaliniuose įstatymuose.

Analizuojant Gruzijos baudžiamąjį įstatymą, kuriame yra įtvirtinta vaikų pornografija, pastebėtina, kad vaikų pornografija reglamentuoja XXII skyriuje „Nusikaltimai visuomenės sveikatai ir dorovei“, priešingai, nei Estijos Respublikos baudžiamajame įstatyme. Šis reglamentavimo modelis pagal saugomą objektą labiau artimas Lietuvos Respublikai. Gruzijos BK 225 str. 2 d. numatyta, kad „sąmoningas pirkimas, kaupimas, lankymasis demonstracijose, siūlymas,

[81] Visuotinė lietuvių enciklopedija, *supra* note, 9: 584.
[82] Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes.
[83] Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes.

platinimas, perdavimas, reklamavimas, suteikimas prieigos ar naudojimas pornografinės medžiagos, kurioje pavaizduoti nepilnamečiai baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki trejų metų“, o minėto straipsnio trečioje dalyje nurodyta, kad „sąmoningas gaminimas ar pardavimas pornografinės medžiagos, kurioje pavaizduoti nepilnamečiai, baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki penkerių metų“ [84]. Tai reiškia, kad Gruzijoje vaikų pornografijos gaminimas ir pardavimas laikomos pavojingesnėmis veikomis, nei veikos, išvardintos Gruzijos BK 225 straipsnio 2 dalyje ir numato laisvės atėmimą nuo trejų iki penkerių metų. Taip pat pastebima, kad Gruzijos BK yra įtvirtinta vaiko pornografijos sąvoka, kas yra teigiamai vertintina, kadangi taip tinkamiau pritaikomas baudžiamasis įstatymas. Paminėtina, kad vaiko pornografijos sąvoka pateikiama ir kitų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose (pvz., Bulgarijos, Kanados, Makedonijos, Rumunijos ir kt.)

Reikia pažymėti, kad Jungtinėje Karalystėje vaikų pornografija reglamentuota 1978 m. Vaikų apsaugos akte[85], (angl. The Protection of Children Act) (toliau - PCA), kuri siejama su „nepadorumo“ sąvoka. Šiuo teisės aktu nusikaltimais laikomas: 1) nepadorių vaikų fotografijų ar pseudofotografijų gaminimas, demonstravimas, platinimas, laikymas turint tikslą demonstruoti ar platinti arba reklamavimas, turint tikslą demonstruoti ar platinti. Tačiau įstatymas nenumato nepadorumo sąvokos, todėl kiekvienu konkrečiu atveju sprendžiama, ar medžiaga yra nepadori.

Taip pat paminėtina, kad apie 100 šalių apskritai neturi jokių įstatymų nuostatų dėl vaiko pornografijos. Tarp tokių šalių yra Albanija, Alžyras, Afganistanas, Bolivija, Jamaika, Kamerūnas, Kazachstanas, Kuba, Egiptas, Indija, Irakas, Libanas, Moldova, Monakas, Nepalas, Saudo Arabija, Singapūras, Tailandas, Uganda, Uzbekistanas ir kt[86].

Apibendrinant galima teigti, kad pornografijos teisinis vertinimas užsienio šalyse labai skiriasi, kai kuriose valstybėse pornografija visiškai draudžiama, o kai kuriose - apsiribojama tik tam tikrų veikų, susijusių su pornografija uždraudimu baudžiamuoju įstatymu ar dekriminalizavimu. Tačiau tai yra natūralu, kadangi kiekviena valstybė turi savo vertybių skalę, kurią lemia šalies kultūra, tradicijos, religijos ir pan. Todėl vienodi reiškiniai skirtingose valstybėse vertinami nevienodai ir tai atsispindi valstybių įstatymuose.

[84] Gruzijos baudžiamasis kodeksas, http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes.
[85] 1978 m. Vaikų apsaugos aktas, http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1978/37/section/1.
[86] Tautvydas Žėkas, *supra* note, 1:161.

2. DISPONAVIMAS PORNOGRAFINIO TURINIO DALYKAIS KAIP NUSIKALSTAMOS VEIKOS SUDĖTIS IR JOS TAIKYMO PROBLEMOS

Viena esminių baudžiamosios atsakomybės nuostatų yra įtvirtinta LR BK 2 str. 4 d., kurioje teigiama, kad „pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tas asmuo, kurio padaryta veika atitinka baudžiamojo įstatymo numatytą nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtį“[87]. Ši nuostata įtvirtina, kad „nusikalstamos veikos sudėtis yra vienintelis baudžiamosios atsakomybės pagrindas bei užtikrina teisėtumą kriminalinės justicijos veikloje ir visų piliečių lygybę įstatymų atžvilgiu“[88]. Nusikalstamos veikos sudėtis – baudžiamajame įstatyme numatytų objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių, kurie apibūdina pavojingą veiką kaip tam tikrą nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, visuma[89]. Reikia pažymėti, kad nusikalstamos veikos sudėtis yra ne tik baudžiamosios atsakomybės, bet ir juridinis nusikalstamos veikos kvalifikavimo pagrindas[90]. Tai reiškia, kad norint kvalifikuoti veiką kaip nusikalstamą, turi būti nustatyti visi nusikalstamos veikos sudėtyje įtvirtinti požymiai. Akivaizdu, jog netiksliai nustačius LR BK specialiosios dalies straipsnyje aprašytos nusikalstamos veikos sudėties požymius, bus netinkamai kvalifikuota nusikalstama veika. Todėl teisingam veikos kvalifikavimui, kuris yra viena svarbiausių teisėtumo ir teisingumo įgyvendinimo garantijų, labai svarbi kuo gilesnė ir išsamesnė kiekvienos konkrečios nusikalstamos veikos sudėties požymių charakteristika ir jų turinys.

Analizuojant disponavimo pornografinio turinio dalykais sudėtį, pastebima, kad teismų praktikoje pasitaiko problemų dėl šios nusikalstamos veikos požymių turinio atskleidimo bei šių požymių taikymo. Todėl siekiant geriau suvokti nagrinėjamą nusikalstamą veiką, toliau aptariami pagrindiniai disponavimo pornografinio turinio dalykais objektyvieji ir subjektyvieji požymiai, kurie yra būtini kvalifikuojant veiką (objektas, dalykas, veika, subjektas, kaltė ir tikslas).

2.1. Objektyvieji ir subjektyvieji požymiai

Civilizuotoje visuomenėje nusikalstamomis veikomis gali būti pripažintos tik pavojingos veikos. Tarp įvairių požymių nulemiančių veikos pavojingumą, svarbiausias veiksnys yra vertybės

[87] LR BK, *supra* note, 58.
[88] Vytautas Piesliakas, *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį* (Vilnius: Lietuvos policijos akademija,1996), 33.
[89] Jonas Prapiestis ir kt., *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. Pirma knyga. (Bendroji dalis 1-98 straipsniai)* (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004), 25-26.
[90] Martynas Apanavičius ir Vladas Pavilonis, *Nusikaltimų kvalifikavimo teoriniai pagrindai* (Vilnius: LTSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, 1980), 56.

arba gėriai, kuriems šis poelgis daro žalą ar kelia pavojų.[91] Baudžiamojoje teisėje paprastai šios vertybės arba teisiniai gėriai įvardijami kaip nusikaltimo objektas. Paprastai baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės nustatomos iš skyriaus, kuriame yra įtvirtintas tam tikras BK straipsnis, pavadinimo[92]. Nagrinėjama nusikalstama veika yra numatyta LR BK XLIV skyriuje, kuris saugo tokią vertybę kaip visuomenės dorovė. Pažymėtina, kad nei baudžiamosios teisės teorijoje, nei teismų praktikoje nėra pateikiama dorovės samprata, tačiau visuotinai pripažįstama, kad disponavimas pornografinio turinio dalykais yra priešingas dorovei, nepriimtinas visuomenėje moralės požiūriu. Dabartiniame lietuvių kalbos žodyne sąvoka dorovė apibūdinama kaip „gyvenimo visuomenėje bei elgesio principai ir normos“[93]. Ši sąvoka iš esmės sutampa su Tarptautinių žodžių žodyne pateikta dorovės sąvoka. Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje pateikiamas toks dorovės apibrėžimas: „tai dorinės normos, principai, vertinimai, reglamentuojantys žmonių elgesį“ [94]. Taigi remiantis lingvistiniais apibrėžimais, galima daryti išvadą, jog dorovė yra tam tikros visuomenės priimtos moralinės nuostatos, kurių privalu laikytis.

Kitas privalomas objektyvusis nusikalstamos veikos sudėties požymis yra nusikaltimo dalykas. Nagrinėjamos nusikalstamos veikos dalykas yra pornografinio turinio dalykai. Reikia pažymėti, kad Lietuvos įstatymų leidėjas nepateikia „pornografinio turinio dalykų“ sąvokos. Manytina, kad ši sąvoka yra dinamiška, kadangi jos turinys priklauso nuo vyraujančių moralinių nuostatų bei teisinės sąmonės, konkrečiu istoriniu laikotarpiu. Pavyzdžiui, Lietuvos TSR laikotarpiu, pornografija buvo suprantama kaip „visiškai natūralistinis, nepadorus lytinių santykių ar seksualinių scenų pavaizdavimas ar aprašymas, žadinantis nesveiką lytinį instinktą“[95]. Pastebėtina, kad šioje sąvokoje vartojama sąlygiškai nemažai vertinamųjų požymių (nepadorus, nešvankus), kurie tiek teorijos, tiek praktikos lygiu traktuojami kaip vieni iš sudėtingiausiai inkriminuojamų[96]. Šiandien apibrėžiant pornografiją yra išvengta vertinamojo pobūdžio sąvokų, kas yra teigiamai vertintina, kadangi visuomenėje moralinės nuostatos nuolat kinta. Pavyzdžiui, kas prieš trisdešimt metų buvo vertinama kaip nepadoru, nešvanku, šiandien nebūtinai visuomenės bus vertinama taip pat.

Siekiant atskleisti pornografinio turinio dalykų sąvokos turinį reikia remtis tarptautiniais teisės aktais (kalbant apie vaikų pornografijos sąvoką), kuriuos Lietuvos Respublika yra ratifikavusi (detalesnė analizė pateikiama temoje „Vaiko pornografijos samprata ir jos probleminiai aspektai“)

[91] Vytautas Piesliakas, *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirma knyga* (Vilnius: Justitia, 2009), 222.
[92] *Ibid.*, 225.
[93] Dabartinis lietuvių kalbos žodynas, *supra* note, 15: 128.
[94] Visuotinė lietuvių enciklopedija, *supra* note, 13: 90.
[95] Vladas Pavilonis ir kt., *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras* (Vilnius: Mintis, 1989), 397.
[96] Paulius Veršekys, “Vertinamieji požymiai nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai sudėtyse,“ *Teisės apžvalga* 2, 14 (2016): 214.

bei LR visuomenės informavimo įstatymu. Minėto įstatymo 2 straipsnio 42 dalyje, nurodyta, kad „pornografinio pobūdžio informacija - tai informacija, kai atvirai ir detaliai rodomas tikras ar suvaidintas lytinis aktas, lytiniai organai, tuštinimasis, masturbacija arba lytiniai iškrypimai (pedofilija, sadizmas, mazochizmas, zoofilija, nekrofilija ir kt.), ir tai yra pagrindinis tokios informacijos tikslas“[97]. Taigi, kai tokia pornografinio pobūdžio informacija yra užfiksuojama nuotraukose, spausdintuose piešiniuose, kūriniuose, kino ir vaizdo juostose ar bet kokioje kitoje formoje, galima kalbėti apie baudžiamajame įstatyme įtvirtintą sąvoką – pornografinio turinio dalykai.

Sprendžiant klausimą dėl tam tikros medžiagos pornografinio pobūdžio baudžiamosiose bylose remiamasi eksperto ar specialisto išvada, kurią pateikia Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba[98]. Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymo 49 str. 9 d. numatyta, kad „prie žurnalistų etikos inspektoriaus veikia grupė ekspertų, kurie teikia išvadas dėl spaudos leidinių, audiovizualinių kūrinių, radijo ir televizijos programų ar laidų, interneto svetainių ar kitų visuomenės informavimo priemonių ir (ar) jų turinio priskyrimo [...] pornografinio [...] pobūdžio kategorijoms“[99]. Taigi Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos pateiktos išvados ikiteisminiuose tyrimuose dėl medžiagos pripažinimo pornografinio pobūdžio informacija yra baudžiamųjų bylų nagrinėjimo teismuose pagrindas. Išanalizavus nuo 2006 m. Lietuvos teismų praktiką, pastebima, kad dažniausiai nusikalstamos veikos dalyku yra nuotraukos ir audiovizualiniai kūriniai, kuriuose užfiksuota pornografinio turinio informacija. Atitinkamai Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyboje dažniausiai kaip tyrimo objektai pateikiami audiovizualiniai kūriniai ir nuotraukos. Pavyzdžiui, „ikiteisminiuose tyrimuose dėl pornografijos gamybos, disponavimo ir platinimo 2016 metais buvo atliktos 88 ekspertizės, kurių metu ištirta 17125 nuotraukos ir 406 val. audiovizualinio turinio“[100].

Atkreiptinas dėmesys, kad „pornografija nėra meninės vertės turintys erotiniai kūriniai, paprastas nuogo kūno vaizdavimas, pažintinės paskirties dalykai, kuriuose pavaizduoti ar aprašyti žmonių seksualiniai santykiai, taip pat kūriniai, kuriuose yra atskirų pornografinių pobūdžio elementų, kai šie kūriniai bendrai paėmus turi meninę, mokslinę ar istorinę vertę“[101]. Kaip pavyzdį galima pateikti bylą, kurioje *„D. K. pripažintas kaltu pagal BK 309 str. 1 d. dėl to, kad platino pornografinio turinio dalykus t. y. 2014 m. sausio 5 d. 17 val. 27 min. būdamas namuose,*

[97] LR visuomenės informavimo įstatymas, *supra* note, 42.
[98] Armanas Abramavičius ir kt., *supra* note, 43: 555.
[99] LR visuomenės informavimo įstatymas, *op. cit.*
[100] “Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos 2016 metų ataskaita,“ http://www.lrs.lt/apps3/1/5643_2017_03_31%20ZEIT%202016%20metu%20veiklos%20ataskaita.pdf.
[101] Armanas Abramavičius ir kt., *op cit.*

naudodamasis kompiuteriu, į interneto tinklapį www.skelbiu.lt įkėlė skelbimą, kad parduoda pornografinio turinio paveikslą ir įkėlė šio paveikslo vaizdinę medžiagą[102]“. Šiuo atveju Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba nustatė, kad paveikslo vaizdinė medžiaga atitinka Visuomenės informavimo įstatymo 2 str. 42 d. pateiktą pornografinio turinio informacijos apibrėžimą ir šiai informacijos kategorijai priskirtus požymius, todėl yra pornografinio pobūdžio, o ne meninės vertės turintis erotinis kūrinys.

Objektyviai disponavimas pornografinio turinio dalykais kaip nusikaltimas, numatytas LR BK 309 str. 1 d., pasireiškia trimis veikomis: 1) pagaminimu turint tikslą platinti; 2) įsigijimu turint tikslą platinti; 3) platinimu. Minėtos veikos straipsnio dispozicijoje numatytos kaip alternatyvios, todėl baudžiamajai atsakomybei pagal LR BK 309 str. 1 d. kilti pakanka bent vienos iš jų padarymo.

Pagaminimas aiškinamas kaip „platinti tinkamo pornografinio turinio dalyko sukūrimas (nufilmavimas, nuotraukos pagaminimas, teksto išspausdinimas, fotomontažas ir pan.)“ [103]. Pornografinio turinio dalykų sukūrimas suprantamas ne tik kaip sukurtos medžiagos autorystė, bet ir kaip techninis pagaminimas. Gali būti pagaminti nauji pornografiniai daiktai, perdirbti seni, nepornografiniai daiktai perdirbti į pornografinius (pvz., fotografinis montažas)[104]. Atkreiptinas dėmesys, kad LR BK 309 straipsnyje vartojama ne gaminimo, o pagaminimo sąvoka. Tai reiškia, kad turi būti pagamintas bent vienas pornografinio turinio dalykas, kad asmuo būtų traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Jeigu pradėjus gaminti, veika nutrūksta dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo kaltininko valios, veika kvalifikuojama kaip pasikėsinimas pagaminti pornografinio turinio dalyką (LR BK 22 str. 1 d. ir 309 str. 1 d)[105]. Pažymėtina, kad „už pornografinio turinio dalyko pagaminimą atsako visi jo kūrimo proceso dalyviai – autorius, teksto rinkėjas, fotografas, operatorius, režisierius, pagalbiniai darbuotojai, taip pat seksualinių scenų atlikėjai“[106]. Analizuojant teismų praktiką, pastebima, kad dažniausiai pornografinio turinio medžiagos pagaminama namų sąlygomis, pavyzdžiui, nufotografuojant savo lytinius organus[107], nufilmuojant savo paties lytinius santykius su kitais asmenimis[108].

---

[102] “Panevėžio miesto apylinkės teismo 2014 m. liepos 8 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-487-830/2014,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/862508?nr=1.
[103] Armanas Abramavičius ir kt., *supra* note, 43: 555.
[104] Vladas Pavilonis, *supra* note, 95: 397.
[105] Armanas Abramavičius ir kt., *op cit.*, 556.
[106] *Ibid.*, 555.
[107] “Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. gegužės 5 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1447-576/2016,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1274265?nr=1.
[108] “Vilniaus apygardos teismo 2008 m. liepos 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-187-312/2008,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/116994?nr=1.

Įsigijimas suvokiamas kaip veiksmas, kurį atlikus kaltininkas įgyja galimybę disponuoti pornografinio turinio dalyku. Įsigijimu gali būti laikomas tiek tam tikrų daiktų su pornografinio pobūdžio informacija pirkimas, gavimas už atliktus darbus ar suteiktas paslaugas, gavimas dovanų, mainai, pagrobimas, taip pat išsaugojimas kompiuterio standžiajame diske arba kitose duomenų laikmenose (USB, CD, DVD diskai) ir pan.[109] Pastebima, kad teismų praktikoje įsigijimu pripažįstama ir pornografinio turinio dalykų laikymas turint tikslą platinti. Kaip pavyzdį galima pateikti bylą, kurioje, *„M. J. kaltinamas tuo, kad įsigijo ir pasikėsino platinti pornografinio turinio dalykus, o būtent: M. J. nuo 2010-09-15, turėdamas tikslą platinti pornografinio turinio dalykus, kuriuose vaizduojamos nuogos moterys, iš interneto prieigos, [...] parsisiuntė ir patalpino į kompiuterio procesorių LG 16.99 GB apimties vaizdo dokumentų, [...] kuriuose atvirai ir detaliai rodomi lytiniai organai, svetimkūnių kišimas į makštį ir analinę angą, juos iki 2012-01-27 laikė procesoriaus LG kietajame diske, [...], ketindamas jas patalpinti internetinėje svetainėje [...], tokiu būdu kaltinamasis įsigijo ir pasikėsino platinti pornografinio turinio failus, kuriuose vaizduojamos nuogos moterys“*[110]. Teisinėje literatūroje taip pat nurodoma, kad įsigijimu gali būti kaltinamas asmuo, kuris turėdamas tikslą platinti gabena pornografinio turinio dalyką[111], tačiau teismų praktikoje tokio atvejo nepavyko rasti. Pornografinio turinio dalykų įsigijimas laikomas baigtu, kai kaltininkas įsigyja bent vieną pornografinio turinio dalyką turint tikslą jį platinti.

Šiandien pagrindinis pornografinės medžiagos įsigijimo įrankis yra internetas. Apžvelgus Lietuvos teismų praktiką pastebima, kad dažniausiai pornografinio turinio dalykų įsigyjama per internetą, kompiuterio, mobiliojo ryšio telefono ar kitų mobiliųjų įrenginių pagalba.

Reikia pažymėti, jog asmuo įsigijęs arba pagaminęs pornografinės medžiagos, kurioje vaizduojami pilnamečiai asmenys, savo asmeniniams poreikiams, neturint tikslo jos perduoti kitiems, nebus baudžiamas pagal LR BK 309 str. 1 d. Inkriminuojant kaltininkui pornografinės medžiagos pagaminą arba įsigijimą, būtina nustatyti subjektyvųjį požymį – platinimo tikslą. LR BK komentare nurodyta, kad „platinimo tikslo buvimas – kai kaltininkas pagamina arba įsigyja pornografinio turinio dalykus ne asmeniniam naudojimuisi, bet planuodamas perduoti juos kitiems asmenims. Be to, kaltininko ketinimai turėtų neapsiriboti vienkartiniu tam tikro pornografinio pobūdžio dalyko perdavimu kitam asmeniui, o turėtų būti jo ketinimas užsiimti sistemine platinimo veikla arba iškarto išplatinamas didelis kiekis tokio pobūdžio dalykų“[112].

---

[109] Armanas Abramavičius ir kt., *supra* note, 43: 556.
[110] “Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2012 m. birželio 27 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-568-497/2012,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/485230?nr=1.
[111] Armanas Abramavičius, *op. cit.*, 556.
[112] *Ibid.*

Pažymėtina, kad tiriant konkrečią nusikalstamą veiką, visi atitinkamo straipsnio dispozicijoje nurodyti objektyvūs ir subjektyvūs nusikalstamos veikos sudėties požymiai, yra įrodinėtini[113]. Remiantis baudžiamojo proceso įstatymu „apkaltinamasis nuosprendis negali būti grindžiamas prielaidomis, todėl kiekvienas inkriminuojamos nusikalstamos veikos sudėties požymis turi būti pagrįstas įrodymais, kurių visuma neginčijamai patvirtina kaltinamojo kaltę“ [114]. Reikalavimas kiekvieną inkriminuojamos nusikalstamos veikos požymį pagrįsti įrodymais „gali būti kildinamas *inter alia* iš baudžiamojo proceso paskirties, asmens teisių apsaugos baudžiamojo proceso metu ir baudžiamojo proceso įstatymo keliamų reikalavimų apkaltinamojo nuosprendžio turiniui (BPK 1 straipsnio 1 dalis, 44 straipsnio 6 dalis, 301 straipsnio 1 dalis, 305 straipsnio 1 dalies 1, 2 punktai) ir šių nuostatų pažeidimai laikytini esminiais, o veikos, kurios buvo pagrįstos ne įrodymais, o tik prielaidomis, šalintinos iš kaltinimo“[115].

Platinimo tikslo turėjimas yra subjektyvusis neteisėtų veikų – pornografinio turinio dalykų pagaminimo, įsigijimo - požymis, todėl jis turi būti įrodytas ir tinkamai motyvuotas. Teismų praktikoje, „veikos padarymo tikslas nustatomas vertinant ne tik kaltininko parodymus, bet ir bylos faktines aplinkybes. Sprendžiant, ar kaltininkas turėjo tikslą platinti [...] svarbią reikšmę turi kaltininko atlikti veiksmai, jų pobūdis, intensyvumas, būdas, pastangos juos padarant, šių medžiagų įgijimo, laikymo, suradimo aplinkybės, [...], ar buvo susitarimas su vartotoju ir kitos faktinės bylos aplinkybės“[116].

Nagrinėjant teismų praktiką pastebima, jog teismai ne visuomet apkaltinamajame nuosprendyje nurodo motyvus, kuriais konstatuoja subjektyvųjį požymį – platinimo tikslą. Kaip matyti iš teismo sprendimų, dažniausiai konstatuojant platinimo tikslą apsiribojama kaltinamojo prisipažinimu, apžiūros, kratos protokolais bei specialisto, eksperto teikiamomis išvadomis dėl medžiagos priskyrimo pornografinio pobūdžio kategorijai, kuriuose užfiksuoti duomenys, manytina, ne visada pagrindžia asmens kaltę dėl platinimo tikslo.

Kaip pavyzdį galima pateikti teismo sprendimą, kuriame asmuo be kitko buvo nuteistas pagal LR BK 309 str. 1 d. numatytą veiką (įsigijimą turint tikslą platinti): *„P.Č. turėdamas tikslą platinti įsigijo pornografinio turinio dalykus, o būtent: jis, [...], panaudodamas „eMule“ programą,*

---

[113] Vytautas Piesliakas, *supra* note, 91: 195.

[114] “Lietuvos Aukščiausio Teismo 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-218/2009,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/138026?nr=1.

[115] “Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-292-307/2015,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1045371?nr=1.

[116] “Teismų praktikos nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259-261, 263-264, 266 straipsniai) apžvalga,“ LAT, žiūrėta 2017 vasario 12 d., http://www.lat.lt/lt/teismu-praktika/lat-praktika/teismu-praktikosapzvalgos/baudziamuju-bylu-apzvalgos.html.

skirtą interneto vartotojams siųstis ir dalintis įvairaus pobūdžio failais, tiksliai ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu laiku, bet ne vėliau kaip iki 2015-08-04 18:51:13 val. į nešiojamojo kompiuterio [...] diską, [...], laisvai prieinamą kitiems interneto tinklo vartotojams, atsisiuntė ir tokiu būdu įgijo pornografinio turinio vaizdo failą, [...], po ko panaudodamas „eMule“ programą, tiksliai ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu laiku, tačiau ne vėliau kaip nuo 2015-08-04 18:51:13 val. iki 2015-08-05 05:27:24 val., išplatino šį pornografinio turinio vaizdo failą nenustatytiems vartotojams“[117]. Šiuo atveju kaltininko kaltė buvo grindžiama jo paties prisipažinimu, apžiūros, kratos protokoluose, specialistų išvadose užfiksuotais duomenimis, kurie buvo pripažinti kaip įrodymai, pagrindžiantys asmens kaltę dėl nusikalstamos veikos padarymo. Toks teismo sprendimas abejotinas, kadangi nei kaltinamojo parodymuose, nei kitoje bylos medžiagoje nekalbama apie vienos įsigytos nuotraukos tikslą platinti. Manytina, kad atsisiųsto vaizdo failo kiekis, taip pat šios aplinkybės negali patvirtinti.

Kitas pavyzdys, asmuo be kitų jam inkriminuojamų nusikalstamų veikų buvo nuteistas už septynių pornografinių nuotraukų pagaminimą turint tikslą jas platinti bei vienos nuotraukos platinimą nepilnamečiui asmeniui (LR BK 309 str. 1 d): „*I. S. 2011 metais, tiksliai nenustatytu laiku, jam priklausančiu mobiliojo ryšio telefonu Sony Ericsson Z310i, fotografuodamas pagamino ne mažiau kaip 7 vaizdo medžiagas, kuriose atvirai ir detaliai rodomi vyriški lytiniai organai, kas pagal ekspertizės aktą Nr. EA-31 yra laikoma pornografinio pobūdžio dalyku, kuriuos iki 2011-04-11 laikė savo mobiliojo ryšio telefono atmintyje, o taip pat, 2011-03-28 21.23 val., būdamas bute, [...], iš savo mobiliojo ryšio telefono [...], siuntė pornografinio turinio nuotrauką mažamečiui [...], tokiu būdu jis, turėdamas tikslą platinti pagamino ir platino pornografinio turinio dalykus“*[118]. Tokiu teismo nuosprendžiu galima suabejoti, kadangi teismo sprendime nerasta jokių argumentų pagrindžiančių asmens kaltę dėl pagamintų pornografinio turinio nuotraukų platinimo tikslo. Analizuojant teismo sprendimą taip pat kyla abejonės dėl nuotraukų pagaminimo fakto, kadangi nei nuteistasis (teigia, kad nuotraukas atsiuntė draugas), nei liudytojai (nukentėjusysis teigia, kad suprato, jog atsiųstoje nuotraukoje kaltinamojo I. S. organas), ar kiti byloje esantys duomenys pripažinti įrodymais neleidžia šio fakto konstatuoti.

Kitoje byloje asmuo buvo nuteistas už pornografinių nuotraukų pagaminimą turint tikslą jas platinti bei platinimą, tačiau analizuojant teismo sprendimą nerasta argumentų pagrindžiančių

[117] “Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. balandžio 6 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1214-369/2016,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1257078?nr=1.
[118] “Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2012 m. liepos 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-382-818/2012,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/450195?nr=1.

kaltininko kaltę dėl nuotraukų pagaminimo turint platinimo tikslą: *„O. N. turėdamas tikslą platinti, pagamino ir platino pornografinio turinio dalykus, o būtent: jis, turėdamas tikslą platinti pornografinio turinio dalykus, 2013 metų vasarą, tiksliau ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu laiku, būdamas savo namuose, [...], mobiliojo ryšio telefonu „Samsung“ nufotografavęs savo lytinį organą, pagamino ne mažiau kaip devynis pornografinio turinio dalykus – nuotraukas, kurias laikė šiame mobiliojo ryšio telefone esančioje [...] SD atminties kortelėje, 32 GB talpos, iš kurios 2015 m. vasario 2 d., apie 22.02 val., [...] mobiliojo ryšio telefonu „Prestigio“, prisijungęs prie savo socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyros, pavadintos „O. N.“, devynias nuotraukas išsiuntė į D. U. socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyrą, pavadintą „D. U.“ ir tokiu būdu jas platino. Šiais veiksmais O. N. padarė nusikalstamą veiką, numatytą BK 309 straipsnio 1 dalyje.*

Taip pat O. N., turėdamas tikslą platinti, pagamino ir platino pornografinio turinio dalykus, o būtent: jis, turėdamas tikslą platinti pornografinio turinio dalykus, 2015 metų vasarą, tiksliau ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu laiku, būdamas Vokietijoje, mobiliojo ryšio telefonu „Samsung S6“ nufotografavęs savo lytinį organą, pagamino ne mažiau kaip penkis pornografinio turinio dalykus – nuotraukas, kurias laikė šiame mobiliojo ryšio telefone, iš kurio 2015 m. rugsėjo 28 d., apie 14.40 val., būdamas geležinkelio stotyje, adresu Vilniuje, Geležinkelio g. 16, mobiliojo ryšio telefonu „Samsung S6“, prisijungęs prie savo socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyros, pavadintos „O. N.“, tris nuotraukas išsiuntė į A. P. socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyrą, pavadintą „A. P.“ ir tokiu būdu jas platino. Šiais veiksmais O. N. padarė nusikalstamą veiką, numatytą BK 309 straipsnio 1 dalyje“[119]. Toks teismo sprendimas kelia abejonių dėl jo pagrįstumo, kadangi nei kaltinamojo parodymai (negalėjo paaiškinti, kodėl taip elgėsi), nei pagamintų nuotraukų skaičius, laikotarpis tarp pagaminimo ir platinimo, kurį sudaro, vienu atveju apie du metus, kitu atveju – tris mėnesius, neleidžia daryti išvados, kad nuotraukos buvo pagamintos turinti išankstinį platinimo tikslą. Manytina, kad šiuo atveju pagaminimas pornografinių nuotraukų platinimo tikslais buvo preziumuojamas nustatant pornografinių nuotraukų platinimo faktą, ir niekaip neįrodinėjamas. Reikia pažymėti, kad „LR BK 309 straipsnio 1 dalyje nurodytos veikos turi savarankišką baudžiamosios atsakomybės pagrindimo kaltininkui reikšmę ir todėl kiekviena iš jų savarankiškai įrodinėjama, o ne preziumuojama iš kitų LR BK 309 straipsnio 1 dalyje nurodytų ir neginčijamai įrodytų nusikalstamų veikų“[120].

[119] “Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. kovo 22 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1082-932/2016,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1249127?nr=1.
[120] LAT apžvalga, *supra* note, 116.

Kitoje byloje, teismas iš kaltinimo pašalino pornografinio pobūdžio nuotraukų pagaminimą platinimo tikslais nurodydamas, kad: „*vien tas faktas, jog jis (kaltinamasis) išsiuntė vieną iš paties darytų nuotraukų nepatvirtina kaltinamojo tyčios prieš padarant nuotrauką ją platinti. Pažymėtina, jog iš kaltinamojo išimtame telefone SAMSUNG GALAXY NOTE 2 buvo ir daugiau pornografinio turinio nuotraukų, vaizdo įrašų, tačiau kaltinamajam nėra inkriminuojami veiksmai dėl šių nuotraukų, vaizdo įrašų darymo, kas atrodytų netinkama, jeigu pripažinti, kad nuotraukas jis darė ar kaupė platinimo tikslais. Tikėtina, kad kaltinamasis turi tam tikrą polinkį į tokio pobūdžio vaizdus, ką patvirtina telefone esančios nuotraukos, vaizdo įrašai, iš kitur parsisiųstos nuotraukos, piešiniai, tačiau nebūtinai jis tas nuotraukas darė ar kaupė siekdamas vėliau jas platinti*“[121]. Toks teismo sprendimas yra tinkamai teisiškai argumentuotas, kadangi šiuo atveju nebuvo duomenų, kuriais būtų galima pagrįsti platinimo tikslą, kaltinamasis buvo nuteistas tik už pornografijos platinimą.

Nepaisant to, kad kai kurie teismo sprendimai dėl platinimo tikslo kelia abejonių, visgi yra keletas sprendimų, kuriuose išsamiai, pagrįstai motyvuotas platinimo tikslo turėjimas. Kaip pavyzdį galima pateikti Lietuvos Aukščiausio Teismo nutartį, kurioje teismas pornografinių dalykų įsigijimą turint tikslą platinti motyvavo remiantis dideliu kiekiu rastos pornografinio turinio medžiagos, jos pasikartojimu (kopijomis), procesinių veiksmų atlikimo metu gautais duomenimis (rastais - tuščiais kompaktiniais diskais, popieriaus pjaustymo įrenginiais, poligrafijos, skirtos įdėti į kompaktinius diskus ir pan.), liudytojų parodymais, asmens administracine atsakomybe už analogiškas veikas: „*kasatorius nepagrįstai teigia, kad teismai savo išvadas dėl audiovizualinių kūrinių įgijimo ir laikymo komerciniais tikslais, o pornografinio turinio kūrinių atveju – įgijimo platinimo tikslais pagrindė ne teisiamajame posėdyje išnagrinėtais įrodymais, bet spėjimu ir prielaidomis. Kolegija pažymi, kad išvados apie subjektyvius veikos požymius daromos ne tik pagal kaltininko parodymus, bet ir pagal byloje surinktais įrodymais nustatytas faktines bylos aplinkybes. Be to, išvados dėl nusikalstamos veikos sudėties požymių buvimo gali būti daromos ne tik pagal tiesioginius, bet ir pagal netiesioginius įrodymus. Nagrinėję bylą teismai atsižvelgė į tai, kad kasatorius įgijo ir namuose, garaže bei automobilyje laikė įvairaus turinio neteisėtas audiovizualinių kūrinių kopijas. Iš viso šiose vietose jis laikė 18 815 universaliųjų ir kompaktinių diskų su neteisėtomis kūrinių kopijomis, kurių turinys nepriskirtas pornografijai, ir 1832 kompaktinius diskus su neteisėtomis kūrinių, kurių turinys priskirtinas pornografijai, kopijomis. Dauguma visų kūrinių kartojosi. Atliekant procesinius veiksmus pas kasatorių aptikta tuščių kompaktinių diskų dėklų, 13 kg*

[121] “Kupiškio rajono apylinkės teismo 2014 m. gruodžio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-116-783/2014,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/990829?nr=1.

poligrafijos, skirtos įdėti į kompaktinius diskus, popieriaus pjaustymo įrenginys, taip pat 69 hologramos. Liudytojas V. S. parodė, kad poligrafija ir hologramos nėra laisvai prieinamos, t. y. jų teisėtai įsigyti negalima. Iš liudytojo R. R. parodymų matyti, kad O. J. nuolat dideliais kiekiais pirko iš jo tuščius kompaktinių diskų dėklus. Byloje yra duomenų, kad O. J. anksčiau yra baustas administracine tvarka už veikas, susijusias su prekyba neteisėtomis kūrinių kopijomis. Teismai, darydami išvadą, kad neteisėtas kūrinių kopijas O. J. įgijo ir laikė komerciniais tikslais, o pornografinių kūrinių atveju – platinimo tikslais, BPK 20 straipsnio 5 dalyje išdėstytų įrodymų vertinimo taisyklių nepažeidė. Kasatoriaus nurodomos aplinkybės, kad pas jį nerasta neteisėtų kopijų gaminimo įrenginių, kainynų, pirkėjų sąrašų, nei patvirtina, nei paneigia komercinių ar platinimo tikslu"[122].

Pastebėtina, kad teismai vertindami pornografinio turinio dalykų platinimo tikslą taip pat atsižvelgia į pornografinių turinio dalykų laikymo sąlygas. Pavyzdžiui, „*pornografinio turinio dalykai (66 kompaktinės plokštelės) buvo rasti turgavietėje, kaltinamais jas laikė atviroje vietoje - ant suolo, už rankšluosčių, buvo sustatyti kartu su muzikiniais kompaktais*[123]*; pornografinio turinio dalykus (kompaktinės plokšteles) laikė prie savęs, kad galėtų parduoti, jeigu kas paprašytų*"[124]. Taip pat atsižvelgiama į kaltininko asmenybę, darbinę patirtį. Pavyzdžiui, *„kaltinamasis 10 metų turgavietėje prekiauja audiovizualiniais kūriniais".*[125]

Toliau nagrinėjant objektyviuosius požymius, įtvirtintus LR BK 309 str. 1 d., reikia paminėti, kad platinimas yra viena labiausiai paplitusių objektyviųjų disponavimo pornografinio turinio dalykais požymių. *Platinimas* suprantamas „kaip pornografinio turinio daiktų atlygintinis arba neatlygintinas perdavimas kitam asmeniui. Platinama gali būti tiek fiziškai įteikiant, dovanojant, parduodant, paliekant tam tikroje vietoje arba siunčiant paštu ir pan., tiek pasinaudojant telefoniniu arba kompiuteriniu ryšiu. Pagal LR BK 309 straipsnį, platinimo veikos nesudaro tokio dalyko demonstravimas ir reklamavimas"[126]. Šiuo atveju nusikaltimas yra baigtas pradėjus platinimo veiklą.

Nagrinėjant teismų praktiką pastebima, kad ši alternatyvi veika – platinimas kaip ir įsigijimas turint tikslą platinti dažniausiai realizuojama internetu: siunčiant pornografinę medžiagą

---

[122] "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-654/2011," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/331142?nr=1.

[123] "Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2011 m. liepos 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-482-870/2011," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/258126?nr=1.

[124] "Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2010 m. spalio 14 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-758-648/2010," Infolex , http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/275235?nr=1.

[125] *Ibid.*

[126] Armanas Abramavičius ir kt., *supra* note, 116.

kitam asmeniui elektroniniu paštu, MMS žinutėmis, pasinaudojant socialinio bendravimo tinklapiais bei šiuo metu dažniausiai pasitaikančiu būdu - naudojantis specialiomis informacijos skleidimui skirtomis programomis (Torrent, Emule, DC++ ir pan.). Pavyzdžiui, *„S. M. [...] 2009 m. birželio mėnesį, tiksliau ikiteisminio tyrimo nenustatytu laiku [...] naudodamas „eMule" programą, padedančią interneto naudotojams tarpusavyje keistis įvairaus tipo failais (audio, video, nuotraukomis bei kt.), kai visi prisijungę vartotojai sudaro eD2K tinklą ir vienas iš kito siunčiasi failus [...] įsigijo ir tuo pačiu laiku, patalpindamas į [...] aplanką, iš kurio kiti internetinio tinklo vartotojai, naudodamiesi ta pačia „eMule" programa, siuntėsi failus, platino pornografinio turinio dalykus - 1 vaizdo failą"*[127]. Kitas pavyzdys, *„M. B., [...], naudodamas „uTorrent" programą, [...] įsigijo pornografinio turinio dalykus: 4 video failus, [...] kuriuos laikydamas kompiuterio sisteminio bloko vidiniame standžiajame diske „Samsung", [...], leido kitiems internetinio tinklo vartotojams juos siųstis ir tokiu būdu, turėdamas tikslą platinti, įsigijo ir platino pornografinio turinio dalykus"*[128].

Analizuojant minėtus teismo sprendimus, pastebima, kad nė viename sprendime nėra nurodyta kiek laiko pornografinė medžiaga buvo platinama bei kiek duomenų buvo išplatinta. Šiais atvejais teismai konstatuodami platinimo veiką remiasi tik tuo, jog asmuo patalpino pornografinio turinio dalyką į aplankalą, iš kurio kiti internetinio tinklo vartotojai gali atsisiųsti failą bei asmens leidimu kitiems interneto tinklo vartotojams siųstis failą. Kituose teismo sprendimuose pastebimos tokios formuluotės: asmuo sudarė galimybę kitiems asmenims atsisiųsti elektroninę bylą[129], viešai išreiškė pasiūlymą atsisiųsti šias bylas[130]. Manytina, kad tokia formuojama teismų praktika yra ydinga, kadangi kaltinimas turi būti formuojamas aiškiai be abstrakčių teiginių, atskleidžiant platinimo mechanizmą. Pavyzdžiui, *„iš M. L. kompiuterio (vaizdo įrašas) buvo prieinamas visiems eD2k tinklo klientams ir per 23:07:04 val. aktyvaus siuntimosi iš kompiuterio buvo išplatinta 288,2 MB 62 – ų jau turimų failo dalių informacijos"*[131].

Nagrinėjamo nusikaltimo subjektu gali būti pakaltinamas, sulaukęs 16 metų fizinis asmuo, taip pat ir juridinis asmuo. Siekiant juridinį asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn reikia

[127] "Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2010 m. vasario 24 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-213-503/2010," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/272535?nr=1.
[128] "Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo 2012 m. gruodžio 21 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1613-88/2012," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/501912?nr=1.
[129] "Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015 m. liepos 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1823-988/2015," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1113160?nr=1.
[130] "Panevėžio apygardos teismo 2007 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-220-145/2010," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/230433?nr=1.
[131] "Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2015 m. sausio 5 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-200-158/2015," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1008478?nr=1.

vadovautis LR BK 20 straipsniu, kuriame numatytos juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės taikymo sąlygos.

Disponavimo pornografinio turinio dalykais subjektyvusis požymis - kaltė yra tiesioginė tyčia, t.y. kaltininkas supranta, kad gamina turėdamas tikslą platinti, įsigyja turėdamas tikslą platinti arba platina pornografinio turinio dalykus, ir nori taip veikti[132]. Pažymėtina, kad „kaltės turinį sudaro asmens psichinis santykis su teisinę reikšmę turinčiais objektyviaisiais nusikalstamos veikos požymiais“[133]. Apie asmens kaltę paprastai sprendžiama ne vien tik pagal kaltininko parodymus, bet ir pagal kitas byloje esančias faktines aplinkybes. Kaip pavyzdį galima pateikti bylą, kurioje nuteistasis teigė, jog nesuprato disponuojantis pornografine medžiaga, tačiau teismas atsižvelgdamas į byloje esančias faktines aplinkybes pasisakė, kad jis suvokė savo veikos pobūdį ir veikė sąmoningai: „*kvalifikuojant kaltininko veiką pagal BK 309 str. nėra svarbus jo veikimo motyvas, svarbu, kad asmuo suprastų, jog demonstruoja pornografinio turinio dalykus, ir nori taip veikti. Taigi, galima daryti išvadą, kad A. R. tiksliai žinojo, kokio pobūdžio vaizdo dokumentus jis išsaugo savo mobiliajame telefone ir siunčia kitiems mobiliųjų telefonų abonentams, kas patvirtina, kad apeliantas siekė platinti ir platino pornografinio turinio dalykus. Tai, kad nuteistasis aiškiai suvokė savo veikos pobūdį ir veikė sąmoningai, patvirtina ir prierašai prie liudytojams nusiųstų vaizdo dokumentų, apie, neva, teikiamas seksualines paslaugas, ieškomą darbą ir kt., išsiųstų vaizdų skaičius kiekvienam nustatytam gavėjui (pvz. liudytojas E. B. gavo 4 MMS žinutes su prierašais), kas patvirtina, kad pornografinio turinio dalykai, kuriuos siuntė apeliantas, nebuvo atsitiktiniai*“[134]. Kitoje byloje nuteistasis neigė platinęs pornografinę medžiagą, tačiau teismas atsižvelgdamas į tai, jog nuteistasis suvokė specialios informacijos skleidimui skirtos programos veikimo specifiką, konstatavo: *„pats A. P. nurodė, kad moka naudotis „DC++“ programa, žino, kad siunčiamus failus galima perkelti į skirtingas talpyklas, iš kurių gali arba negali kiti vartotojai parsisiųsti. Taip pat jis paaiškino, kad du failus su suaugusių pornografiniais vaizdais jis perkėlė į talpyklą, iš kurios kiti vartotojai negalėtų parsisiųsti. [...] Akivaizdu, kad A. P., norėdamas, jog kiti vartotojai neparsisiųstų šių filmų, juos galėjo perkelti į kitą kompiuterio vietą ir tai padaryti mokėjo. To nepadarydamas, bet failus palikdamas talpykloje, iš kurios kiti vartotojai galėjo juos parsisiųsti, jis sąmoningai, tyčia suaugusiųjų pornografiją įsigijo, turėdamas tikslą platinti, bei ją platino“*[135].

[132] Armanas Abramavičius ir kt., *supra* note, 43: 556.
[133] LAT apžvalga, *supra* note, 103.
[134] “Vilniaus apygardos teismo 2011 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-540/2011,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/215623?nr=1.
[135] “Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015 m. liepos 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1823-988/2015,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1113160?nr=1.

Apibendrinant galima teigti, kad vien objektyviųjų požymių nustatymas dar nėra pagrindas patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn pagal LR BK 309 str., jeigu nenustatoma jo kaltė - psichinis santykis su minėtame straipsnyje nurodytais objektyviaisiais požymiais. Kaip jau buvo minėta, nusikalstamos veikos sudėties turinį sudaro objektyvių ir subjektyvių požymių visuma, kurių kiekvienas yra būtinas norint kvalifikuoti veiką kaip nusikalstamą.

2.2. Pornografinio turinio dalykų demonstravimas ir reklamavimas kaip baudžiamasis nusižengimas ir tokio teisinio reguliavimo pagrįstumas

LR BK 309 str. 4 d. įtvirtintos dvi objektyviai pasireiškiančios alternatyvios veikos: 1) pornografinio turinio dalykų, kuriuose nėra pavaizduotas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas, demonstravimas; 2) tokių dalykų reklamavimas.

Demonstravimas laikomas „pornografinio turinio dalyko rodymas kitam asmeniui ar kitiems asmenims tokiu būdu, kad šie galėtų susipažinti su jo turiniu“[136]. Demonstravimas gali būti viešas – pornografinio turinio dalyko rodymas per televiziją, spektaklyje, parodoje, kine, klube ar kitoje vietoje, kurioje su demonstruojamo dalyko turiniu gali susipažinti daug žmonių, arba neviešas, kuomet pornografinio turinio dalykas demonstruojamas vienam ar keliems asmenims[137].

Nagrinėjama veika yra baigta pradėjus demonstruoti ar reklamuoti pornografinio turinio dalykus. LR BK 309 str. 4 d. taikoma tik tais atvejais, kai kaltininkas veikia tiesiogine tyčia, t. y. supranta, kad demonstruoja arba reklamuoja pornografinio turinio dalykus, ir nori taip veikti. Reikia pažymėti, kad pagal LR BK 309 str. 4 d. atsako tik fizinis asmuo, kas yra kritikuotina, kadangi, manytina, jog demonstruoti ar reklamuoti pornografiją gali tiek fizinis, tiek juridinis asmuo.

Analizuojant teismų praktiką pastebima, jog teismams ne visuomet pavyksta atriboti demonstravimo ir platinimo požymius, kadangi vienu atveju teismas kaltininko veiksmus pripažįsta kaip demonstravimą, kitu identišku atveju – kaip platinimą. Kaip pavyzdį galima pateikti teismo sprendimą, kuriuo asmuo buvo nuteistas be kitų jam inkriminuojamų nusikaltimų už pornografinių nuotraukų įgijimą turint tikslą platinti bei jų platinimą: *„S. M. ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu laiku ir būdu, turėdamas tikslą platinti internetu pornografinio pobūdžio vaizdo dokumentus per savo kompiuterį [...], įsigijo vaizdo dokumentų (nuotraukų) [...] kurios yra pornografinio pobūdžio ir jas platinimui patalpino tinklalapyje [...], kurios buvo 2010-07-22 Lietuvos kriminalinės policijos*

[136] Armanas Abramavičius, *supra* note, 43: 557.
[137] *Ibid.*

biuro Nusikaltimų elektroninėje erdvėje tyrimo valdybos pareigūnų aptiktos" [138]. Šiuo atveju pornografinio turinio nuotraukos buvo talpinamos į savo sukurtą internetinį puslapį, kaip nuteistasis parodė „savo malonumui, materialinės naudos negavo". Teismas šioje byloje pornografinio turinio nuotraukų patalpinimą į internetinę svetainę traktavo kaip platinimą. Kitoje analogiškoje byloje asmens veiksmai - pornografinio turinio dalykų (nuotraukų) patalpinimas į internetinį puslapį buvo pripažįstami kaip demonstravimas: *„J. P. demonstravo pornografinio turinio nuotrauką, o būtent: 2010 m. sausio 19 d., 18.53 val., [...], turėdamas tikslą demonstruoti pornografinio pobūdžio nuotrauką, [...] interneto svetainėje [...], skyrelyje „jūsų privačios foto", be apribojimų pasiekiamame visiems internetinės svetainės [...] lankytojams, įkėlęs patalpino pornografinio pobūdžio nuotrauką, kurioje detaliai rodomas vyriškas lytinis organas, t.y. viešai demonstravo pornografinio pobūdžio nuotrauką."*[139].

Kitoje byloje teismas demonstravimo ir platinimo sąvokas vartojo kaip sinonimus, nurodydamas, kad*: „R. C. 2013-09-29 11.04 val. [...], internetiniame tinklalapyje www.skelbikas.lt sukūrė skelbimą, kad mergina atlieka seksualines paslaugas, į kurį įkėlė pornografinio turinio nuotraukas su nukentėjusiosios R. J. atvaizdu, [...], taip viešai demonstravo pornografinio turinio dalykus, nes su pornografinio turinio nuotraukomis galėjo susipažinti internetinio tinklalapio lankytojai bei 2014-01-11 12.55 val. namuose, [...], internetiniame tinklalapyje www.skelbikas.lt sukūrė skelbimą, kad mergina atlieka seksualines paslaugas, į kurį įkėlė pornografinio turinio nuotraukas su nukentėjusiosios R. J. atvaizdu, [...], taip viešai demonstravo pornografinio turinio dalykus, nes su pornografinio turinio nuotraukomis galėjo susipažinti internetinio tinklalapio* lankytojai"[140]. Tačiau rezoliucinėje nuosprendžio dalyje teismas visgi konstatavo, kad „*R. C. 2013-09-29 ir 2014-01-11 [...] platino pornografinio turinio nuotraukas, nes su jomis galėjo susipažinti internetinio tinklalapio lankytojai. Kaltinamojo R. C. nusikalstami veiksmai padaryti tiesiogine tyčia, nes jis žinojo, kokio turinio nuotraukas įkelia į viešą erdvę – internetinį tinklalapį, kuriame skelbiama apie įvairius parduodamus-perkamus daiktus, ir padaro jas prieinamas dideliam žmonių ratui, t. y. jis suprato savo veiksmų pavojingumą ir norėjo taip elgtis, todėl kaltinamojo nusikalstami veiksmai teisingai kvalifikuoti pagal BK 309 straipsnio 1 dalį"*[141].

---

[138] "Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2011 m. lapkričio 28 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-895-369/2011," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/336596?nr=1.

[139] "Kauno apylinkės teismo 2014 m. balandžio 8 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1452-917/2014," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/935999?nr=1.

[140] "Alytaus rajono apylinkės teismo 2015 m. balandžio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-236-543/2015," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1094681?nr=1.

[141] *Ibid.*

Apibendrinant galima teigti, kad teismų praktikoje demonstravimo ir platinimo požymiai yra painiojami. Tokie teismo sprendimai kritikuotini, kadangi tokiu būdu formuojasi nevienoda teismų praktika. Manytina, kad toks asmens veiksmas kaip pornografinio turinio dalyko patalpinimas į internetinį puslapį laikytinas demonstravimu (viešas), kadangi tokiu būdu asmuo rodo pornografinio turinio dalykus dideliam žmonių ratui, kad jie galėtų susipažinti, susidomėti, priešingai nei platinimo atveju, pornografinio turinio medžiaga yra perduodama tiesiogiai kitiems asmenims disponuoti (pvz., išsiunčiant elektroniniu paštu).

Mažiau nusikalstamos veikos požymio - demonstravimo taikymo problemų kyla, kai pornografinio turinio dalykai demonstruojami tiesiogiai kitiems asmenims. Tokiais atvejais dažniausiai pornografinio turinio dalykai yra demonstruojami nepilnamečiams[142], mažamečiams[143] asmenims, kvalifikuojant kaltininko veiksmus kaip idealiąją sutaptį pagal LR BK 153 str. (jaunesnio negu šešiolikos metų asmens tvirkinimas) ir 309 str. 4 d.

Reikia paminėti, kad teismų praktikoje demonstravimu pripažįstami ir tokie atvejai, kaip sąlygų sudarymas susipažinti su pornografinio turinio medžiaga nepilnamečiams asmenims: „*pats A. G. sudarė sąlygas vaikams šiuos filmus žiūrėti, juos laikydamas atvirai, stalčiuje, vaikams prieinamoje vietoje, nukentėjusieji E. J. ir M. S. parodymų patikrinimo vietoje metu parodė A. G. bute esančią spintelę, kurios stalčiuje jie matė laikomas vaizdo plokšteles su sekso filmais. Kaltinamasis bandė kaltę versti patiems vaikams, nurodydamas, kad tai jie atsinešė pornografinio turinio filmą, tačiau jis žiūrėti jo neleido, tačiau iš bylos medžiagos matyti, kad neleistino turinio filmai buvo žiūrimi ne vieną kartą, neretai ir jis pats kartu su vaikais juos žiūrėdavo"*[144].

Taip pat pornografinio turinio demonstravimu gali būti pripažįstami tokie kaltininkai veiksmai, kuomet jis pornografinio turinio nuotraukas numeta ant grindų matant kitiems (pašaliniams) asmenims: „*Pats A. S. įžeidinėjimą, pornografinio turinio nuotraukų, kuriose atvaizduota nukentėjusioji, numetimą neneigė, paaiškinęs, jog tokių veiksmų taip pat nepamena, tačiau patvirtino, kad nuotraukas, kuriose atvaizduota nukentėjusioji, vežėsi į Puponių k. Tai tik įrodo, kad būtent A. S. dėka šios nuotraukos atsidūrė E. T. ir E. S. bute, ir A. S. demonstravo šias*

[142] "Šilutės rajono apylinkės teismo 2012 m. gruodžio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-107-750/2012," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/562189?nr=1; "Plungės rajono apylinkės teismo 2011 m. kovo 16 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-140-404/2011," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/295001?nr=1.

[143] "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252/2013," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/678372?nr=1; "Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. lapkričio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-433/2012," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/486283?nr=1; "Šiaulių apylinkės teismo 2013 m. vasario 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-54-77/2013," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/696050?nr=1.

[144] "Telšių rajono apylinkės teismo 2011 m. gegužės 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-9-344/2011," Infolex, http://eteismai.lt/byla/213031835403004.

nuotraukas siekdamas pažeminti ir paniekinti ne tik buvusią sutuoktinę, bet ir pademonstruoti nuotraukas ir kitiems kambaryje buvusiems asmenims, apie kurių buvimą A. S. vykdamas jau į kaimą ir vežDamas nuotraukas žinojo“[145].

Reikia pažymėti, kad vienoje byloje, pornografinio turinio dalykų demonstravimu buvo pripažįstamas nuogo kūno rodymas kitam asmeniui. Šioje byloje nuteistoji prisipažino padariusi baudžiamąjį nusižengimą, numatytą LR BK 309 str. 4 d. ir nurodė, kad „*dirbdama WEB modeliu studijoje, [...] internetu, vaizdo kameros pagalba bendraudama su tinklalapio lankytojais, jiems prašant apsinuogindavo, rodydavo nuogą savo kūną, lytinius organus“*[146]. Tokiu teismo sprendimu galima suabejoti, kadangi vargu, ar nuogą kūną galima laikyti nagrinėjamo nusikaltimo dalyku - pornografinio turinio dalyku. Remiantis tokiu teismo sprendimu, nuogo kūno rodymas sutuoktiniui taip pat galėtų būti traktuojamas kaip pornografinio turinio dalyko demonstravimu, atitinkančiu LR BK 309 str. 4 d.

Demonstravimas glaudžiai susijęs su reklamavimo požymiu, kadangi šie požymiai dažnai inkriminuojami kartu. *Reklamavimas* suprantamas kaip „informacijos apie tam tikrą pornografinį kūrinį suteikimas vienam ar keliems asmenims arba neapibrėžtam ratui žmonių, skatinant šį kūrinį įsigyti arba susipažinti su jo turiniu. Reikalavimas gali būti tiek susijęs, tiek ir nesusijęs su tokio kūrinio fragmentų demonstravimu“[147].

Nagrinėjant teismų praktiką pastebima, kad kaltinant asmenį demonstravus ir reklamavus pornografinio turinio dalykus nedetalizuojami jo veiksmai, t.y. neaišku, kokiais veiksmais kaltininkas reklamuoja pornografinio turinio dalykus, o kuriais - demonstruoja. Kaip pavyzdį galima pateikti bylą, kurioje asmuo: „*L. A. demonstravo bei reklamavo pornografinio turinio dalykus, o būtent: 2011 m. sausio mėnesį, tiksliau tyrimo metu nenustatytu laiku, bute, [...], pagamino pornografinio turinio nuotraukas, kurioje pozavo G. D. ir D. B., bei šias nuotraukas 2011 m. sausio 6 d. 18.44 val. viešai patalpino internetinėje svetainėje www.skelbiu.lt, skelbime „Valdovė aštrių pojūčio mėgėjams”, t.y. padarė baudžiamąjį nusižengimą, numatytą LR BK 309 str. 4 d.“*[148] Analizuojant šį teismo sprendimą nesuprantama, kokiais veiksmais kaltininkas reklamavimo pornografinę medžiagą, o kuriais – demonstravo. Kitoje byloje, taip pat neaišku, kokie kaltininko veiksmai traktuojami kaip reklamavimas, o kokie – demonstravimas: „*S. K. demonstravo bei*

[145] “Kupiškio rajono apylinkės teismo 2011 m. rugsėjo 12 d. sprendimas baudžiamojoje byloje Nr. 1-160-783/2011,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/396897?nr=1.
[146] “Šiaulių miesto apylinkės teismo 2011 m. vasario 18 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-296-771/2011,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/622501?nr=1.
[147] Armanas Abramavičius ir kt., *supra* note, 37: 557.
[148] “ Kauno miesto apylinkės teismo 2011 m. spalio 13 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-3036-226/2011,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/339977?nr=1.

reklamavo pornografinio turinio dalykus, o būtent: S. K. 2011 m. liepos mėnesį ikiteisminio tyrimo metu tiksliai nenustatytą dieną ir laiku iš UAB „Hostex“ nupirkęs domeną ir suteikęs jam vardą „putytes.lt“, po to, kai E. L. [...], atliko apipavidalinimo ir dizaino darbus bei šį domeną nukreipė į UAB „Avsc Simple“ tarnybinę stotį prieglaudos teisėmis, naudodamasis savo nešiojamu kompiuteriu [...], į minėtą internetinį tinklalapį įkėlė pornografinio turinio dalykus, t. y. vaizdo dokumentus, kuriuose atvirai ir detaliai rodomi lytiniai organai, oralinis lytinis aktas, natūralus lytinis aktas, grupinis lytinis aktas, t. y. demonstravo ir reklamavo šią pornografinio pobūdžio vaizdo medžiagą internetiniame tinklapyje www.putytes.lt iki 2012 m. vasario 19 d., kol tinklalapį www.putytes.lt S. K. pardavė“[149].

Apibendrinant reikia pažymėti, kad kiekvienas sudėties požymis turi būti įrodytas ir tinkamai motyvuotas, o ne tik konstatuotas, neatskleidžiant jo turinio. Priešingu atveju, veikos, kurios buvo grindžiamos ne įrodymais, o tik prielaidomis, turi būti pašalintos iš kaltinimo.

Atkreiptinas dėmesys, kad LR BK 309 str. 4 d. numato baudžiamojo nusižengimo sudėtį. LR BK 12 str. nurodyta, kad „baudžiamasis nusižengimas apibrėžiamas kaip pavojinga ir baudžiamajame įstatyme uždrausta veika (veikimas ar neveikimas), už kurią numatyta bausmė, nesusijusi su laisvės atėmimu, išskyrus areštą“[150]. Tai reiškia, kad baudžiamasis nusižengimas yra mažiau pavojinga veika, nei nusikaltimas. Pažymėtina, kad „nusikalstamos veikos pavojingumą lemia įvairūs objektyvūs ir subjektyvūs nusikalstamos veikos požymiai. Pagrindinis vaidmuo tenka objektyviesiems požymiams, t. y. padarytos veikos pobūdžiui, padariniams, vietai, laikui ir kitoms aplinkybėms. Taip pat reikšmingi ir subjektyvūs požymiai – kaltė, tikslas, motyvai“[151].

Šiuo atveju neaišku kokiais motyvais vadovaudamasis įstatymų leidėjas nustatė, jog pornografinio turinio dalyko demonstravimas ir reklamavimas yra mažiau pavojingos veikos, negu platinimas. Pavyzdžiui, teismų praktikoje pripažįstama, kad asmuo išsiųsdamas elektroniniu paštu ar socialinio tinklapio pagalba pornografinio turinio nuotraukas kitam asmeniui, jas platina ir tokiais veiksmais padaro nusikaltimą. Kai asmuo rodo tiesiogiai pornografinius filmus, žurnalus nepilnamečiams, kai įkelia pornografinio turinio nuotraukas, į internetinę svetainę, su kuriomis gali susipažinti neapibrėžtas žmonių ratas, teismas tokius kaltininko veiksmus pripažįsta kaip baudžiamąjį nusižengimą. Analizuojant abu pavyzdžius, pastebima, kad tiek vienu, tiek kitu atveju kaltininko veiksmai gali pasireikšti toje pačioje erdvėje – internete. Taip pat gali būti išplatintas bei

[149] “Širvintų rajono apylinkės teismo 2012 m. lapkričio 7 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-139-880/2012,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/607175?nr=1.
[150] LR BK, *supra* note, 58.
[151] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-76/2012,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/370975?nr=1.

parodytas tas pats kiekis pornografinės medžiagos, medžiaga gali būti platinama ar rodoma atlygintinai ir neatlygintinai. Ir svarbiausia, abiem atvejais su pornografinio turinio dalykais gali susipažinti pažeidžiamiausia socialinė grupė – vaikai, kuriuos šiuo teisiniu reglamentavimu pirmiausia, ir siekiama apsaugoti. Manytina, kad LR BK 309 str. 1 d. ir 4 d. įtvirtintos veikos yra vienodo pavojingumo laipsnio, kadangi minėtos nusikalstamos veikos gali pasireikšti toje pačioje vietoje, tokiu pat būdu, laiku, ta pačia tyčia, tikslais ir motyvais.

2.3. Disponavimo suaugusių asmenų pornografijos dalykais kriminalizavimo pagrįstumas

Nusikalstamų veikų kriminalizavimas ir dekriminalizavimas yra sudedamoji valstybės baudžiamosios politikos dalis. Sprendimą dėl veikos pripažinimo nusikaltimu ar nenusikaltimu priima Lietuvos Respublikos Seimas. Įstatymų leidėjas sprendžia, „koks teisinis statusas suteikiamas tam tikram žmogaus poelgiui, jis bus toleruotis ar ne, o jei ne, ar pakanka moralinio pasmerkimo, ar reikia teisinio vertinimo“[152]. Neabejotina, jog įstatymo leidėjui daro įtaką bendrieji baudžiamąją politiką formuojantys veiksniai: pavyzdžiui, nusikalstamumo būklė, dinamika, struktūra; bausmių sistema ir rūšys; parlamentarų politinės, religinės, teisinės, asmeninės pažiūros; tarptautinė ir regioninė teisė; kriminologijos, baudžiamosios teisės doktrina, žiniasklaida, viešoji nuomonė ir pan. [153] Pažymėtina, kad „baudžiamasis įstatymas, kuriuo veika kriminalizuojama arba dekriminalizuojama, privalo būti suderintas ir neprieštarauti formaliems ir materialiems reikalavimams, keliamiems konstitucinės, tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės“[154].

Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje yra susiformavę pagrindiniai veikos kriminalizavimo kriterijai, kuriuos siauriau ar plačiau pripažįsta dauguma šią sritį nagrinėjančių Lietuvos ir užsienio teisės mokslininkų. Taigi mokslinėje doktrinoje išskirtini šie veikos kriminalizavimo kriterijai:

1) Veikos pavojingumas, kuris nekelia jokių abejonių ir būdingas tik nusikalstamoms veikoms.
2) Baudžiamosios atsakomybės kaip kraštutinės priemonės (ultima ratio) principo taikymas įstatymų leidyboje.
3) Kriminalizuojamos veikos paplitimas, kuris negali būti nei labai dažnas, nei itin retas (kad kriminalizuota veika, netaptų „mirusia“). Pastarasis kriterijus neturėtų būti taikomas absoliučiai, kadangi tam tikrais atvejais galimos išimtys.

[152] Vytautas Piesliakas, *supra* note, 91: 122.
[153] Gintaras Švedas, “Baudžiamoji politika ir ją formuojantys veiksniai,“ *Teisė* 59 (2006): 130.
[154] Gintaras Švedas, “Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika,“ *Teisė* 82 (2012): 13.

4) Baudžiamosios teisės funkcionavimo sritis ir ribos, kas reiškia, kad baudžiamoji teisė gali funkcionuoti tik tam tikrų santykių srityje ir neviršijant tam tikrų ribų[155].

Analizuojant disponavimą suaugusių asmenų pornografinio turinio dalykais kaip nusikalstamą veiką, kuri įtvirtinta LR BK 309 str. 1 d. ir 4 d., kyla abejonių, ar šio straipsnio minėtose dalyse įtvirtintos nusikalstamos veikos neprarado pavojingumo ir atitinka pirmąjį kriminalizacijos kriterijų. Konstitucinis Teismas ne kartą yra pabrėžęs, kad „pagal Konstituciją įstatymų leidėjas baudžiamajame įstatyme nusikalstamomis gali įvardyti tik tas veikas, kurios yra iš tikrųjų pavojingos ir kuriomis iš tikrųjų daroma didelė žala asmens, visuomenės ir valstybės interesams arba dėl šių veikų kyla grėsmė, kad tokia žala bus padaryta“[156]. Vertinant suaugusių asmenų pornografijos pavojingumą, turi būti atsižvelgta į mokslinius tyrimus, kurie galėtų patvirtinti arba paneigti pornografijos daromą žalą. Tačiau vieningos nuomonės dėl pornografijos daromo poveikio asmeniui nėra, išskyrus tai, jog pornografinės medžiagos įtaka vaikams yra didesnė negu suaugusiems ir gali padaryti žalą vaiko asmenybei. Taigi vertinant suaugusių asmenų pornografijos pavojingumą, negalima pasiremti moksliniais tyrimais, kadangi jie nėra vienareikšmiški. A. Gavėnaitė teigia, kad „Lietuvoje veikos pavojingumas de facto tėra socialinis konstruktas, nes įstatymo kūrėjai pripažįsta, jog yra nemažai kriminalizuotų veikų, kurių „pavojingumą“ empiriškai įrodyti ar pagrįsti sunku“[157]. Su tokia A. Gavėnaitės nuomone negalima sutikti, kadangi teiginys „yra kriminalizuotų veikų, kurių „pavojingumą“ empiriškai įrodyti ar pagrįsti sunku“, manytina, nepaneigia pavojingumo esmės ir kiekvieną kartą vertinant žmogaus poelgį turi būti nustatytas. Tokiu atveju pritartina G. Švedui, kuris teigia, jog minėtas teiginys „atvirkščiai, leidžia kelti klausimą, ar pagrįstai buvo kriminalizuota veika, kurios pavojingumą sunku įrodyti arba pagrįsti“[158]. Toliau vertinant pornografijos pavojingumą svarbu išsiaiškinti kokią vietą šiandien ši norma užima visuomenės narių sąmonėje, kodėl ji svarbi ginant visuomenės dorovę. Manytina, jog atlikus analizę, galima prieiti ir prie priešingos išvados, kad nėra aiškaus pagrindo manyti, kad nagrinėjama nusikalstama veika yra ypač svarbi ir būtina ginant visuomenės dorovę. Tai natūralu, kadangi kintant visuomeniniam gyvenimui atsiranda naujas požiūris į tai, kas kenkia asmenų dorovei.

[155] Gintaras Švedas, *supra* note, 154:13
[156] “Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 45 straipsnio (1998 m. liepos 2 d. redakcija) ir 312 straipsnio 3 dalies (1998 m. vasario 3 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai,“ *Valstybės žinios* 57, 2552 (2003).
[157] Aušra Gavėnaitė, “Bausmės samprata ir funkcijos pozityvistinėje ir kritinėje kriminologijos tradicijose“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2008) 181 (Cituota iš: Gintaras Švedas, *supra* note, 154: 17).
[158] *Ibid*.

Pavyzdžiui, „ilga kova su striptizu, kuris dabar pasidarė įprasta, jokio pasipiktinimo nekelianti naktinių pramogų dalis“[159].

Taip pat reikia pažymėti, kad internete yra tūkstančiai pornografijai skirtų tinklapių, kurie laisvai prieinami kiekvienam interneto vartotojui ir kuriuose lankytis nedraudžiama. Tokiose internetinėse svetainėse galima ne tik stebėti pornografinio turinio medžiagą, bet ir ją įsigyti. Pavyzdžiui, pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį įstatymą parsisiuntimas (įsigijimas) pornografinės medžiagos savo asmeniniams poreikiams, nebus laikomas nusikaltimu. Tačiau įsigijimas pornografinės medžiagos turint tikslą ją pasidalinti su draugais, bus laikomas nusikaltimu. Šiuo atveju, manytina, kad platinimo tikslas nėra tinkamas veikos tapimo nusikalstama kriterijus ir nerodo taip stipriai padidėjusio pavojingumo, tuo labiau, kad prieiga prie pornografinės medžiagos internete neribojama.

Dėl antrojo kriterijaus taip pat kyla abejonių, kadangi siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms ne visuomet yra tikslinga tokią veiką pripažinti nusikaltimu. Teisinėje literatūroje, teismų praktikoje akcentuojama, kad „baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje turi būti suvokiama kaip kraštutinė, paskutinė priemonė (ultima ratio), naudojama saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų negalima pasiekti“[160]. Todėl „kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikaltimu ar kitokiu teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su kriminalinių bausmių taikymu, priemonėmis (administracinėmis, drausminėmis, civilinėmis sankcijomis ar visuomenės poveikio priemonėmis ir pan.)“ [161] . Manytina, kad visuomenės apsauga nuo pornografijos platinimo gali būti pasiekiama švelnesnėmis priemonėmis, nei numatant baudžiamąją atsakomybę. Tokiu atveju pritartina G. Švedui, kuris teigia, kad „baudžiamoji teisė, kuri už draudimo pažeidimą nustato griežčiausią atsakomybę, turi būti orientuota į tokį elgesį, kurio pavojingumas asmens, visuomenės ar valstybės egzistencijai nekelia jokių abejonių“[162]. Šiuo atveju abejotina, ar suaugusių asmenų pornografijos disponavimas yra tokio pavojingumo, kad galėtų užtraukti pačią griežčiausią atsakomybę.

Toliau kalbant apie trečiąjį veikos kriminalizavimo kriterijų, taip pat galima kelti klausimą dėl jo atitikimo vertinant suaugusių asmenų pornografijos kriminalizavimo pagrįstumą. Atkreiptinas

---

[159] Viktoras Justickas, *Kriminologija* (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001), 108.
[160] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-262/2011,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/205838?nr=1.
[161] “Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai,“ *Valstybės žinios* 104, 2644 (1997).
[162] Gintaras Švedas, *supra* note, 154: 16.

dėmesys, kad suaugusių asmenų pornografija dažniausiai išaiškinama atsitiktinai, pradėjus ikiteisminį tyrimą dėl vaikų pornografijos ar dėl vaikų tvirkinimo. Sutiktina su O. Fedosiuk nuomone, jog „turint galvoje, kad šiuolaikinėje ekonomikoje visiškai legaliai veikia intymių prekių parduotuvės, striptizo klubai, atitinkami internetiniai portalai, naivu tikėtis, jog teisėsaugos institucijos dės kryptingas pastangas atskleisti ir persekioti tokias veikas darančius asmenis“[163]. Tokiu atveju galima teigti, kad baudžiamasis įstatymas baudžia ne tiek už patį nusikaltimą (suaugusių asmenų pornografijos disponavimo faktą), o už tai, kad atsitiktinai pakliuvo į kriminalinės justicijos akiratį, kas yra kritikuotina, kadangi atsitiktiniai asmenys tampa nusikaltėliais. Taip pat reikia pažymėti, kad kriminologijos mokslininkai teigia, jog nereikia kriminalizuoti ne tik retai pasitaikančių poelgių, bet ir veikų, kurių tyrimui ir išaiškinimui reikia skirti neproporcingai jėgų, nors jų pavojingumas nėra didelis[164]. Pritartina tokiam teiginiui, kadangi tokio pobūdžio bylose dažniausiai veika atskleidžiama pasitelkiant specialistus, kurie ne tik vertina ar medžiaga priskirtina pornografijai, ar joje vaizduojami vaikai, bet ir išsamiai ištiria objektus (kompiuterius, mobiliojo ryšio telefonus), kuriuose pornografinė medžiaga aptikta. Minėtų objektų ištyrimui reikia skirti ne tik daug lėšų, bet ir laiko[165], kas manytina, nėra proporcinga norimam tikslui pasiekti.

Galiausiai abejotina, ar nagrinėjama problema atitinka ir ketvirtąjį kriterijų. Šiandien prieigą prie pornografinių internetinių svetainių gali laisvai gauti bet kuris interneto vartotojas, nes daugelyje pasaulio valstybių suaugusių asmenų pornografija yra legali ir jos platintojai (atitinkamų svetainių savininkai ir administratoriai) savo šalyse veikia teisėtai. Todėl neaišku, kokie yra Lietuvos Respublikos siekiai dėl suaugusių asmenų pornografijos uždraudimo, nes šis draudimas yra visiškai bejėgis prieš pornografiją, kuri visiškai laisvai prieinama internete. Šiuo atveju pritartina K. Klimkai, kuris teigia, kad „drausdama pornografijos platinimą, Lietuvos Respublika riboja ir varžo visai ne pornografiją, o piliečių moralinės nepriklausomybės laisvę, t. y. laisvę (ir teisę) patiems spręsti, kas jiems įdomu, malonu, reikalinga arba žalinga[166]. Pažymėtina, kad „per didelė ar nepagrįsta kriminalizacija itin riboja asmens teises ir laisves, o tai nesuderinama su pagrindinių (fundamentalių) asmens teisių apsaugos standartais“[167]. Manytina, jog suaugę asmenys, turintys

[163] Oleg Fedosiuk, “Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė,“ *Jurisprudencija* 19, 2 (2012): 725.
[164] Viktoras Justickas, *supra* note, 159: 116-117.
[165] Pavyzdžiui, informacinių technologijų tyrimų eilė Lietuvos teismo ekspertizės centre sudaro apie 24 mėnesius, Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centre – apie 30 mėnesių. Prieiga per internetą, http://www.ltec.lt/index.php?id=832.
[166] Karolis Klimka, „Universitetuose turėtų būti dėstomi kursai apie pornografiją,“ Interviu (2008).
[167] Aušra Dambrauskienė, “Ultima ratio principo samprata,“ *Teisė* 97 (2015): 117.

susiformavusį požiūrį į tai, kas jiems priimtina, ar nepriimtina, patys gali nuspręsti su kokio turinio medžiaga susipažinti, tuo labiau, kad ji (pvz., pornografija) žmonėms nėra brukama per prievartą.

Apibendrinant galima teigti, kad esamas teisinis reglamentavimas nustatant baudžiamąją atsakomybę už disponavimą suaugusių asmenų pornografinio turinio dalykais kelia rimtų abejonių, kadangi nėra pagrįstas kriminalizacijos kriterijais. Atkreiptinas dėmesys, kad tarptautinių dokumentų ir nacionalinių įstatymų, kurie aptarti I dalyje temoje „Bendroji pornografijos samprata ir jos apyvartos ribojimo pagrindimas“, pagrindinis siekis yra nuo pornografijos platinimo apsaugoti vaikus, kadangi visuotinai pripažįstama, jog pornografijos platinimas pavojingas ir kenkia vaikų bei paauglių vystymuisi. Atsižvelgiant į tai, siūlytina Lietuvoje dekriminalizuoti LR BK 309 str. 4 d., o LR BK 309 str. 1 d. pakeisti ir numatyti baudžiamąją atsakomybę tik už pornografinio turinio dalykų demonstravimą, reklamavimą ir platinimą nepilnamečiams asmenims. Manytina, jog įtvirtinus tokį teisinį reglamentavimą bus pasiektas optimaliausias problemos sprendimo būdas, kadangi atitiks ne tik tarptautinių ir nacionalinių teisės aktų siekius, bet ir bus suteikta teisė suaugusiems asmenims patiems spręsti, kas jiems priimtina, o kas ne.

3. DISPONAVIMAS VAIKŲ PORNOGRAFIJOS TURINIO DALYKAIS KAIP NUSIKALSTAMA VEIKA IR ŠIOS NUSIKALSTAMOS VEIKOS SUDĖTIES TAIKYMO PROBLEMOS

Vaikų pornografija – ypač sunki seksualinio vaikų išnaudojimo forma, kuri sparčiai gausėja ir plinta vystantis technologijoms ir naudojantis internetu. Pastaraisiais metais vaikų pornografija tapo vienu aktualiausių klausimų ne tik nacionaliniame, bet ir tarptautiniame kontekste. Tai atsispindinti naujai priimtuose tarptautiniuose dokumentuose ir nacionaliniuose teisės aktuose, kuriais siekiama kovoti su šiuo neigiamu reiškiniu. Reikia pažymėti, kad Lietuvos Respublikoje kriminalizuotos įvairios veikos, susijusios su vaikų pornografija, - nuo įgijimo iki platinimo, neaplenkiant nė vienos grandies. Tačiau skirtingas kai kurių nagrinėjamos nusikalstamos veikos požymių teismų praktikoje suvokimas neleidžia įgyvendinti sistemingo ir kryptingo baudžiamosios atsakomybės už vaiko pornografiją reglamentavimo. Atsižvelgiant į tai, būtina išsami vaiko pornografijos analizė, todėl toliau aptariama vaiko pornografijos sampratos problematika, nagrinėjamos nusikalstamos veikos sudėties požymių turinys, taikymo problemos bei santykis su kitomis nusikalstamomis veikomis saugančiomis vaikus nuo išnaudojimo ir lytinės prievartos.

3.1. Vaikų pornografijos samprata ir jos probleminiai aspektai

Reikia pažymėti, kad nėra visuotinai priimta vaiko pornografijos definicija, kadangi tam tikri valstybių kultūriniai skirtumai neleidžia numatyti universalaus vaiko pornografijos apibrėžimo. Taigi „atsižvelgiant į kiekvienos šalies teisinę bazę ir socialines vertybes, taikomos skirtingos vaiko pornografijos definicijos. Pagrindiniai tokių skirtumų kriterijai yra „vaiko sąvokos apibrėžimas, pornografijos supratimas plačiąja prasme ir tai, kokie veiksmai, susiję su vaiko pornografija, laikomi neteisėtais“[168].

Kalbant apie vaiko pornografijos sampratą, pirmiausia reikia pažymėti bandymus apibrėžti šią definiciją tarptautiniame lygmenyje. 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje, kuri yra išsamiausias tarptautinis vaiko teisių dokumentas, nėra apibrėžta vaikų pornografija. Tačiau 2000 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos fakultatyviniame protokole dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos, pateikiama vaiko pornografijos sąvoka, kuri apibrėžiama kaip „bet koks ir bet kokia forma vaiko, dalyvaujančio realioje ar imituojamoje akivaizdžiai seksualinėje

[168] Dana Irina Cojocarasu, “Internet Child Pornography“, http://www.legi-internet.ro/articole-drept-it/internet-child-pornography.html.

veikloje, vaizdavimas arba vaiko lyties organų vaizdavimas, pirmiausia seksualiniais tikslais“[169]. Manytina, kad ši sąvoka yra neaiški, su gana daug dviprasmiškai vertinamų žodžių bei neatitinkanti šių dienų tikrovės kalbant apie informacinių technologijų galimybes kuriant vaizdo medžiagą (pvz., sukuriant nuotrauką, kurioje pavaizduotas netikras vaikas atliekantis lytinius veiksmus).

2003 m. Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija pateikia išsamesnę ir konkretesnę vaiko pornografijos sąvoką. Minėtame teisės akte vaikų pornografija apibrėžiama kaip „pornografinė medžiaga, kurioje vaizdžiai parodoma arba vaizduojama:

1) realus vaikas, atliekantis atvirus lytinius veiksmus, arba juose dalyvaujantis, įskaitant gašlų vaiko genitalijų arba gaktos srities demonstravimą;
2) realus asmuo, atrodantis kaip vaikas, atliekantis atvirus lytinius veiksmus, arba juose dalyvaujantis;
3) tikroviški neegzistuojančio vaiko, atliekančio atvirus lytinius veiksmus, arba juose dalyvaujančio, vaizdai“[170].

Taigi analizuojant pastarąsias dvi vaiko pornografijos sampratas, pastebima, kad Tarybos pamatiniame sprendime pateikta sąvoka apima ir netikro (neegzistuojančio) vaiko pornografiją, o Vaiko teisių konvencijos fakultatyviniame protokole nurodyta, jog seksualinė veikla gali būti tiek reali, tiek imituojanti, tačiau joje vaizduojamas vaikas gali būti tik tikras (realiai egzistuojantis).

Reikia pažymėti, kad vaikų pornografijai apibrėžti taip pat vartojamos ir 2001 m. Tarybos konvencijoje dėl elektroninių nusikaltimų pateiktos sąvokos. Šioje konvencijoje „pornografinio turinio produkcija, kurioje atvaizduotas vaikas laikoma pornografinė medžiaga, vizualiai vaizduojanti:

1) aiškiai seksualų nepilnamečio elgesį;
2) aiškiai seksualų asmens, atrodančio kaip nepilnametis elgesį;
3) tikroviškus nepilnamečio aiškiai seksualaus elgesio vaizdus“[171].

2011 m. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/92/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR. Ši direktyva ES teisėje pripažįstama

[169] “Vaiko teisių konvencijos fakultatyvinis protokolas dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos,“ *Valstybės žinios* 108-4037, (2000).
[170] “2003 m. gruodžio 22 d. Tarybos pagrindų sprendimas 2004/68/TVR dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija,“ *Specialusis leidimas* 1 (2004).
[171] “Tarybos konvencija dėl elektroninių nusikaltimų,“ *Valstybės žinios* 36, 1188 (2001).

pagrindine teisės priemone kovai su vaikų pornografija[172], kadangi atspindi šių dienų realijas pabrėžiant informacinių technologijų svarbą platinant vaikų pornografiją. Minėtoje direktyvoje „vaikų pornografija apibrėžiama kaip:

1) bet kokia vaizdinė medžiaga, kurioje vaizduojami tikri arba apsimestiniai vaiko atviri seksualiniai veiksmai;
2) vaiko lyties organų vaizdavimas pirmiausia seksualiniais tikslais;
3) bet kokia vaizdinė medžiaga, kurioje vaizduojami tikri arba apsimestiniai vaiko išvaizdos asmens atviri seksualiniai veiksmai, arba vaiko išvaizdos asmens lyties organų vaizdavimas pirmiausia seksualiniais tikslais;
4) tikroviški lytinius veiksmus atliekančio vaiko vaizdai arba tikroviški vaiko lyties organų vaizdai pirmiausia seksualiniais tikslais“[173].

Trumpai aptarus pagrindinius tarptautinius teisės aktus, kuriose yra apibrėžta vaikų pornografija, reikia pažymėti, kad Lietuvos teisės aktuose vaiko pornografijos definicija nėra įtvirtinta. Paminėtinas tik LR visuomenės informavimo įstatymas, kuriame numatytas pornografinio pobūdžio informacijos apibrėžimas plačiąja prasme (ne vaiko). Tačiau minėtame įstatyme įtvirtintas apibrėžimas kartais yra nepakankamas siekiant nustatyti galimus vaikų pornografijos atvejus. Ši problema ne kartą akcentuota Žurnalistų etikos tarnybos inspektoriaus tarnybos metinėse ataskaitose nurodant, kad „Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtintame pornografinio pobūdžio informacijos apibrėžime išdėstyti kriterijai neišsamūs [...] kartais pateiktoje vertinti medžiagoje nėra užfiksuotas vaikas arba detalės, kurios leistų ekspertui spręsti apie tai, „kas vyko už kadro“, arba, kur tuo metu buvo vaikas. [...]. Todėl eksperto išvada, jog pornografinio pobūdžio nuotraukoje nėra užfiksuotas vaikas, dar nereiškia, kad nusikaltėlis nepasinaudojo vaiku. Gali būti, kad vaiku pasinaudota, tačiau tai neužfiksuota kaip daiktinis įrodymas“[174]. Taigi atsižvelgiant į tarptautinių iniciatyvų patirtį bei siekiant maksimalios vaiko teisių ir interesų apsaugos, būtina įstatymuose apibrėžti vaikų pornografijos sąvoką. Reikia pažymėti, kad tarptautinės organizacijos taip pat akcentuoja vaikų pornografijos sąvokos svarbą, nurodant, kad „ji yra būtina problemų identifikavimui ir kovos su vaikų pornografija suderintų veiksmų standartizavimui“[175].

[172] „Vaiko teises reglamentuojančios Europos teisės vadovas,“ *Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra ir Europos Taryba* (2015).
[173] Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/92/ES, s*upra* note, 38.
[174] “Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos 2009 metų ataskaita,“ http://www.lrs.lt/apps3/1/2432_VJQMMAYI.PDF.
[175] *Ibid*.

Nors Lietuvos Respublikos įstatymai tiesiogiai nepateikia vaikų pornografijos sąvokos, tačiau LR BK 309 str. 2 d. minimi pornografinio turinio dalykai, kuriuose vaizduojamas vaikas[176] ar asmuo pateikiamas kaip vaikas. Šiuo atveju turima omenyje tokius pornografinio turinio dalykus, „kuriuose pateikiami 18 metų amžiaus nesulaukusio asmens atvaizdai arba kuriuose naudojami vyresnio asmens atvaizdai, juos pateikiant tokia forma, kad šis atrodytų tarsi nesulaukęs pilnametystės“[177]. Kiekvienoje baudžiamojoje byloje, esant įtarimui, kad pornografinio turinio medžiagoje yra pavaizduotas vaikas, skiriama teismo medicinos ekspertizė, kuria nustatomas galimas vaizduojamo vaiko biologinis amžius. Nuo pateiktos išvados dažniausiai priklauso ir nusikalstamos veikos kvalifikacija. Ekspertas vertindamas asmens amžių atsižvelgia į asmens lytinio brendimo požymių (krūtų išsivystymą, gaktos plaukuotumą, dantų formavimąsi, kūno sudėjimą, kūno formų apvalėjimą) visumą[178]. Reikia pažymėti, kad tai yra subjektyvūs kriterijai, kaip pats ekspertas vienoje iš bylų nurodė „jei kyla abejonių, amžių apvalina į vyresnio amžiaus pusę”[179]. Sprendžiant ar pornografinio turinio kūrinyje pavaizduotas asmuo, kuriam pagal kūrėjų sumanymą skirtas vaiko vaidmuo (pateikiamas kaip vaikas), atsižvelgiama į „asmens išvaizdą (vaikiški drabužiai, šukuosena), kūno savybes, elgesį ir pan. Panašumas į vaiką turi būti pakankamas, kad vartotojas galėtų būti suklaidintas ir patrauktas baudžiamojon atsakomybėm“[180]. Taip pat pažymėtina, kad taikant BK 309 str. 2 d. būtina, kad pornografinio turinio kūrinyje vaizduojamas vaikas vienaip ar kitaip dalyvautų seksualinėse scenose, priešingu atveju, nagrinėjamas kvalifikuojamasis požymis neinkriminuojamas[181].

Analizuojant LR BK 309 str. 2 d. minimą vaikų pornografijos sąvoką visiškai neaišku, ar ji apima vien atvejus, kai pornografinio turinio dalykuose vaizduojamas tikras (realiai egzistuojantis) asmuo, ar ir tikroviškus neegzistuojančio asmens atvaizdus. Manytina, kad vienareikšmiško atsakymo į šį klausimą nėra, kadangi įstatymuose nėra apibrėžta vaikų pornografija, jos ribos bei šiuo klausimu nėra susiformavusi teismų praktika. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad „Lietuvos Respublikoje taikoma monistinė koncepcija dėl tarptautinių teisės aktų taikymo, aiškinant minėtąjį

[176] Vaikas reiškia asmenį, nesulaukusį 18 metų amžiaus. Šiuo vaiko apibrėžimu vadovaujamasis ir baudžiamojoje teisėje. LR vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, *supra* note, 40.
[177] Armanas Abramavičius ir kt., *Eurorpos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje* (Teisinės informacijos centras, 2005), 130.
[178] “Šiaulių apylinkės teismo 2014 m. sausio 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-51-899/2014,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/917502?nr=1.
[179] *Ibid*.
[180] Armanas Abramavičius ir kt., *supra* note, 37: 557.
[181] *Ibid*.

terminą, privaloma vadovautis ir tarptautinių sutarčių, nuostatomis“[182]. Tokiu atveju galima teigti, kad Lietuvos Respublikos BK minima vaiko pornografijos sąvoka apima ir tokius atvejus, kai pornografinio turinio dalykuose vaizduojamas tikras (realiai egzistuojantis) ir netikras (tikrovėje neegzistuojantis) vaikas, nors galimos ir tam tikros abejonės dėl pastarojo atvejo.

Šiandien technologijų pažanga suteikia galimybes apdoroti vaizdus taip, kad sudėtinga atskirti, kuris atvaizdas yra tikras, o kuris – sukurtas kompiuterinės grafikos pagalba. Todėl sparčiai daugėja nuotraukų, kuriuose seksualinėse scenose vaizduojami netikri vaikai (tokios nuotraukos žinomos kaip pseudonuotraukos). Reikia pažymėti, kad mokslinėje literatūroje išskiriami du būdai apdoroti vaizdus. Pirmas būdas yra atlikus nuogo suaugusio asmens nuotraukoje grafikos techniką, sudaryti vaizdą taip, kad jame būtų vaizduojamas vaikas, nors iš tikrųjų taip nėra[183]. Tokiu atveju „pseudonuotrauka yra išimtinai sukurta pasitelkus grafinę techniką, kas reiškia, kad nėra nė vienos tikro vaiko kūno dalies, visas vaizdas yra sukurtas, išgalvotas“[184]. Ši forma kelia klausimus apie fiktyvią vaikų pornografiją (aptariama toliau). Antras būdas yra uždėti vaiko galvą ant suaugusio asmens, taip sudarant vaizdą lyg vaikas pozuotų nuogas. Taip pat sumontuoti „nekaltą“ vaiko nuotrauką seksualinėse scenose.[185] Pavyzdžiui, vaiko, laikančio žaislą nuotrauką modifikuoti ir įklijuoti ant nuogo vyro nuotraukos taip, kad atrodytų, kad jis laiko ne žaislą, o vyriškos lytis organą[186]. Tokio pobūdžio nuotraukose (iš dalies pakeistose) vaikas nėra išnaudojimas, tokį vaizdą sukuria asmuo, kuris sumontavo nuotrauką.

Akivaizdu, jog kai seksualiniame kontekste vaizduojamas tikras vaikas, tai gali būti pakankama ir pateisinama priežastis tokio pobūdžio veiksmus įtraukti į vaiko pornografijos apibrėžimą. Tačiau pagrįstai kyla abejonių dėl fiktyvios vaiko pornografijos priskyrimo vaikų pornografijos kategorijai ir kriminalizavimui, kadangi fiktyvios vaiko pornografijos atveju paprastai neįtraukiamas realus vaikas į seksualines scenas. Anot A. Gillespie, „fiktyvios vaikos pornografijos įtraukimas į vaiko pornografijos apibrėžimą yra ginčytinas, kadangi fiktyvios vaiko pornografijos atveju sunkiai pagrindžiamas nukentėjęs asmuo. Jo nuomone, liberalioje visuomenėje, valstybė gali pateisinti minėtos medžiagos kriminalizavimą, jeigu įrodyta, kad ji daro žalą ar gali tokią sukelti“[187]. Sutiktina su tokia autoriaus nuomone, kadangi fiktyvios vaiko pornografijos atveju, joks vaikas

[182] “2007 m. vasario 7 d. Vyriausybės nutarimas dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos fakultatyvinio protokolo dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos įgyvendinimo ataskaitos,“ *Valstybės žinios* 26, 957 (2007).
[183] Alisdair Gillespie, *supra* note, 4: 24.
[184] Tautvydas Žėkas, *supra* note, 1: 114.
[185] *Ibid*.
[186] Max Taylor ir Quayle Ethel, *Child Pornography: an Internet Crime* (Great Brtitan: Bunner-Routledge, 2003), 37.
[187] Alisdair Gillespie, *op.cit.*, 25.

neišnaudojamas ir jam nepadaroma žala, nes „sukurtas vaikas“ yra tik kažkieno kūrybos rezultatas, kurio neįmanoma laikyti nukentėjusiuoju. Mokslinėje literatūroje dažnai minimas vienas iš argumentų pateisinančių fiktyvią vaiko pornografiją - ji galėtų būti kaip alternatyvi pedofilų priemonė savo asmeninėms aistroms patenkinti. Anot M. Poborilava, tokiu būdu vaikai būtų apsaugoti nuo seksualinio išnaudojimo, žinoma, jei ši prielaida būtų patvirtinta. [188]

Nepaisant to, kad joks vaikas nebuvo išnaudotas ar jam padaryta žala, fiktyvios vaiko pornografijos kriminalizavimas gali būti pateisinamas ir pagrįstas. Pirmiausia, tokia vaiko pornografija gali duoti papildomą stimulą vaiko išnaudojimui [189]. Taip pat fiktyvios vaiko pornografijos kriminalizavimas gali būti pateisinamas moralės normomis arba tuo, kad vaikų pornografijos atvaizdai gali padaryti žalą realiam vaikui, formuoti iškreiptą vaizdą apie vaikų seksualinį gyvenimą[190]. Reikia pažymėti, kad „fiktyvios vaiko pornografijos pagrindimas moralės požiūriu yra labiausiai prieštaringas, kadangi ryšys tarp moralės ir cenzūros daugelį metų buvo ginčytinas. Teisė į kalbos (minčių išraiškos) laisvę yra reikšminga daugelyje šalių, ypač Amerikoje, ir tai gali sukelti sunkumus įtraukiant tokią medžiagą į vaiko pornografijos apibrėžimą. Kitoje jurisdikcijoje ši problema galbūt yra mažesnė. Pavyzdžiui, Europos Žmogaus teisių konvencijoje yra įvirtinta saviraiškos laisvė, tačiau nurodyta, kad ji gali būti ribojama siekiant apsaugoti žmonių moralę“[191]. Iš tiesų kalbant apie fiktyvią vaikų pornografijos draudimą, manytina, jog šis draudimas yra neaiškus, per platus, ypač vertinant nuotraukų turėjimo (laikymo) pavojingumą neturint tikslo jas platinti.

Apibendrinant galima teigi, kad būtina apibrėžti Lietuvos teisės aktuose vaikų pornografiją, kadangi esamas apibrėžimas nėra tinkamas vaikų pornografijos atvejams nustatyti bei gali būti tas veiksnys, kuriuo remdamiesi kaltinamieji bandys pateisinti savo veiksmus, teigiant, kad viskas ką jie turėjo buvo tik nuogi vaikai, o ne vaikų pornografija. Taip pat reikia pažymėti, kad fiktyvi vaikų pornografija pasaulyje užima vis didesnį vaidmenį, todėl negali būti ignoruojama. Fiktyvios vaiko pornografijos įtraukimas į vaiko pornografijos apibrėžimą prieštaringumas neabejotinai reikalauja gilios ir išsamios analizės, mokslinių tyrimų, kuriais būtų galima pasiremti vertinant fiktyvios vaiko pornografijos kriminalizavimą.

[188] Michaela Poborilova, “Virtual child pornography,“ *Masaryk University Journal of Law and Technology* 5, 2 (2014): 246.
[189] Tautvydas Žėkas, *supra* note, 1:117.
[190] Alisdair Gillespie, *supra* note, 166: 25.
[191] *Ibid*.

3.2. Veikos požymiai

LR BK 309 str. 2 d. numato kvalifikuotą nusikaltimo sudėtį, kurioje įtvirtintos alternatyvios veikos susijusios su vaikų pornografija: 1) įsigijimas; 2) laikymas; 3) demonstravimas; 4) reklamavimas; 5) siūlymas; 6) platinimas; 7) prieigos, pasinaudojant informacinėmis ir ryšių technologijomis ar kitomis priemonėmis, įgijimas; arba 8) prieigos suteikimas prie pornografinio turinio dalykų, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas. Lyginant su LR BK 309 str. 1 d., ši norma taikoma neatsižvelgiant į tai, ar veika padaryta turint platinimo tikslų, ar tokių tikslų neturint. Toliau analizuojamos tos LR BK 309 str. 2 d. įtvirtintos veikos, kurių turinys nebuvo atskleistas nagrinėjant disponavimą suaugusių asmenų pornografinio turinio dalykais kaip nusikalstamą veiką.

Laikymas suprantamas kaip pornografinio turinio dalykų, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas, faktinis turėjimas savo žinioje nepriklausomai nuo buvimo vietos (turėjimas su savimi, laikymas namuose, garaže, automobilyje ar kitoje vietoje, gabenimas, nešiojimas, turėjimas telefone, kompiuteryje, kompaktiniuose diskuose ir t.t.) bei galimybė tuo dalyku disponuoti[192]. Paprastai laikomi tie pornografinio turinio dalykai, kurie buvo pagaminti ar įsigyti (dažniausiai bylose pastebima frazė „įsigijo ir laikė“). Tačiau tam tikrais atvejais medžiagą gali laikyti ir asmuo, kuris jų negamino ir neįgijo, pavyzdžiui, nustačius bendrininkavimo faktą[193]. Taip pat reikia pažymėti, kad „baudžiamosios atsakomybės nepaneigia tai, kad minėtą dalyką kaltininkas įgijo ne sau, o kitam asmeniui, kad pats to dalyko nežiūrėjo, bet tiesiog vengė išmesti, sunaikinti ir pan.“ [194] Laikymas yra trunkamoji veika, todėl baudžiamoji atsakomybė už šių medžiagų laikymą kyla nuo jų atsiradimo kaltininko žinioje pradžios[195].

Analizuojant teismų praktiką, pastebima, kad teismai nevienareikšmiškai vertina informacinių technologijų ir telekomunikacijų įrangose (pvz., kompiuteriuose) specialisto rastus ištrintus, o vėliau pasitelkus tam tikra techniką atkurtus pornografinio turinio dalykus. Pavyzdžiui, vienoje byloje asmuo buvo nuteistas už pornografinio turinio dalykų (35 vaizdo failų bei 4 vaizdo įrašų), kuriuose vaizduojami vaikai, įsigijimą ir laikymą, nors inkriminuoti pornografinio turinio dalykai kompiuteryje nebuvo rasti, buvo rasti tik jų pėdsakai. Taip pat reikia paminėti, kad šioje byloje nebuvo nustatytas nei pornografinio turinio dalykų įsigijimo laikas, nei laikymo trukmė,

[192] Armanas Abramavičius ir kt., *supra* note, 37: 557.
[193] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-318-895/2016,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1360145?nr=1.
[194] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-320/2011,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/212481?nr=1.
[195] LAT apžvalga, *supra* note 116.

išskyrus vieno vaizdo įrašo dėl kurio ir buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas. Šiuo atveju teismas priimdamas sprendimą be kitko rėmėsi ekspertės teisiamajame posėdyje duotais paaiškinimais, kuri paaiškino, kad „*patys kaltinime nurodyti failai J. U. kompiuterio standžiajame diske neaptikti, tačiau aptikti pėdsakai, kad tie failai buvo. [...] Be to, standžiajame diske yra rastos miniatiūros saugotų ir atsisiųstų failų, tarp jų – ir failo, nurodyto pranešime iš Vokietijos. Šios miniatiūros yra užfiksuotos ir jos patvirtina, kad vaizdo įrašai buvo peržiūrėti ir laikomi (išsaugoti) standžiajame diske*"[196].

Kitoje byloje asmuo taip pat buvo nuteistas už ištrintų ir vėliau atkurtų vaikų pornografinio turinio dalykų (30 vaizdo įrašų) įsigijimą ir laikymą: „*kaltinamasis [...] taip pat ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu laiku ir būdu į to paties kompiuterio kietąjį diską WD Nr. WXG1E2186594 parsisiuntė ir tokiu būdu įgijo ir laikė, o vėliau ištrynė dar 30 vaizdo failų – vaizdo įrašų su pornografinio turinio dalykais, kuriuose vaizduojamas vaikas, ir kurie 2016 m. balandžio 9 d. kietojo disko turinio apžiūros metu buvo atkurti, tokiu būdu disponavo pornografinio turinio dalykais, kuriuose vaizduojamas vaikas"* [197]. Šioje byloje kaltinamasis paaiškino, kad vaikų pornografiją atsisiuntė per klaidą, kai siuntėsi suaugusių asmenų pornografiją, kadangi prieš atsisiunčiant norimą vaizdo failą, jo nebuvo galima peržiūrėti. Taip pat nurodė, jog atsisiuntęs failą ir pamatęs, kad ten yra vaikų pornografija, iškart jį ištrindavo, nelaikydavo ir nesaugodavo. Tačiau teismas į tokius kaltinamojo išdėstytus argumentus neatsižvelgė, nieko dėl jų nepasisakė ir remdamasis surinktais duomenimis (apžiūros protokolais, kratos protokolu, liudytojo parodymais) pripažino kaltu pagal LR BK 309 str. 2 d.

Tačiau vienoje iš panašių aukščiau aptartų bylų, teismas nurodė iš kaltinimo pašalinti inkriminuotų ištrintų dviejų vaizdo dokumentų su pornografinio turinio medžiaga, kurioje vaizduojamas vaikas, įsigijimą ir laikymą, kadangi pripažino, jog asmuo ištrynęs inkriminuotus pornografinio turinio dokumentus neturėjo galimybės jais disponuoti: „*kaip matyti iš byloje nustatytų aplinkybių, nagrinėjamu atveju kaltinamajam inkriminuota minėto pobūdžio medžiaga, buvo rasta standžiajame diske tarp atkurtų ištrintų failų, kurie buvo atstatyti naudojant specialią kriminalistinių tyrimų programinę įrangą. Todėl nėra pagrindo pripažinti, kad pastarasis turėjo*

[196] "Šiaulių miesto apylinkės teismo 2012 m. birželio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-483-771/2012," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/459157?nr=1.
[197] "Kupiškio rajono apylinkės teismo 2016 m. gegužės 27 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-61-783/2016," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1291737?nr=1.

galimybę disponuoti ir disponavo jam inkriminuojamu laikotarpiu aukščiau minėto turinio medžiaga“[198].

Apibendrinant aukščiau pateiktas bylas, galima teigti, kad nėra susiformavusi vienoda teismų praktika dėl ištrintų ir atkurtų vaikų pornografinio turinio dalykų vertinimo. Manytina, jog norint asmeniui inkriminuoti ištrintus pornografinio turinio dalykus būtina nustatyti, kad asmuo žinojo, jog įgyjamas, laikomas failas (iki ištrynimo) yra pornografinio turinio su vaizduojamais vaikais. Neįvertinus „žinojimo“ momento, neįmanoma teigti, jog kažkas įgyja ar laiko vaikų pornografinio turinio dalykus, kadangi gali būti tokių situacijų, kai asmuo atsitiktinai atsisiunčia, ar jam neprašant atsiunčiama pornografinio turinio medžiaga, kurioje vaizduojami vaikai ir jis prieš atidarydamas vaizdą, nežino jo turinio. Tokiu atveju labai svarbu, kad asmuo peržiūrėjęs šią medžiagą kuo greičiau ją ištrintų. Kaip pavyzdį galima pateikti bylą, kurioje teismas paneigė kaltinamojo teiginį, jog jis netyčia atsisiuntė vaikų pornografiją, remdamasis ne tik tuo, jog kaltinamasis iš failo pavadinimo galėjo suprasti, jog jis yra pornografinio turinio, bet ir tuo, jog „*gautas failas kaltinamojo ištrintas nebuvo, buvo laikomas, kas duoda pagrindo manyti, kad jo veiksmai įsigyjant ir laikant minėtą vaizdo įrašą buvo tyčiniai“*[199]. Taip pat manytina, jog vertinant inkriminuotus ištrintus pornografinio turinio dalykus svarbu nustatyti asmens galimybes atkurti ištrintą informaciją. Nustačius, jog asmuo gali lengvai atkurti ištrintą informaciją ir tam nereikia specialių žinių, galima teigti, jog asmuo šią medžiagą laiko savo žinioje bei gali ja disponuoti, nebent būtų nustatyta priešingai. Pavyzdžiui, „*jei failas yra šiukšlių dėžėje jį galima pažiūrėti ir atstatyti, nes šiukšlių dėžėje laikomo failo pavadinimas yra matomas ir jį ten galima drąsiai laikyti”*[200].

Tęsiant apie „žinojimo“ momentą, pažymėtina, kad galimi atvejai, kai asmuo nežino, jog tam tikra pornografinio turinio informacija į jo kompiuterį parsiunčiama ir išsaugoma automatiškai vos ją peržiūrėjus internete. Kaip pavyzdį galima pateikti bylą, kurioje asmuo buvo nuteistas už pornografinio turinio dalykų, kuriuose vaizduojas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas (130 vaizdo dokumentų), laikymą „laikinųjų failų“ aplankuose, į kuriuos informacija patenka automatiškai. Nuteistasis (apeliantas) paaiškino, kad naudojantis internetu buvo atidaręs vaikų pornografinio turinio internetinius puslapius, tačiau jokių veiksmų nedarė, kad minėti vaizdo

[198] “Vilniaus apygardos teismo 2013 m. balandžio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-39-303/2013,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/797886?nr=1.
[199] “Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015 m. gruodžio 31 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-3541-271/2015,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1203591?nr=1.
[200] “Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2011 m. kovo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-30-784/2011,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/601012?nr=1.

dokumentai būtų išsaugoti jo kompiuteryje. Teismas šiuo klausimu pasisakė, kad *„pagal tokį savitą apelianto aplinkybių traktavimą reikėtų suprasti, kad A. S., atidaręs puslapius, kuriuose buvo pavaizduoti vaikai, tyčia nieko nedarė tam, kad minėti vaizdo dokumentai būtų išsaugoti jo kompiuteryje ir to visai nenorėjo. Tačiau faktas tas, kad apeliantas naršydamas internetu ieškojo puslapius, kuriuose yra pornografinio turinio dalykai, kuriuose vaizduojamas vaikas ir jie buvo išsaugoti kompiuterio standžiame diske ir tai buvo ne vienas, ne keli pornografinio pobūdžio vaizdo dokumentai, o net 130 pornografinio turinio pobūdžio vaizdo dokumentų. [...] Be to, kaip teisingai pažymėjo apylinkės teismas, konkretus pornografinio pobūdžio vaizdo dokumentų įkėlimo į kompiuterio standžiojo disko katalogus būdas veikos kvalifikavimui pagal BK 309 str. 2 d. reikšmės neturi, nes būtina nustatyti bent vieno tokio dokumento laikymo faktą“*[201]. Tokiu teismo sprendimu galima suabejoti, kadangi nutartyje nerasta jokių argumentų, kurie pagrįstų, kad asmuo žinojo, jog laiko pornografinio turinio dalykus „laikinųjų failų“ aplankuose. Manytina, kad neįvertinus šios aplinkybės, negalima teigti, jog kažkas laiko vaiko pornografinę medžiagą savo žinioje bei turi galimybę ja disponuoti. Pažymėtina, kad vertinant kaltinamojo veiksmus dėl „laikinųjų failų“ aplankuose rastų automatiškai išsaugotų vaikų pornografinio turinio dalykų, reikia atkreipti dėmesį į kaltinamojo žinias dirbant su kompiuteriu (ar asmuo kompiuteriu naudojasi tik kasdieniais reikalais (tikrinasi elektroninį paštą, naršo internete), ar asmuo išmano kompiuterines technologijas, automatinio duomenų išsaugojimo kompiuterio atmintyje principą), profesiją (yra informatikas ar kitos profesijos žmogus)[202].

Kalbant toliau apie vaikų pornografijos laikymą, reikia pažymėti, kad teismai dažnai kaltininko veiksmus vertina kaip vieną tęstinę nusikalstamą veiką. Pavyzdžiui, vienoje byloje teismas pripažino kaltininko veiksmus kaip vieną tęstinę nusikalstamą veiką, atsižvelgdamas į tai, jog nebuvo nustatytas tikslus inkriminuotų pornografinio turinio dalykų įsigijimo laikotarpis bei pornografinio turinio medžiaga buvo laikoma viename kompiuteryje: *„ikiteisminio tyrimo metu tiksliai nebuvo nustatyta, kada A. R. įgijo nusikalstamo turinio nuotraukas ir vaizdo failus, kurie buvo rasti saugojami 2015-08-27 iš kaltinamojo kratos metu paimtuose kompiuterio kietuosiuose diskuose. Tai, jog vaizdo įrašai buvo laikomi tame pačiame kompiuteryje esančiuose skirtinguose kietuose diskuose, negali būti vertinama kaip atskiros BK 309 str. 2 d. nusikalstamos veikos“*[203]. Kitoje byloje, teismas taip pat pripažino kaltininko veiksmus kaip vieną tęstinę veiką, nors

[201] “Vilniaus apygardos teismo byla Nr. 1A-540-166/2011, *supra* note 134.
[202] Tautvydas Žėkas, *supra* note, 1:189.
[203] “Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. vasario 3 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-747-1011/2016,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1224677?nr=1.

kaltinamasis pornografinio turinio medžiagą įsigijo skirtingais laikotarpiais, skirtingomis priemonėmis bei laikė skirtinguose vietose. Teismas šiuo atveju pasisakė, kad *„byloje neabejotinai yra nustatyta, kad V. D. keliuose kompiuteriuose, namuose ir darbe įgijo ir laikė pornografinio turinio dalykus, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmenys pateikiami kaip vaikai. Pornografinio turimo dalykai buvo įgyjami pagal vieną braižą, pakankamai intensyviai, sistemingai ir ganėtinai ilgą laikotarpį. Pagal veikos pobūdį, nemanytina, jog kiekvienas atvejis pasižymėjo detaliu planavimu. [...] Atskirais laikotarpiais ir atskiromis priemonėmis (skirtingais kompiuteriais), skirtingose vietose (darbe ir namuose, kompiuteriuose ir ant stalo kaip fotonuotrauka) padaryti, besitęsiantys kaltinamojo nusikalstami veiksmai buvo nukreipti į tą pačią baudžiamojo įstatymo saugomą vertybę. Byloje nėra duomenų, jog vaizdo failai buvo prieinami kitiems internetinio tinklo vartotojams, todėl laikytina, jog visus veiksmus (tiek įgyti, tiek ir laikyti) siejo vienas bendras sumanymas ir tyčia, bei siekis to paties rezultato – tenkinti savo poreikius“*[204]. Manytina, kad tokie teismo sprendimai yra teisingi, kadangi teismų vertinti kaltinamųjų veiksmai atitinka tęstinės nusikalstamos veikos sampratą.

Reklamavimas kaip viena iš alternatyvių LR BK 309 str. 2 d. įtvirtintų veikų buvo aptarta nagrinėjant suaugusių asmenų pornografiją. Tačiau verta paminėti bylą, kurioje asmuo buvo nuteistas už vaikų pornografinio turinio dalykų reklamavimą: *„K. S. trumpuoju numeriu 1669 SMS Flirtas, skambindamas per uždarosios akcinės bendrovės “Mediafonas“, teikiančios skambučių ir SMS žinučių paslaugų teikimu trumpaisiais numeriais, būdamas savo gyvenamojoje vietoje [...], iš jam priklausančio mobiliojo ryšio telefono reklamavo pornografinio turinio dalykus, kuriuose vaizduojamas vaikas, t.y. siuntė tokio turinio SMS žinutes: numeriu [...], priklausančiu uždarosios akcinės bendrovės “Omnitel” operatoriui: 2011 m. sausio 15 d., 10 val. 46 min.: “Ieskau paneliu seksui nuo 9 iki 12 laukiu sms su pasiulymai“; 2011 m. sausio 15 d., 10 val. 59 min.: „Ieskau paneliu seksui nuo 11 iki 13 m laukiu sms“ ; [...] numeriu [...], priklausančiu uždarosios akcinės bendrovės “Tele2“ operatoriui: 2011 m. sausio 19 d., 15 val. 21 min. 05 sek.: “Ieskau graziu ir lb padykusiu paneliu seksui nuo 12 iki 22 m“; 2011 m. sausio 19 d., 15 val. 43 min. 46 sek.: “Ieskau graziu ir lb padykusiu paneliu Bendrawimui be tabuseksui nuo 12 iki 22m“; [...]“24m waikinas ieško paneles seksui nuo 10 iki 14 m lauksiu sms su pasiūlymais“; [...]“*[205]. Toks teismo sprendimas kelia abejonių dėl jo pagrįstumo, kadangi vargu ar išreikštas pasiūlymas lytiškai santykiauti gali būti

[204] “Vilniaus apygardos teismo 2012 m. lapkričio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-266-468/2012,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/569700?nr=1.
[205] “Ignalinos rajono apylinkės teismo 2013 m. birželio 10 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-72-286/2013,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/765666?nr=1.

pripažintas pornografinio turinio informacija, atitinkanti LR visuomenės informavimo įstatymo 2 str. 42 d. Taip pat paminėtina, jog byloje nerasta Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos išvada, kuri patvirtintų, jog tokia informacija (žinučių turinys) yra pornografinio pobūdžio.

Reikia pažymėti, kad 2014 m. LR BK 309 str. 2 d. buvo papildyta naujomis alternatyviomis veikomis „*siūlymu* arba *prieigos, pasinaudojant informacinėmis ir ryšių technologijomis, įgijimu* arba *suteikimu* prie pornografinio turinio dalykų, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas“. Minėtos įstatyme įtvirtintos nusikalstamos veikos dar naujos, todėl jų turinys neatskleistas nei teisinėje literatūroje, nei teismų praktikoje.

Siūlymas turėtų būti suprantamas kaip asmens skatinimas, įtikinėjimas, drąsinimas paimti pornografinio turinio dalykus, nurodant konkrečius pornografinio turinio dalykus, jo perdavimo būdą, laiką ir pan.[206] Pažymėtina, kad teismų praktikoje nepavyko rasti nė vienos bylos, kurioje asmuo būtų nuteistas už vaikų pornografinio turinio dalykų siūlymą.

Kita nauja nusikalstama veika yra *prieigos, pasinaudojant informacinėmis ir ryšių technologijomis, įgijimas.* Šios veikos kriminalizvimu buvo siekiama „aprėpti atvejus, kai vaikų pornografija stebima svetainėse, vaizdai neparsisiųsdinami ir neišsaugomi, taigi pornografija neturima ir neįsigyjama“[207]. Siekiant asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn už sąmoningą prieigos prie vaikų pornografijos gavimą, „jis turėtų ketinti įeiti į tinklavietę, kurioje pateikta vaikų pornografijos medžiagos, ir žinoti, kad joje galima rasti tokių vaizdų. Sankcijos neturėtų būti taikomos asmenims, kurie netyčia įeina į tinklavietes, kuriose pateikta vaikų pornografijos medžiagos. Tai, kad nusikalstama veika yra tyčinio pobūdžio, gali būti nustatyta visų pirma atsižvelgiant į tai, kad ji yra pasikartojanti, arba į tai, kad nusikalstama veika buvo padaryta pasinaudojus mokama paslauga“[208]. Šiuo atveju pritartina T. Žėkui, kurio nuomone, gali būti tokių situacijų, kuomet „kiekvienas „nesąmoningas prieigos prie vaikų pornografijos įgijimas“ dėl tam tikrų aplinkybių (kai apgaule panaudojami kito asmens duomenys, kai prisijungiama prie internetinių puslapių ar svetainių, kurių turinys yra užmaskuotas ne vaikų pornografijos turinio informacija, ar kai „sąmoningą prisijungimą“ prie vaikų pornografinių tinklalapių bei portalų atlieka

[206] “Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga,“ LAT, žiūrėta 2017 kovo 15 d., http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/ta/Default.aspx?ID=20&item=doc&aktoid=78539.

[207] “2009 m. kovo 25 d. Pasiūlymas Tarybos pamatinis sprendimas dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuriuo panaikinamas Pamatinis sprendimas 2004/68/TVR.“

[208] Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/92/ES, *supra* note, 38.

kompiuteriniai virusai ar kompiuterinės programos) gali tapti „sąmoningu prisijungimu“, o asmuo – įtariamuoju dėl nusikalstamos veikos padarymo“[209].

Prieigos suteikimas prie vaikų pornografijos turinio dalykų turėtų būti suprantamas kaip asmens veiksmai (pvz., slaptažodžių perdavimas prie pornografinio tinklapio kitiems asmenims), kuriuos atlikus kiti asmenys turėtų galimybę disponuoti pornografinio turinio medžiaga. Nagrinėjant teismų praktiką rasta keletą bylų, kurioje kaltininkui buvo inkriminuota veika - prieigos suteikimas prie vaikų pornografinio turinio dalykų. Pavyzdžiui, „*kaltinamasis M. D. 2016-03-10 17 val. 02 min. bute [...], iš nenustatyto įrenginio ir jam suteiktos internetinės prieigos, kurios IP adresas [...] į internetinį puslapį [...] įkėlė pornografinio turinio elektroninę duomenų bylą [...], kurioje vaizduojamas vaikas, rodomi lytiniai organai, lytiniai aktai ir tokiu būdu suteikė prieigą prie pornografinio turinio elektroninės duomenų bylos kitiems tos pačios internetinės svetainės [...] naudotojams, po ko, tęsdamas nusikaltimą, 2016-03- 10 17 val. 34 min. toje pačioje vietoje, analogiškais veiksmais į tą patį internetinį puslapį įkėlė pornografinio turinio elektroninę duomenų bylą [...], kurioje vaizduojamas vaikas, rodomi lytiniai organai, lytiniai aktai ir tokiu būdu suteikė prieigą prie pornografinio turinio elektroninės duomenų bylos kitiems tos pačios internetinės svetainės [...] naudotojams, tai yra kaltinamas padaręs nusikalstamą veiką, numatytą Lietuvos Respublikos BK 309 str. 2 d.“*[210] Taigi šioje byloje teismas kaltinamojo veiksmus - pornografinio turinio elektroninės duomenų bylos įkėlimą į internetinį puslapį vertino kaip suteikimą prieigos prie vaikų pornografinio turinio dalykų. Tačiau vargu ar galima pritarti tokiam teismo vertinimui, žinant, jog tokie kaltininko veiksmai, kai įkeliama pornografinio turinio informacija į internetinę svetainę, teismo ne kartą buvo vertinti kaip pornografinio turinio dalykų demonstravimas arba platinimas (plačiau temoje „Pornografinio turinio dalykų demonstravimas ir reklamavimas kaip baudžiamasis nusižengimas ir tokio teisinio reguliavimo pagrįstumas“).

Kitoje byloje, suteikimas prieigos prie vaikų pornografinio turinio dalykų pasireiškė tuo, jog kaltinamasis žinodamas specialios programos „eMule“ veikimo principus, jog atsisiuntus failą ir jo neperkėlus, neištrynus iš minėtos programos, kiti vartotojai turi galimybę tą failą atsisiųsti, nesiėmė jokių veiksmų, šiuo atveju atsisiųstos pornografinio turinio medžiagos neištrynė ir tokiu būdu suteikė kitiems asmenims galimybę šią medžiagą atsisiųsti: „*S. A., [...] laikotarpiu nuo 2012 m. lapkričio mėn. iki 2015 m. vasario 19 d., tiksliau nenustatytu laiku, savo gyvenamojoje vietoje, bute [...], naudodamasis elektroninių bylų keitimosi programa „eMule“, per interneto prieigą, [...],*

[209] Tautvydas Žėkas, *supra* note, 1: 177.
[210] “Kauno apylinkės teismo 2016 m. gegužės 20 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1320-408/2016,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1286772?nr=1.

nešiojamu kompiuteriu [...], naudodamasis interneto pasauliniu tinklu, iš „eDonkey2000“ tinklo parsisiuntė ir tokiu būdu įgijo pornografinio turinio dalykus, kuriuose vaizduojami vaikai, tai yra 175 vienetus vaizdo įrašų bei dvi fotonuotraukas [...], kurią laikė išorinėje duomenų laikmenoje [...], o taip pat žinodamas šių programų ypatumus tai, kad „eMule“ programa atsisiuntus failus ir jų neištrynus, kitiems tos pačios programos naudotojams suteikiama prieigą parsisiųsti iš jo tą patį vaizdo įrašą, suteikė prieigą atsisiųsti kitiems interneto vartotojams šiuos pornografinio turinio dalykus, kuriuose vaizduojami vaikai, vaizdo dokumentus“[211]. Pritartina tokiam teismo sprendimui, kadangi be kaltinamojo veiksmų (šiuo atveju neveikimo, kuris pasireiškė medžiagos neištrynimu) kiti asmenys nebūtų turėję galimybės disponuoti vaikų pornografinio turinio medžiaga. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad iki šios naujos veikos įtraukimo į LR BK 309 str. 2 d., teismai minėtus kaltinamojo veiksmus naudojantis specialiomis programomis (Torrent, Emule, DC++ ir pan.) traktuodavo kaip platinimo būdą, nurodydami, jog *„platinimas pasireiškė suteikiant galimybę kitiems vartotojams parsisiųsti pornografinio turinio medžiagą“*[212].

Apibendrinant galima teigti, kad naujų veikų įtraukimas į LR BK 309 str. 2 d. modernizavo baudžiamosios teisės normą, kadangi iki tol buvo kriminalizuotos tradicinės veikos, kurių aiškinimas paprastai nesiejamas su moderniosiomis technologijomis ir elektorine erdve. Tačiau reikia pažymėti, kad ir tradicinių veikų įtvirtintų LR BK 309 str. aiškinimas pakito (prasiplėtė sąvokų aiškinimas), kadangi vystantis technologijoms, didėjant interneto svarbai atsirado naujas požiūris į kai kuriuos veikos padarymo būdus. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad šiandien LR BK 309 str. 2 d. įtvirtintos net aštuonios nusikalstamos veikos, kuriomis siekiama kovoti su vaikų pornografija. Analizuojant teismų praktiką pastebima, kad nėra susiformavusi vienoda teismų praktiką dėl nagrinėjamo nusikaltimo požymių aiškinimo ir taikymo, o įtvirtintos naujos veikos to nė kiek nepalengvino. Todėl manytina, jog Europos Sąjungos teisės aktų inkorporavimas turėtų būti apgalvotas, derinant planuojamus pakeitimus su jau įtvirtintomis teisės normomis.

Kalbant apie subjektyviąją nagrinėjamos veikos pusę, pažymėtina, kad šis nusikaltimas gali būti padarytas tik tiesiogine tyčia, t.y. kaltininkas supranta, kad įsigyja, laiko, demonstruoja, reklamuoja, platina, siūlo pornografinio turinio dalykus, kuriose vaizduojamas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas, arba pasinaudodamas informacinėmis ir ryšių technologijomis ar kitomis priemonėmis įgyja ar suteikia prieigą prie pornografinio turinio dalykų, kuriuose vaizduojamas

[211] “Kauno apylinkės teismo 2015 m. liepos 09 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1867-825/2015,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1126525?nr=1.

[212] “Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015 m. liepos 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1823-988/2015,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1113160?nr=1.

vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas, ir nori taip veikti. Reikia pažymėti, kad veika kvalifikuotina pagal LR BK 309 str. 2 d. tik tada, kai kaltininkas atlikdamas dispozicijoje nurodytus veikas suprato, kad juose iš tikrųjų ar tariamai vaizduojamas vaikas[213]. Analizuojant teismų praktiką, pastebima, kad teismai grįsdami kaltininko kaltę atkreipia dėmesį į pornografinio turinio dalyko pavadinimą, asmens žinias naudojantis kompiuteriu, kompiuterinėmis programomis, mokėjimą užsienio kalbų ir pan. Kaip pavyzdį galima pateikti bylą, kurioje nuteistasis teigė, jog nežinojo laikomų vaizdo įrašų pornografinio pobūdžio turinio, tačiau teismas tokius skundo argumentus atmetė kaip nepagrįstus, nurodydamas, kad *„vien tik iš vaizdo įrašų pavadinimų: ,,Porno Clip Xxx 15 Years Old Teen Girl", ,,Maloletki Častnoe Porno", galima spręsti, jog juose yra vaizduojami vaikai iki 18 metų".*[214] Kitoje byloje, teismas taip pat pagrindė kaltininko kaltę atsižvelgdamas į pornografinio turinio dalyko pavadinimą bei rėmėsi kaltinamojo mokėjimu užsienio kalbų: *„specialistas M. P. apklaustas teisme paaiškino, jog siunčiantis šį failą, vartotojas matė tokį šio failo pavadinimą: pirma dalis - „aaaaaaaa-8yo-boy-butt-fucks-11yo-girl-pthc----new---neighborhood-kids---10yrs-bufing-04-01-2005", antra dalis – rusiška kirilica buvo parašyta „dietskaja porno". A. P. apklausos metu nurodė, kad rusų kalbą supranta gerai, ją mokėsi mokykloje, o anglų kalbos turi pagrindus - supranta kai kuriuos angliškus žodžius: pavyzdžiui, girls, boys, kids". [...] Atsižvelgiant į parsiųsto failo pavadinimą, kurį siunčiantis matė A. P., failo laikymo laiką, teismas daro išvadą, kad jis matydamas būtent tokį failo pavadinimą, suprato, kad jame vaizduojama vaikų pornografija"* [215]. Kitoje byloje, teismas kaltinamoje kaltę konstatavo atsižvelgdamas į prierašus prie siunčiamų vaikų pornografinio turinio dalykų (nuotraukų): „*E. M. žinojo, kokio turinio nuotraukas siunčia, nes tą patvirtina kartu su nuotraukomis siustų elektroninių laiškų turinys"*[216]. Kaip matyti iš teismų praktikos, asmens kaltė nėra preziumuojama, o pagrindžiama remiantis ne vien tik kaltininko parodymais, bet ir kitomis byloje esančiomis faktinėmis aplinkybėmis (atliktais veiksmais, jų pobūdžiu, intensyvumu, laikymo, sudarymo aplinkybėmis, kiekiu ir pan.).

LR BK 309 str. 3 d. numato baudžiamąją atsakomybę (itin kvalifikuotą sudėtį) už didelio kiekio pornografinio turinio dalykų, kuriuose vaizduojamas mažametis vaikas[217], pagaminimą ar įsigijimą turint tikslą platinti arba jų platinimą. Pažymėtina, kad įstatymų leidėjas nepateikia

[213] Armanas Abramavičius ir kt., *supra* note, 43: 558.
[214] "Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-527/2013," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/742243?nr=1.
[215] Vilniaus miesto apylinkės teismo byla Nr. 1-1823-988/2015, *supra* note 212.
[216] " Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-306/2007," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/77539?nr=1.
[217] Pagal baudžiamosios teisės tradiciją ir teismų praktiką mažamečiu laikomas asmuo iki 14 metų amžiaus.

sąvokos, kas yra didelis kiekis vaiko pornografinio turinio dalykų, todėl šis požymis nustatinėjamas „kiekvienu konkrečiu atveju atsižvelgiant į pagamintą, įsigytą ar platintą pornografinio turinio dalykų, kuriuose vaizduojamas mažametis vaikas, kiekį bei į kitas bylos aplinkybes, taip pat į teismų praktiką analogiškose bylose“ [218]. Pasak baudžiamosios teisės specialistų, „toks vertinamasis požymis kaip „didelis kiekis“ turėtų būti vengtinas, o kalbant apie pornografiją, vargu ar iš viso tinkamas. Šiuo atveju nustatyti, kas yra „didelis kiekis“, faktiškai neįmanoma (tai gali būti labai įvairus skaičius įvairios trukmės videofilmų arba įvairus skaičius įvairaus dydžio nuotraukų ir pan.)“ [219]. Pritartina tokiam teiginiui, kadangi, tokio pobūdžio bylose šis požymis gali būti traktuojamas labai skirtingai ir kiekvienu atveju subjektyviai interpretuojamas. Pavyzdžiui, vienoje byloje teismas dideliu kiekiu pripažino „*255 skirtingas elektronines bylas (foto medžiagą), kuriose vaizduojami mažamečiai vaikai, kitame epizode - 3059 skirtingas elektronines bylas, iš jų 30 bylų su vaizdo-garso medžiaga ir 3029 bylos su foto medžiaga“*[220]. Kitoje byloje – „*87 skirtingas elektronines bylas (video medžiagą), kuriose vaizduojami mažamečiai vaikai“*[221]. Taip pat reikia paminėti bylą, kurioje asmuo buvo kaltinamas už disponavimą dideliu kiekiu pornografinio turinio dalykais, kuriuose vaizduojami mažamečiai vaikai (dvi nusikalstamos veikos). Vienoje kaltinamojo veikoje didelis kiekis buvo nurodytas dešimt skirtingų elektroninių bylų (video medžiaga), o kitoje - 112 skirtingų elektroninių bylų (video ir foto medžiaga). Teismas šias dvi veikas pripažino viena tęstine nusikalstama veika ir nurodė, kad „*tik kartu visų šių pirmiau nurodytų elektroninių bylų kiekis – 122 gali būti vertinamas kaip didelis, todėl iš kaltinimo T. T. taip pat pašalinama aplinkybė, kad iki 2015 m. birželio 18 d. 09.04 val. įgytas dešimties bylų kiekis yra didelis“*[222].

Apibendrinant galima teigti, kad teismų praktikoje nėra suformuotas vertinamojo požymio „didelis kiekis“ turinys, o tai apsunkina jo nustatymą ir taikymą. Taip pat pastebima, kad teismų sprendimuose, kuriuose inkriminuojamas minėtas požymis, nėra jokių nurodytų kriterijų, kuriais remiantis šis požymis nustatytas. Reikia pažymėti, kad inkriminuojant vertinamąjį nusikalstamos veikos sudėties požymį, būtina jį išsamiai ir aiškiai pagrįsti bei nurodyti kriterijus, kuriais remiantis jis inkriminuojamas.

---

[218] Armanas Abramavičius ir kt., *supra* note, 43: 558.
[219] “LR Seimo teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada dėl Lietuvos Respublikos audžiamojo kodekso 149, 150, 151, 162, 260, 265, 266, 307, 308, 309 straipsnių ir priedo pakeitimo bei papildymo ir kodekso papildymo 151 (1) straipsniu įstatymo projekto,“ *Valstybės žinios* 1199, 2 (2006).
[220] “Vilniaus miesto apylinkės teismo 2014 m. spalio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-2053-576/2014,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1003583?nr=1.
[221] “Šiaulių apygardos teismo 2017 m. sausio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-11-519/2017,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1410845?nr=1.
[222] “ Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. liepos 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1862-1038/2016, Infolex,“ http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1322136?nr=1.

3.3. Disponavimo vaikų pornografijos turinio dalykais normos santykis su kitomis BK normomis, saugančiomis vaikus nuo išnaudojimo ir lytinės prievartos

Disponavimas vaikų pornografijos turinio dalykais glaudžiai susijęs su LR BK 162 str. numatytu nusikaltimu - vaiko išnaudojimu pornografijai, kuris kriminalizuotas XXIII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai vaikui ir šeimai“. Akivaizdu, kad nei pagaminti, nei platinti ar tiesiog laikyti vaiko pornografinio turinio dalykus savo žinioje yra neįmanoma, jei vaikas prieš tai nebuvo išnaudotas (išskyrus kai yra disponuojama vaiko pseudopornografiniais atvaizdais)[223]. Disponavimas vaikų pornografinio turinio medžiaga išplaukia kaip vaiko išnaudojimo pornografijai padarinys. Todėl dauguma disponavimo vaikų pornografijos atvejų siejasi su LR BK 162 str. 1 d. įtvirtinta alternatyvia nusikalstama veika – vaiko išnaudojimu pornografinei produkcijai gaminti, kuri reiškia tiesioginį vaiko dalyvavimą (savo noru arba priverstinai) pornografinio pobūdžio veiksmuose[224]. Atsakomybei už vaiko išnaudojimą pornografinei produkcijai gaminti kilti pakanka nustatyti, jog „kaltininkas fiksuoja nukentėjusiojo vaiko (tiek jo sutikimu, tiek ir be sutikimo) kūno ar seksualinių veiksmų atvaizdus į vaizdo, garso įrašus, fotografijas ar kitokias laikmenas, naudojamas pornografinei produkcijai gaminti“[225]. Taigi pastaroji veika yra baigta nuo pornografinio turinio produkcijos gaminimo pradžios, o atitinkamai pagaminus tokios produkcijos, veika kvalifikuojama iš sutapties su LR BK 309 str. 2 ar 3 d.[226] Tačiau analizuojant teismų praktiką pastebima, kad ne visuomet vaiko išnaudojimas pornografinei produkcijai gaminti (LR BK 162 str.) taikomas kartu su disponavimu vaikų pornografija (LR BK 309 str. 2 ar 3 d.)

Kaip pavyzdį galima pateikti bylą, kurioje asmenys nuteisti (bendrininkų grupė) tik už pornografinio turinio dalykų (nuotraukų), kuriuose vaizduojami vaikai pagaminimą ir laikymą, nors nuotraukose užfiksuotos nepilnametės prieš tai buvo išnaudojamos pornografinei produkcijai gaminti: *„A. Š. iki 2010 m. balandžio 13 d., tikslus laikas tyrimo metu nenustatytas, bute, [...], fotoaparatu [...] nufotografavo nepilnametes K. B. (gim. 1993 m.) ir S. V. (gim. 1993 m.), taip pagamino pornografinio turinio dalykus, t. y. grafinius failus (nuotraukas) [...], kuriuose vaizduojamas vaikas. Po to A. Š., nukopijavęs šiuos grafinius failus (nuotraukas) į savo nešiojamąjį kompiuterį „Acer Aspire 5610Z“, juos laikė kompiuterio standžiajame diske [...], iki 2010 m. balandžio 19 d., kol kompiuterį su pornografinio turinio dalykais kratos metu rado ir paėmė*

[223] Tautvydas Žėkas, *supra* note, 1:118.
[224] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-284/2013,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/692555?nr=1.
[225] Armanas Abramavičius ir kt., *supra* note, 43: 132.
[226] Albertas Milinis ir kt., *Lietuvos baudžiamoji teisė Specialioji dalis* (Vilnius: Justitia, 2013), 225.

policijos pareigūnai"[227]. Reikia paminėtini, kad šioje byloje nuteistieji pasiūlė nepilnametėms teikti seksualines paslaugas klientams, nurodė įkainius, žadėjo surasti vietą, kur tokios paslaugos bus teikiamos bei paprašė jų nusifotografuoti nuogoms, kadangi nurodė, jog pornografinio pobūdžio nuotraukos reikalingos klientų paieškai. Tokie nuteistųjų veiksmai buvo vertinami ne tik kaip vaikų pornografinės produkcijos pagaminimas, bet ir, kaip rengimąsi organizuoti, vadovauti ir pelnytis iš nepilnamečių asmenų prostitucijos (LR BK 21 str. 1 d., 307 str. 3 d.). Tačiau nuteistieji pagal pastarąją veiką buvo išteisinti, kadangi teismas konstatavo, jog nuteistų veiksmai neperaugo į rengimosi padaryti nusikaltimą stadiją.

Kitoje byloje, be kita ko asmuo nuteistas tik už vaiko išnaudojimą pornografijai gaminti, nors vaiko išnaudojimo metu buvo pagaminta pornografinio turinio medžiaga, kuri buvo laikoma nuteistojo namuose ir surasta kratos metu: *„K.K. 2014 m. gegužės 29 d., teisminio įrodymų tyrimo metu tiksliai nenustatytoje vietoje ir laiku, pagamino audiovizualinę (garso ir vaizdo) pornografinio pobūdžio medžiagą „XXXX.mp4", kurioje atvirai ir detaliai rodomi lytiniai organai, masturbacija ir oralinis lytinis aktas, dalyvaujant nenustatytam mažamečiui, iki 14 metų amžiaus imtinai, moteriškos lyties vaikui, ir kurią iki 2014 m. rugpjūčio 5 d. laikė savo gyvenamojoje vietoje bute [...], savo kompiuterio sisteminiame bloke. Tokiu būdu jis išnaudojo mažametį asmenį pornografinei produkcijai gaminti, ją pagamino ir ja disponavo. K. K., tęsdamas nusikalstamą veiką, 2014 m. birželio 2 d., teisminio įrodymų tyrimo metu tiksliai nenustatytoje vietoje ir laiku, tyrimo nenustatytu skaitmeniniu įrenginiu, pagamino audiovizualinę (garso ir vaizdo) pornografinio pobūdžio medžiagą „YYYYY.mp4", kurioje atvirai ir detaliai rodomi lytiniai organai, masturbacija ir oralinis lytinis aktas, dalyvaujant mažametei G. U., [...], ir kurią iki 2014 m. rugpjūčio 5 d. laikė savo gyvenamojoje vietoje bute [...], savo kompiuterio sisteminiame bloke. Tokiu būdu jis išnaudojo mažametį asmenį pornografinei produkcijai gaminti, ją pagamino ir ja disponavo"*[228].

Tačiau rasta keletą teismų praktikos pavyzdžių, kuriuose vaiko išnaudojimas pornografijai ir tokios produkcijos pagaminimas kvalifikuojamas iš sutapties (šiuo atveju kaip realioji sutaptis): *„E. G. 2008 m. birželio 7 d., tarp 8 – 14 val., tame pačiame bute, kambaryje ant lovos, fotografavo mažametę D. G. nuogą, akcentuodamas jos lytinius organus ir taip pagamino fotografijas, tokiu būdu jis išnaudojo vaiką pornografinei produkcijai gaminti. Šiais veiksmais jis padarė nusikalstamą veiką, numatytą Lietuvos Respublikos BK 162 str. 1 d.*

[227] "Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gegužės 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-41-396/2016," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1266896?nr=1.
[228] "Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-220-449/2016," Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1228961?nr=1.

E. G. 2007 – 2008 metų laikotarpiu pagamino fotografuodamas fotoaparatu „Canon EOS 5D“ ir laikė atminties kortelėje „Extreme“ pornografinio turinio fotonuotraukas, kur akcentuojami mažametės D. G. lytiniai organai, įsigijo ir laikė kompiuterio IMB sisteminio bloko standžiajame diske pornografinio turinio fotonuotraukas, kuriose vaizduojamas oralinis aktas su vaiku. Šiais veiksmais jis padarė nusikalstamą veiką, numatytą Lietuvos Respublikos BK 309 str. 2 d“[229].

Kitoje byloje, vaiko išnaudojimas pornografinei produkcijai gaminti taip pat buvo taikomas kartu su disponavimu vaikų pornografija (šiuo atveju kaip idealioji sutaptis): *„E. K. nuteistas už tai, kad 2008 m. rugpjūčio mėn. laikotarpiu nuo 28 d. 23.50 val. iki 29 d. 0.04 val. [...] bute, mobiliuoju telefonu „Nokia N80“ nufotografuodamas ir nufilmuodamas nuogą vaiką – E. V., <...>, pagamino pornografinio turinio šešias fotonuotraukas ir 6 min. trukmės vientisą filmą, taip tuo pačiu metu tokiu būdu veikdamas išnaudojo šį vaiką pornografinei produkcijai – fotonuotraukoms ir filmui – gaminti“.* [230] Pastebėtina, kad šiuo atveju du skirtinguose straipsniuose minimi nusikaltimai, saugantys skirtingus gėrius, traktuojami kaip vienas ir tas pats nusikaltimas, tarp kurių nedaromas joks skirtumas.

Kaip matyti iš aukščiau pateiktų teismų praktikos pavyzdžių, disponuoti vaikų pornografinio turinio dalykais galima tik tuomet, kai yra atliktas pirminis veiksmas, t. y. vaikas buvo išnaudotas pornografijai. Todėl netikslu būtų disponavimą vaikų pornografinio turinio dalykais vertinti kaip savarankišką, nesusijusią su vaiko išnaudojimu pornografijai veiką. Tokiu atveju galima teigti, kad vaiko išnaudojimas pornografinei produkcijai gaminti (LR BK 162 str.) visada turi būti taikomas kartu su disponavimu vaikų pornografija (LR BK 309 str. 2 ar 3 d.).

Taip pat reikia pažymėti, kad disponavimas vaikų pornografijos turinio dalykais glaudžiai susijęs su LR BK 149 str., 150 str., 151 str., 151^1 str., 153 str. numatytais nusikaltimais – iššaginimu, seksualiniu prievartavimu, privertimu lytiškai santykiauti, lytinės aistros tenkinimu pažeidžiant nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir (ar) neliečiamumą, jaunesnio negu šešiolikos metų asmens tvirkinimu, kurie kriminalizuoti XXI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui“. Kaip jau buvo minėta, neįmanoma disponuoti vaikų pornografinio turinio medžiaga, prieš tai neišnaudojus vaiko. Tačiau atkreiptina į tai, kad dažnai vaiko išnaudojimas pornografiniai produkcijai gaminti yra

[229] “Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-74/2012,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/332826?nr=1.
[230] “Klaipėdos apygardos teismo 2010 m. gruodžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-789-557-2010,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/184919?nr=1.

susijęs su jo iššaginimu, seksualiniu prievartavimu, privertimu lytiškai santykiauti ir pan. Tokiais atvejais pastarosios normos turi būti taikomos kartu su LR BK 162 str., 309 str. 2 ar 3 d.

Kaip pavyzdį galima pateikti bylą, kurioje asmuo nuteistas už seksualinį prievartavimą (LR BK 150 str. 3 d.), vaiko išnaudojimą pornografinei produkcijai gaminti (LR BK 162 str. 1 d.) ir vaikų pornografijos pagaminimą (LR BK 309 str. 2 d.): *„E. V. taip pat nuteistas už tai, kad 2009 m. liepos 8 d., apie 4 val., Šilutės rajone Grabupių kaimo miške, T. M. automobilyje [...] jam, o vėliau ir T. M. tenkinant lytinę aistrą oraliniu būdu su nepilnamete S. B., mobiliojo ryšio telefonu „Nokia N73“ tai filmavo ir tokiu būdu pagamino du pornografinio turinio vaizdo įrašus [...], kuriuose vaizduojamas vaikas, o taip tuo pačiu metu tokiu būdu veikdamas išnaudojo šį vaiką pornografinei produkcijai gaminti.“*[231].

Kitoje byloje, be kita ko asmuo nuteistas už privertimą lytiškai santykiauti (LR BK 151^1 str. 1 d.), išnaudojimą vaiką pornografinei produkcijai gaminti (LR BK 162 str. 1 d.) ir pornografijos demonstravimą (LR BK 309 str. 4 d.): *„K. B. [...] laikotarpiu nuo 2007 m. lapkričio mėnesio, tikslesnė data nenustatyta, apie 15 val., Šilalėje, [...] esančiame savo bute, tenkino lytinę aistrą analiniu būdu su nepilnamečiu L. P. [...], pasiūlęs ir suteikęs jam už lytinės aistros tenkinimą pinigų ir kitokios formos atlygį, t. y. pažadėjęs, kad už santykiavimą su juo gaus visko, žadėdamas nupirkti automobilį bei maisto papildų sportavimui, po to, suteikdamas už lytinės aistros tenkinimą nepilnamečiui L. P. pinigų, maisto papildų sportavimui, 2–3 kartus per mėnesį, tikslus skaičius nenustatytas, lytiškai santykiavo su L. P. analiniu būdu, kartais tuo pat metu rankomis masturbuodamas L. P. lytinį organą – varpą, ir 2–3 kartus per mėnesį fotografuodamas fotoaparatu nuogą nepilnametį L. P., o nuotraukas įdėdamas į savo kompiuterį, pagamino pornografinę produkciją, išnaudojo nepilnametį L. P. pornografinei produkcijai gaminti, rodė nepilnamečiui L. P. kompiuteryje įrašytus pornografinius filmus, kuriuose lytinius santykius atlikdavo suaugę vyrai, t. y. demonstravo nepilnamečiui L. P. pornografinio turinio dalykus iki 2008 m. gruodžio 30 d., kol L. šis sulaukė pilnametystės“*[232]. Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo atveju kaltininkui nebuvo inkriminuotas vaikų pornografijos pagaminimas, nors tokia medžiaga išnaudojus vaiką buvo pagaminta.

Kalbant apie disponavimo vaikų pornografijos turinio dalykais santykį su LR BK 153 str. įtvirtintu nusikaltimu – jaunesnio negu šešiolikos metų asmens tvirkinimu, reikia pažymėti, kad vaikų pornografija yra svarbi vaikų tvirkinimo dalis. Nors tvirkinamieji veiksmai baudžiamajame

[231] “Klaipėdos apygardos teismo 2012 m. balandžio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-188-360-2012,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/375362?nr=1.
[232] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-250/2013,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/677654?nr=1.

įstatyme nėra apibrėžti, nenustatyta, kas sudaro tokių veiksmų turinį, tačiau analizuojant bylas dėl nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui matyti, kad asmens tvirkinimas gali būti padaromas įvairiomis formomis. Pavyzdžiui, „seksualinių veiksmų atlikimu mažamečio akivaizdoje, mažamečių lenkimu, vertimu atlikti seksualinius veiksmus tarp savęs ir su savimi, pornografijos demonstravimu mažamečiams, kitokiu intelektualiniu tvirkinimu – amoraliais pasakojimais apie seksualinio potraukio tenkinimą ir pan“[233]. Taigi kaip jau buvo minėta nagrinėjant disponavimo suaugusių asmenų pornografijos požymį - demonstravimą, kaltininko veiksmai, kuomet pornografinio turinio dalykai (suaugusių ar vaikų) demonstruojami nepilnamečiams, mažamečiams, kvalifikuotini kaip idealioji sutaptis pagal LR BK 153 str. (jaunesnio negu šešiolikos metų asmens tvirkinimas) ir 309 str. 2 d. ar 4 d.

Kaip pavyzdį galima pateikti bylą, kurioje asmuo nuteistas už tai, kad įsigijo, laikė, demonstravo pornografinio turinio dalykus kuriuose vaizduojamas vaikas (LR BK 309 str. 2 d.) bei tvirkino jaunesnį nei šešiolikos metų amžiaus asmenį (LR BK 153 str. 1 d.): *„B. T. laikotarpiu nuo 2012 metų iki 2015 metų vasario mėnesio, tikslesnis laikas tyrimo metu nenustatytas, [...], į savo naudojamo nešiojamojo kompiuterio ASUS sisteminį bloką atsisiuntė, įsirašė ir tokiu būdu įgijo bei laikė pornografinio turinio dalykus – vaizdo dokumentus su vaizdine medžiaga [...]. Pornografinio turinio vaizdo failus, saugomus jo kompiuteryje, B. T. laikotarpiu nuo 2012 m. iki 2015 metų vasario mėnesio nenustatytą skaičių kartų savo namuose, [...], demonstravo mažametei S. S. [...], taip ją tvirkindamas“* [234]. Šiuo atveju teismas nedetalizuodamas nurodė, jog nuteistojo padarytos nusikalstamos veikos, numatytos LR BK 153 str. 1 d. ir 309 str. 2 d. sudaro idealiąją sutaptį.

Tačiau nagrinėjant teismų praktiką pastebima, kad ne visuomet kaltininkui inkriminuojamos abi aukščiau minėtos veikos, kartais apsiribojama tik vienos veikos inkriminavimu. Pavyzdžiui, vienoje byloje asmuo be kita ko nuteistas tik už pornografinio turinio dalykų demonstravimą mažametėms, nors tokie kaltininko veiksmai, manytina, turėtų būti vertinami ir kaip jaunesnio negu šešiolikos metų asmens tvirkinimas (LR BK 153 str. 1 d.): *„R. S. 2013 m. laikotarpyje tarp balandžio 28 d. ir gegužės 12 d. savo namuose, [...], naudodamasis asmeniniu kompiuteriu, [...], internetinėje pokalbių svetainėje „Skype“ [...], tiesiogiai transliavo masturbacijos vaizdo įrašą persiusdamas jį mažametėms J. S. ir E. S., pasivadinusioms pokalbių svetainėje „Skype“ slapyvardžiais „E“ ir „J“, kuriame atvirai ir detaliai rodomi lytiniai organai – penis, bei*

[233] “Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-285-483/2015,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1045370?nr=1.

[234] “Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. lapkričio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-552-453/2016,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1373744?nr=1.

ranka atliekami masturbacijos veiksmai, taip demonstravo pornografinio turinio dalyką, nes tai matė mažametės J. S., bei E. S.“[235]

Kitoje byloje, asmuo nuteistas tik už vaiko tvirkinimą, nors vaiko tvirkinimo metu buvo filmuojama ir pagaminama video medžiaga, kurioje užfiksuotas imituotas lytinis aktas: „*S. S. laikotarpyje nuo 2009-06-01 iki 2009-08-31, tikslus laikas ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas, bute, [...] , atliko mažametės Ž. K. tvirkinimo veiksmus, tai yra lūpomis lietė nuogą mažametės Ž. K. krūtinę, pilvą, kaklą, rankomis lietė Ž. K. genitalijas, nusmaukdamas jai kelnes ir kelnaites bei kišdamas savo ranką Ž. K. už kelnių ir kelnaičių, imitavo su ja lytinio akto pozas bei visus šiuos veiksmus filmavo. Tokiu būdu S. S. atliko mažametės Ž. K. tvirkinimo veiksmus“*[236]. Reikia pažymėti, kad pagal LR visuomenės informavimo įstatymo 2 str. 42 d. pateiktą apibrėžimą pornografija yra ne tik tikras detaliai ir atvirai rodomas lytinis aktas, bet ir suvaidintas. Tokiu atveju, manytina, turėjo būti vertinama, ar pagaminta medžiaga atitinka įstatyme įtvirtintą pornografinio turinio informacijos apibrėžimą ir šiai informacijos kategorijai priskirtus požymius. Nustačius, jog pagaminta medžiaga yra pornografinio pobūdžio, manytina, atitinkamai turėjo būti sprendžiamas klausimas dėl pagamintos vaikų pornografijos inkriminavimo (LR BK 309 str. 2 d.).

Taip pat analizuojant teismų praktiką pastebima, kad bylose, kuriose ikiteisminis tyrimas pradedamas dėl vaiko iššaginamo, seksualinio prievartavimo, vaikų tvirkinimo ir pan., dažnai išaiškinamas nusikaltimas, numatytas LR 309 str. 2 d. ar 3 d., kadangi vaikų pornografinio turinio medžiaga (taip pat ir suaugusių asmenų) randama atlikus procesinius veiksmus (kratas) kaltininko gyvenamojoje vietoje[237].

Apibendrinant galima teigti, kad disponavimas vaikų pornografija glaudžiai susijęs su nusikaltimais žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, kadangi bet kokie lytiniai santykiai su vaiku užfiksuoti nuotraukose, video medžiagoje ar kitoje formoje paprastai suvokiami kaip prievartiniai. Pažymėtina, kad „baudžiamojoje teisėje preziumuojama, kad mažamečiai asmenys yra bejėgiškos būklės“[238]. Taigi net ir esant formaliam mažamečio asmens sutikimui atlikti su juo tam tikrus lytinius veiksmus, tai neapsaugo jo partnerio nuo atsakomybės, nebent atsižvelgus į mažamečio fizinę ir psichinę brandą būtų nustatyta priešingai.

---

[235] “Mažeikių rajono apylinkės teismo 2014 m. liepos 4 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-290-169/2014,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/908690?nr=1.

[236] “Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2012 m. lapkričio 30 d. nuosprendis Nr. 1-1272-526/2012,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/700491?nr=1.

[237] “Vilniaus apygardos teismo 2013 m. balandžio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-39-303/2013,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/797886?nr=1; “ Klaipėdos apygardos teismo 2013 m. birželio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-258-360-2013,“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/697015?nr=1;

[238] Albertas Milinis ir kt., *supra* note, 226: 147.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Pornografijos kaip reiškinio vieno visuotinai priimto apibrėžimo nėra, ji apibrėžiama skirtingai, kadangi pornografijos suvokimas priklauso nuo kiekvieno žmogaus įsitikinimų, amžiaus, socialinio statuso, moralinių vertybių ir dorovinių nuostatų.
2. Tarptautinių ir nacionalinių teisės aktų, pabrėžiančių būtinumą apsaugoti visuomenę nuo pornografijos platinimo, esmė yra apsaugoti pažeidžiamiausią socialinę grupes – vaikus, bet ne suaugusius asmenis.
3. Disponavimo pornografinio turinio dalykais sudėtis baudžiamajame įstatyme nėra nusistovėjusi, o priešingai, nuolat koreguojama ir tobulinama. Daugiausiai keičiamos tos LR BK 309 straipsnio dalys, kurios reglamentuoja vaikų pornografija, kadangi tai lemia prisiimti tarptautiniai įsipareigojimai bei nusikalstamų veikų susijusių su vaikų pornografija didėjimas.
4. Pornografija skirtingai reglamentuota užsienio valstybėse – nuo visiško draudimo iki tam tikrų veikų susijusių su pornografija kriminalizavimu. Skirtingą pornografijos teisinį vertinimą kiekvieno valstybėje lemia vyraujantis požiūris į pornografiją, šalies kultūra, tradicijos, religija ir pan.
5. LR BK 309 str. 1 d. teismų praktikos analizė, susijusi su veikomis - įsigijimu, turint tikslą platinti ir pagaminimu, turint tikslą platinti, rodo, kad teismai priimdami apkaltinamuosius nuosprendžius ne visada motyvuoja subjektyvųjį požymį – platinimo tikslą, kas kelia abejonių dėl asmens nuteisimo pagrįstumo.
6. Teismų sprendimuose, susijusiuose su platinimu naudojantis specialiomis duomenų skleidimui skirtomis programomis, neatskleidžiamas platinimo mechanizmas. Teismai konstatuodami platinimo veiką remiasi tik tuo, kad „asmuo patalpino pornografinio turinio dalyką į aplankalą, iš kurio kiti internetinio tinklo vartotojai gali atsisiųsti failą“, „asmuo leido kitiems interneto tinklo vartotojams siųstis failą“, „asmuo sudarė galimybę kitiems asmenims atsisiųsti elektroninę bylą“, „asmuo viešai išreiškė pasiūlymą atsisiųsti šias bylas“ ir pan. Manytina, kad teismų sprendimuose turi būti nurodoma, kiek laiko pornografinė medžiaga buvo platinama bei kiek duomenų buvo išplatinta, turi būti vengiama abstrakčių formuluočių.
7. LR BK 309 str. 4 d. teismų praktikos analizė rodo, kad teismai demonstravimo ir platinimo požymius painioja, vienu atveju kaltininko veiksmus vertina kaip platinimą, kitu identišku atveju kaip demonstravimą, o kitais atvejais šiuos požymius vartoja kaip sinonimus. Tokie

teismo sprendimai kelia abejonių dėl jų pagrįstumo, kadangi vienu atveju asmuo nuteisiamas padaręs baudžiamąjį nusižengimą, kitu identišku atveju – nusikaltimą.

8. Nusikalstamų veikų – demonstravimo ir reklamavimo požymių analizė atskleidė, kad inkriminuojant kaltininkui minėtas veikas, jos nedetalizuojamos, t.y. neatskleidžiama kokiais veiksmais kaltininkas demonstruoja, o kokiais veiksmais reklamuoja pornografiją.
9. Esamas teisinis reglamentavimas nustatantis baudžiamąją atsakomybę už disponavimą suaugusių asmenų pornografinio turinio dalykais nėra pagrįstas kriminalizacijos kriterijais. Todėl siūlytina Lietuvoje dekriminalizuoti LR BK 309 str. 4 d., o LR BK 309 str. 1 d. pakeisti ir numatyti baudžiamąją atsakomybę tik už pornografinio turinio dalykų platinimą, demonstravimą, reklamavimą nepilnamečiams asmenims. Įtvirtinus tokį teisinį reglamentavimą bus pasiektas optimaliausias problemos sprendimo būdas, kadangi atitiks ne tik tarptautinių ir nacionalinių teisės aktų siekius, bet ir bus suteikta teisė suaugusiems asmenims patiems spręsti, kas jiems priimtina, o kas ne.
10. Lietuvos teisės aktuose būtina apibrėžti vaikų pornografiją, kadangi LR visuomenės informavimo įstatyme įtvirtintas apibrėžimas kartais yra nepakankamas vaikų pornografijos atvejams nustatyti bei gali būti tas veiksnys, kuriuo remdamiesi kaltinamieji gali bandyti pateisinti savo veiksmus, teigiant, kad viskas ką jie turėjo buvo tik nuogi vaikai, o ne vaikų pornografija.
11. Teismų praktikos analizė, susijusi su vaikų pornografija, rodo, kad nėra susiformavusi vienoda teismų praktika dėl ištrintų ir atkurtų vaikų pornografinio turinio dalykų vertinimo. Svarbiausias dalykas inkriminuojant tokių vaiko pornografinių atvaizdų laikymą yra „žinojimo“ momento įvertinimas. Neįvertinus šio veiksnio negalima teigti, jog kažkas laiko savo žinioje vaiko pornografinę medžiagą bei gali ją disponuoti.
12. Disponavimas pornografinio turinio dalykais glaudžiai susijęs su vaiko išnaudojimu pornografijai veika (LR BK 162 str.), kadangi akivaizdu, kad disponuoti vaikų pornografinio turinio dalykais galima tik tuomet, kai vaikas buvo išnaudotas pornografijai. Taip pat disponavimo pornografinio turinio dalykais glaudus santykis yra su nusikaltimais žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, kadangi bet kokie lytiniai santykiai su vaiku užfiksuoti nuotraukose, video medžiagoje ar kitoje formoje paprastai suvokiami kaip prievartiniai ir gali būti pripažinti kaip pasinaudojimas asmens bejėgiška būkle.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos norminiai teisės aktai

1. "Lietuvos Respublikos Konstitucija." *Valstybės žinios* 33, 1014 (1992).
2. "Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 45 straipsnio (1998 m. liepos 2 d. redakcija) ir 312 straipsnio 3 dalies (1998 m. vasario 3 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai." *Valstybės žinios* 57, 2552 (2003).
3. "Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 ir 30 straipsnių, Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 1, 3 ir 11 straipsnių, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. 179 dėl alkoholio reklamos kontrolės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai." *Valstybės žinios* 15, 314 (1997).
4. "Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai." *Valstybės žinios* 104, 2644 (1997).
5. "Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas." *Valstybės žinios* 89, 2741 (2000).
6. "Lietuvos TSR baudžiamasis kodeksas." *Valstybės žinios* 18, 148 (1961).
7. "Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 198^2, 309 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas." *Valstybės žinios* 17730 (2016).
8. "Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 8, 27, 60, 95, 97, 151, 151^1, 153, 162, 307, 308, 309 straipsnių ir priedo pakeitimo ir kodekso papildymo 100^1, 100^2, 152^1, 251^1 straipsniais įstatymas." *Valstybės žinios* 3404 (2014).
9. "Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas." *Valstybės žinios* 82, 3254 (2006).
10. "Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 149, 150, 151, 162, 260, 265, 266, 307, 308, 309 straipsnių ir priedo pakeitimo bei papildymo ir kodekso papildymu 151^1 straipsniu." *Valstybės žinios* 77, 2961 (2006).
11. "Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 13, 162, 191, 196, 197, 203, 206, 216, 219, 221, 309 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 198^1 ir 198^2 straipsniais įstatymas." *Valstybės žinios* 25, 760 (2004).

12. “Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas.“ *Valstybės žinios* 91, 3890 (2002).
13. “Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 232^1, 242 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 327^1 straipsniu įstatymas.“ *Valstybės žinios* 54, 1559 (2000).
14. “Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8^1, 25, 32, 35, 45, 47^1, 53^1, 54, 55, 131, 239, 241, 242, 306, 321^2 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei papildymo 131^3, 310^1 straipsniais įstatymas.“ *Valstybės žinios* 67, 1937 (1998).
15. “Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas.“ *Valstybės žinios* 33, 807 (1996).
16. “Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos ratifikavimo.“ *Valstybės žinios* 60, 1501 (1995)
17. “2007 m. vasario 7 d. Vyriausybės nutarimas dėl Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos fakultatyvinio protokolo dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos įgyvendinimo ataskaitos.“ *Valstybės žinios* 26, 957 (2007).
18. “LR Seimo teisės ir teisėtvarkos komiteto išvada dėl Lietuvos Respublikos audžiamojo kodekso 149, 150, 151, 162, 260, 265, 266, 307, 308, 309 straipsnių ir priedo pakeitimo bei papildymo ir kodekso papildymo 151 (1) straipsniu įstatymo projekto,“ *Valstybės žinios* 1199, 2 (2006).

Užsienio valstybių teisės aktai

19. Lenkijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, prieiga per internetą: http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes.
20. Šveicarijos Konfederacijos baudžiamasis kodeksas, prieiga per internetą: http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes.
21. Albanijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, prieiga per internetą: http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes.
22. Kroatijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, prieiga per internetą: http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes.
23. Čekijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, prieiga per internetą: http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes.
24. Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas, prieiga per internetą: http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes.

25. Slovėnijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, prieiga per internetą: http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes.
26. Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, prieiga per internetą: http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes.
27. Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas, prieiga per internetą: http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes.
28. Gruzijos baudžiamasis kodeksas, prieiga per internetą: http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes.
29. 2008 m. Kriminalinio teisingumo ir imigracijos aktas, prieiga per internetą: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/4/contents.
30. 1978 m. Vaikų apsaugos aktas, prieiga per internetą: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1978/37/section/1.

Tarptautiniai dokumentai

31. "Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/93/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR." *Europos Sąjungos oficialus leidinys L 33*5 (2011).
32. "Europos Tarybos konvencija dėl vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos prieš juos." *Valstybės žinios* 136, 6972 (2007).
33. "2003 m. gruodžio 22 d. Tarybos pagrindų sprendimas 2004/68/TVR dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija." *Specialusis leidimas* 1 (2004).
34. "Tarybos konvencija dėl elektroninių nusikaltimų." *Valstybės žinios* 36, 1188 (2001).
35. "Vaiko teisių konvencijos fakultatyvinis protokolas dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos." *Valstybės žinios* 108, 4037, (2000).
36. "Europos konvencija dėl televizijos be sienų." *Valstybės žinios* 29, 805 (2000).
37. "Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija." *Valstybės žinios* 60, 1501 (1989).
38. "Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija." *Valstybės žinios* 40, 987 (1995).
39. "2009 m. kovo 25 d. Pasiūlymas Tarybos pamatinis sprendimas dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuriuo panaikinamas Pamatinis sprendimas 2004/68/TVR." Eurlex. http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52009PC0135.

Lietuvos autorių specialioji literatūra

40. Abramavičius, Armanas, Egidijus Bieliūnas ir Gintaras Švedas. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213 – 330 straipsniai)*. Vilnius: Registrų centras, 2010.
41. Abramavičius, Armanas, Darius Mickevičius ir Gintaras Švedas. *Eurorpos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje.* Teisinės informacijos centras, 2005.
42. Apanavičius, Martynas ir Vladas Pavilonis. *Nusikaltimų kvalifikavimo teoriniai pagrindai*. Vilnius: LTSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, 1980.
43. Babachinaitė, Genovaitė, Jūratė Galinaitytė, Alfredas Kiškis, Brigita Palvinskienė ir kt. *Kriminologija.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.
44. Bendorienė, Aldona, Virginija Bogušienė ir kt. *Tarptautinių žodžių žodynas.* Vilnius: Alma Litera, 2003.
45. *Dabartinis lietuvių kalbos žodynas - 7-as patais. ir papild. leid.* Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012.
46. Dambrauskienė, Aušra. "Ultima ratio principo samprata." *Teisė* 97 (2015): 116-134.
47. Fedosiuk, Oleg. "Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė." *Jurisprudencija* 19, 2 (2012): 715-738.
48. Gajauskaitė, Rūta. *Sodoma ir Gomora*. Kaunas: Naujasis lankas, 2008.
49. Justickas, Viktoras. *Kriminologija.* Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001.
50. Kazlauskienė, Asta, Arūnas Petkus, Rūta Petkuvienė ir Vytautas Šlapkauskas. *Teisės sociologija*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2015.
51. Leliūgienė, Irena. *Žmogus ir socialinė aplinka*. Kaunas: Technologija, 1997.
52. Milinis, Albertas, Edita Gruodytė, Aurelijus Gutauskas, Olegas Fedosiukas ir kt. *Lietuvos baudžiamoji teisė Specialioji dalis*. Vilnius: Justitia, 2013.
53. Pavilionis, Vladas, Juozas Prapiestis, Juozas Nocius, Egidijus Bieliūnas ir kt. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga*. Vilnius: Eugrimas, 2000.
54. Pavilonis, Vladas ir Egidiejus Bieliūnas, Jonas Misiūnas, Algimantas Čepas ir kt. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989.
55. Piesliakas, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirma knyga*. Vilnius: Justitia, 2009.
56. Piesliakas, Vytautas. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius: Lietuvos policijos akademija,1996.

57. Prapiestis, Jonas ir Armanas Abramavičius. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. Pirma knyga. (Bendroji dalis 1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
58. Skirmantas, Valiulis ir Stanislovas Žvirgždas. "Aktas Lietuvos fotografijoje." *Lietuvos fotomeninkų sąjungos leidinys,* (2008).
59. Šindeikis, Algimantas. "Saviraiškos laisvė v. Asmens garbė ir orumas: ar konstitucinga Lietuvos teismų praktika?." *Jurisprudencija* 2, 120 (2010): 121-157.
60. Švedas, Gintaras. "Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika." *Teisė* 82 (2012): 12-25.
61. Švedas, Gintaras. "Baudžiamoji politika ir ją formuojantys veiksniai." *Teisė* 59 (2006): 128-139.
62. "Vaiko teises reglamentuojančios Europos teisės vadovas." *Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra ir Europos Taryba* (2015).
63. Veršekys, Paulius. "Vertinamieji požymiai nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai sudėtyse." *Teisės apžvalga* 2, 14 (2016): 210-228.
64. *Visuotinė lietuvių enciklopedija. XVIII Perk – Pra.* Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų institutas, 2010.
65. Žėkas, Tautvydas. "Vaiko išnaudojimas pornografijai: baudžiamieji teisiniai ir kriminologiniai aspektai." Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2011. http://www.lvb.lt/primo_library/libweb/action/dlDisplay.do?vid=LDB&docId=TLITLIE.02~2011~1367186474178&fromSitemap=1&afterPDS=true.
66. Žiobienė, Edita. "Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta privataus gyvenimo apsauga: informacijos skleidimo apie viešuosius ir privačiuosius asmenis skirtumai." *Jurisprudencija* 30, 22 (2002): 91-99.

Užsienio autorių specialioji literatūra

67. Browne, Ray ir Pat Browne. *The Guide to United States Popular Culture*. The University of Wisconsin Press, 2001.
68. Cojocarasu, Dana Irina. "Internet Child Pornography." Priega per internetą: http://www.legi-internet.ro/articole-drept-it/internet-child-pornography.html.
69. Danesi, Marcel. *Encyclopedia of Media and Communication*. Toronto Buffalo London: University of Toronto Press, 2013.

70. Easton, Susan. *The Problem of Pornography. Regulation and the Rights of Free Speech.* London and New Yourk: Routledge, 1994.
71. Ferraro, Mattei Monique ir Eoghan Casey. *Investigating Child Exploitation and Pornography: the internet, the law and forensic science*. Elsevier Academic Press, 2005.
72. Gillespie, Alisdair. "Legal definitions of child pornography." *Journal of Sexual Agrgression* 16, 1 (2010): 19-31.
73. Hill, A. Craig. *Human sexuality: Personality and Social Psyhological Perspectives.* Indiana University – Purdue University For Wayne, 2007.
74. Kimmel, S. Michael. *The Gender Of Desire. Essays On Male Sexuality*. New York: State University Of New York Press, 2005.
75. Poborilova, Michaela. "Virtual child pornography." *Masaryk University Journal of Law and Technology* 5, 2 (2014): 241-253.
76. Rea, Michael C."What Is Pornography?." *Nous* 35,1 (2001): 118-145.
77. Ruane, Ann Kathleen. "Freedom of speech and press: Exceptions to the First Amendment." *Congressional Research Service* (2014).
78. Russell, E.H. Diana. *Making Violence Sexy. Feminist Views on Pornography.* New York and London: Open University Press, 1993.
79. Showers, Robert. "Pornografijos žala." *Už gyvybę* 2, 3 (1999), priega per internetą: http://www.gyvybe.lt/uzgyvybe/19990203/uzg02-3_05.html.
80. Taylor, Max ir Quayle Ethel. *Child Pornography: an Internet Crime.* Great Brtitan: Bunner-Routledge, 2003.

Teismų praktika

81. "Teismų praktikos nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259-261, 263-264, 266 straipsniai) apžvalga." LAT. Žiūrėta 2017 vasario 12 d. http://www.lat.lt/lt/teismu-praktika/lat-praktika/teismu-praktikosapzvalgos/baudziamuju-bylu-apzvalgos.html.
82. "Teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga." LAT. Žiūrėta 2017 kovo 15 d. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/ta/Default.aspx?ID=20&item=doc&aktoid=78539.

83. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-318-895/2016.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1360145?nr=1.
84. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-250/2013.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/677654?nr=1.
85. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252/2013.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/678372?nr=1.
86. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-284/2013.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/692555?nr=1.
87. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-76/2012.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/370975?nr=1.
88. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-262/2011.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/205838?nr=1.
89. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-320/2011.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/212481?nr=1.
90. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-654/2011.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/331142?nr=1.
91. “Lietuvos Aukščiausio Teismo 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-218/2009.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/138026?nr=1.
92. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-306/2007.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/77539?nr=1.
93. “Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-220-449/2016.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1228961?nr=1.
94. “Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gegužės 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-41-396/2016.“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1266896?nr=1.
95. “Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. lapkričio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-552-453/2016.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1373744?nr=1.
96. “Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-285-483/2015.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1045370?nr=1.
97. “Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-292-307/2015.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1045371?nr=1.
98. “Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-527/2013.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/742243?nr=1.

99. “Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-74/2012.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/332826?nr=1.
100. “Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. lapkričio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-433/2012.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/486283?nr=1.
101. “Vilniaus apygardos teismo 2013 m. balandžio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-39-303/2013.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/797886?nr=1.
102. “Klaipėdos apygardos teismo 2013 m. birželio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-258-360-2013.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/697015?nr=1;
103. “Klaipėdos apygardos teismo 2012 m. balandžio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-188-360-2012.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/375362?nr=1.
104. “Vilniaus apygardos teismo 2012 m. lapkričio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-266-468/2012.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/569700?nr=1.
105. “Vilniaus apygardos teismo 2011 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-540/2011.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/215623?nr=1.
106. “Klaipėdos apygardos teismo 2010 m. gruodžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-789-557-2010.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/184919?nr=1.
107. “Vilniaus apygardos teismo 2008 m. liepos 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-187-312/2008.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/116994?nr=1.
108. “Panevėžio apygardos teismo 2007 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-220-145/2010.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/230433?nr=1.
109. “Šiaulių apygardos teismo 2017 m. sausio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-11-519/2017.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1410845?nr=1.
110. “Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. vasario 3 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-747-1011/2016.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1224677?nr=1.
111. “Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. kovo 22 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1082-932/2016.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1249127?nr=1.
112. “Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. balandžio 6 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1214-369/2016.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1257078?nr=1.
113. “Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. gegužės 5 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1447-576/2016.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1274265?nr=1.
114. “Kauno apylinkės teismo 2016 m. gegužės 20 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1320-408/2016.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1286772?nr=1.

115. “Kupiškio rajono apylinkės teismo 2016 m. gegužės 27 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-61-783/2016.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1291737?nr=1.
116. “Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. liepos 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1862-1038/2016.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1322136?nr=1.
117. “Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2015 m. sausio 5 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-200-158/2015.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1008478?nr=1.
118. “Alytaus rajono apylinkės teismo 2015 m. balandžio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-236-543/2015.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1094681?nr=1.
119. “Kauno apylinkės teismo 2015 m. liepos 09 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1867-825/2015.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1126525?nr=1.
120. “Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015 m. liepos 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1823-988/2015.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1113160?nr=1.
121. “Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015 m. gruodžio 31 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-3541-271/2015.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1203591?nr=1.
122. “Šiaulių apylinkės teismo 2014 m. sausio 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-51-899/2014.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/917502?nr=1.
123. “Kauno apylinkės teismo 2014 m. balandžio 8 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1452-917/2014.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/935999?nr=1.
124. “Mažeikių rajono apylinkės teismo 2014 m. liepos 4 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-290-169/2014.“ Infolex.http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/908690?nr=1.
125. “Panevėžio miesto apylinkės teismo 2014 m. liepos 8 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-487-830/2014.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/862508?nr=1.
126. “Vilniaus miesto apylinkės teismo 2014 m. spalio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-2053-576/2014.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1003583?nr=1.
127. “Kupiškio rajono apylinkės teismo 2014 m. gruodžio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-116-783/2014.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/990829?nr=1.
128. “Šiaulių apylinkės teismo 2013 m. vasario 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-54-77/2013.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/696050?nr=1.
129. “Ignalinos rajono apylinkės teismo 2013 m. birželio 10 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-72-286/2013.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/765666?nr=1.

130. “Šiaulių miesto apylinkės teismo 2012 m. birželio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-483-771/2012.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/459157?nr=1.
131. “Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2012 m. birželio 27 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-568-497/2012.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/485230?nr=1.
132. “Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2012 m. liepos 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-382-818/2012.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/450195?nr=1.
133. “Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2012 m. lapkričio 30 d. nuosprendis Nr. 1-1272-526/2012.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/700491?nr=1.
134. “Šilutės rajono apylinkės teismo 2012 m. gruodžio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-107-750/2012.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/562189?nr=1.
135. “Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo 2012 m. gruodžio 21 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1613-88/2012.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/501912?nr=1.
136. “Šiaulių miesto apylinkės teismo 2011 m. vasario 18 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-296-771/2011.“ Infolex, http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/622501?nr=1.
137. “Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2011 m. kovo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-30-784/2011.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/601012?nr=1.
138. “Plungės rajono apylinkės teismo 2011 m. kovo 16 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-140-404/2011.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/295001?nr=1.
139. “Telšių rajono apylinkės teismo 2011 m. gegužės 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-9-344/2011.“ Infolex. http://eteismai.lt/byla/213031835403004.
140. “Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2011 m. liepos 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-482-870/2011.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/258126?nr=1.
141. “Kupiškio rajono apylinkės teismo 2011 m. rugsėjo 12 d. sprendimas baudžiamojoje byloje Nr. 1-160-783/2011.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/396897?nr=1.
142. “Širvintų rajono apylinkės teismo 2012 m. lapkričio 7 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-139-880/2012.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/607175?nr=1.
143. “Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2011 m. lapkričio 28 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-895-369/2011.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/336596?nr=1.

144. “Kauno miesto apylinkės teismo 2011 m. spalio 13 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-3036-226/2011.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/339977?nr=1.
145. “Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2010 m. vasario 24 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-213-503/2010.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/272535?nr=1.
146. “Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2010 m. spalio 14 d. įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-758-648/2010.“ Infolex. http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/275235?nr=1.

Kiti šaltiniai

147. Informatikos ir ryšių departamento prie VRM statistinės ataskaitos. Duomenys apie užregistruotas ir ištirtas nusikalstamas veikas įstaigose, atliekančiose ikiteisminius tyrimus (Forma_1G-ITĮ), http://www.ird.lt/statistinesataskaitos/?metai=2016&menuo=12&idAta=2&rt=1&oldYear=2016&id=136&idStat=10&regionas=0&id3=1#Atas-FORMA_1G-ITI.
148. “Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos 2016 metų ataskaita.“ http://www.lrs.lt/apps3/1/5643_2017_03_31%20ZEIT%202016%20metu%20veiklos%20ataskaita.pdf.
149. “Lietuvos Respublikos žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos 2009 metų ataskaita.“ http://www.lrs.lt/apps3/1/2432_VJQMMAYI.PDF.
150. Klimka, Karolis „Universitetuose turėtų būti dėstomi kursai apie pornografiją.“ Interviu (2008).

ANOTACIJA

Magistro baigiamojo darbo tikslas yra išanalizuoti baudžiamąją atsakomybę už disponavimą pornografinio turinio dalykais, nustatant esamo teisinio reglamentavimo ir šios teisės normos įgyvendinimo trūkumus bei pateikti galimus sprendimus, rekomendacijas šiems trūkumams pašalinti. Atlikus teisės doktrinos ir teismų praktikos analizę nustatyti LR BK 309 str. įtvirtintų kai kurių požymių nustatymo ir taikymo sunkumai, atskleista vaikų pornografijos sampratos problematika, įvertintas suaugusių asmenų pornografijos kriminalizavimo būtinumas bei pateiktas pasiūlymas iš dalies dekriminalizuoti LR BK 309 str. 1 d. ir 4 d.

Pagrindiniai žodžiai: baudžiamoji atsakomybė, pornografinio turinio dalykai, vaikų pornografija, kriminalizavimas, teisinis reglamentavimas.

ANNOTATION

The goal of this Master's degree final paper is to analyse criminal liability for possession of pornographic material by identifying shortcomings in existing legal regulation and implementation of this legal norm, as well as to present possible solutions, recommendations for addressing these shortcomings. Having performed an analysis of the legal doctrine and judicial practice, it was established that there are issues in the identification and application of certain features, as provided in Article 309 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania (RL CC), the problem in the conception of child pornography was revealed, the necessity for the criminalisation of adult pornography was assessed and a proposal to decriminalise in part paragraphs 1 and 4 of Article 309 of the RL CC was presented.

Keywords: criminal liability, pornographic content, child pornography, criminalisation, legal regulation.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe „Baudžiamoji atsakomybė už disponavimą pornografinio turinio dalykais“ analizuojamas disponavimas pornografinio turinio dalykais – veika, kuri įtvirtinta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 309 straipsnyje. Baudžiamosios teisės teorijos ir teismų praktikos analizė rodo, kad dažnai susiduriama su šios nusikalstamos veikos požymių turinio atskleidimo bei šių požymių taikymo problemomis. Todėl magistro baigiamojo darbo tikslas yra išanalizuoti baudžiamąją atsakomybę už disponavimą pornografinio turinio dalykais, nustatant esamo teisinio reglamentavimo ir šios teisės normos įgyvendinimo trūkumus bei pateikti galimus sprendimus, rekomendacijas šiems trūkumams pašalinti.

Šio darbo pirmoje dalyje aptariama pornografijos samprata bendrąja prasme, apžvelgiami tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai, ribojantys pornografijos apyvartą. Taip pat aptariama pornografijos kriminalizavimo raida Lietuvoje bei esamas pornografijos teisinis reglamentavimas kai kuriose užsienio valstybėse. Antra dalis yra skirta disponavimo suaugusių pornografinio turinio dalykais kaip nusikalstamos veikos požymių analizei, atskleidžiant tam tikrų nusikalstamos veikos požymių taikymo problemas. Taip pat šioje dalyje vertinamas disponavimo suaugusių asmenų pornografinio turinio dalykais kriminalizavimo pagrįstumas bei pateikiamas siūlymas iš dalies dekriminalizuoti LR BK 309 str. 1 d. ir 4 d. Trečioje dalyje atskirai tarptautiniu ir nacionaliniu lygiu nagrinėjama baudžiamoji atsakomybė už disponavimą pornografinio turinio dalykais, kuriuose vaizduojamas vaikas ar asmuo pateikiamas kaip vaikas. Šioje dalyje atskleidžiama vaikų pornografijos samprata ir jos probleminiai aspektai (LR visuomenės informavimo įstatyme įtvirtinto pornografijos apibrėžimo nepakankamumas nustatant vaikų pornografijos atvejus, fiktyvios vaiko pornografijos prieštaringumas ir pan.), analizuojami veikos požymiai bei atskleidžiami jų įgyvendinimo sunkumai. Taip pat apžvelgiamas disponavimo vaikų pornografijos dalykais normos santykis su kitomis LR BK normomis, saugančiomis vaikus nuo išnaudojimo ir lytinės prievartos.

SUMMARY

This Master's degree final paper, 'Criminal Liability for Possession of Pornographic Material', analyses the possession of pornographic material – an offence that is established in Article 309 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania. Analysis of criminal law theory and judicial practice shows that we often encounter issues in disclosure of the content of this criminal offence's features as well as in application of these features. Therefore, the goal of this paper is to analyse criminal liability for possession of pornographic material, by identifying shortcomings in existing legal regulation and implementation of this legal norm, as well as to present possible solutions, recommendations for addressing these shortcomings.

The first part of this paper discusses the conception of pornography in a general sense; international and national legislation, limiting the circulation of pornography, are overviewed. Also discussed is the evolution of the criminalisation of pornography in Lithuania and existing legal regulation of pornography in some foreign countries. The second part is dedicated to the analysis of possession of adult pornographic content as features of a criminal offence, revealing certain issues in the application of features of an offence. This part also assesses the validity of the criminalisation of possession of adult pornographic material and a proposal is presented to decriminalise in part paragraphs 1 and 2 of Article 309 of the RL CC. The third part discusses separately the analysed, at international and national level, criminal liability for possession of pornographic material displaying a child or presenting a person as a child. This part reveals the conception of child pornography and its problematic aspects (the Republic of Lithuania Law on the Provision of Information to the Public provides the definition for 'information of pornographic nature', which is inadequate for identifying cases of child pornography, contradictions in fictitious child pornography, and so on), features of offences are analysed and difficulties in their implementation are revealed. Also covered is the relation of the norms of possession of child pornographic material with other RL CC norms, protecting children from exploitation and sexual abuse.

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto
Senato 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr.1SN-10

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

20 - -
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

_____
(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė)_____,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„_____

_____“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ _____
(parašas) *(vardas, pavardė)*